

REVISTĂ DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ
MAGAZINE OF INTELLECTUAL PROPERTY

INTELLECTUS

Conform Hotărârii comune a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM și Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nr. 61 din 30 aprilie 2009 „Cu privire la rezultatele evaluării și clasificării revistelor științifice de profil”, revista „Intellectus” este acreditată în categoria de clasificare B, la profilurile *drept, tehnică, biologie, chimie, economie*.

I / 2010

Apare din anul 1995

EDITOR:

AGEPI AGENȚIA DE STAT
PENTRU PROPRIETATEA
INTELECTUALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA

COEDITOR:

CNA CONSILIUL NAȚIONAL
PENTRU
ACREDITARE
ȘI ATESTARE

Adresa noastră:

str. Andrei Doga nr. 24, bloc 1, MD-2024, Chișinău, Republica Moldova
www.agepi.md, e-mail: office@agepi.md
Tel.: 40-05-88, Fax: 44-01-19

Chișinău * 2010

Ziua Mondială a Proprietății Intelectuale – 26 aprilie 2010

Pe 26 aprilie 2010, OMPI sărbătorește 10 ani de la instituirea Zilei Mondiale a Proprietății Intelectuale și 40 de ani de la intrarea în vigoare a Convenției de constituire a OMPI

**Mesajul dlui Francis Gurry,
Directorul General OMPI:**

„Inovația unește lumea”

Acum câteva decenii, lumea rămânea imensă și destul de necunoscută pentru majoritatea oamenilor. Călătoriile erau lungi și costisitoare. Cunoștințele se expuneau pe hârtie și diseminarea acestora era dificilă. În multe locuri, practic, serviciul de telefonie era inexistent. Cu excepția orașelor mari, accesul la cultura și arta străină era limitat.

Rapiditatea inovării și a asimilării acesteia la nivel mondial a schimbat perspectivele noastre. Acum suntem uniți – fizic, intelectual, social și cultural – într-un mod greu de imaginat în trecut. Putem traversa continente în câteva ore. Aproape de oriunde de pe planetă avem acces la informație, putem să ne vedem și să comunicăm, să ascultăm muzică, să facem și să expediem fotografii, folosind dispozitive care încap în palmă.

Această conexiune universală, realizată prin web și tehnologii fără fir, are repercusiuni fenomenale asupra viitorului. „Abolind distanțele”, nu mai suntem limitați de spațiul fizic, iar avantajele ce rezultă sunt multiple.

Instruirea pe web deblochează potențialul intelectual al comunităților, altădată izolate, și contribuie la reducerea decalajelor dintre națiuni în ceea ce privește accesul la cunoștințe. Tehnicile moderne de organizare a videoconferințelor limitează călătoriile de afaceri, în consecință diminuându-se emisiile de carbon. Telefonie mobilă, utilizată de peste jumătate din populația lumii, transformă viața și comunitățile: telefoanele mobile alimentate cu energie solară permit depistarea maladiilor, administrarea afacerilor mici și coordonarea acțiunilor de salvare în caz de calamitate în zone cândva inaccesibile.

Rapiditatea gestionării și schimbului de date accelerează ciclul inovării, facilitând astfel procesul colectiv de inovare și stimulând o colaborare reciproc avantajoasă între companii, instituții de cercetare și persoane fizice. Totodată, tehnologiile digitale oferă persoanelor cu aceleași interese posibilitatea de creare a platformelor virtuale, ce le permit să lucreze asupra unor proiecte și obiective comune, precum platforma web a membrilor OMPI, destinată să faciliteze accesul la operele protejate prin dreptul de autor pentru un număr de circa 314 milioane de persoane cu dizabilități de vedere și de citire a textelor imprimare.

Tehnologiile inovative creează o societate realmente globală. Sistemul de proprietate intelectuală este o parte integrantă a acestui proces de conexiune. Îlesnește schimbul de informații, în special prin intermediul bazelor de date ale OMPI cu acces liber, care sunt o adevărată comoară de know-how tehnologic. Creează cadrul adecvat pentru tranzacționarea și diseminarea tehnologiilor. Stimulează inovarea și concurența. Contribuie la structurarea colaborării pentru a face față provocărilor globale redutabile, cum ar fi schimbările climatice și creșterea constantă a necesităților de resurse energetice.

OMPI se dedică misiunii sale de a asigura ca sistemul de proprietate intelectuală să servească în continuare scopului său fundamental – de a încuraja inovația și creativitatea și de a face ca beneficiile sistemului să fie accesibile tuturor, contribuind astfel la apropierea lumii.

CUPRINS / CONTENTS

EDITORIAL

EDITORIAL

Bilanțul activității AGEPI în anul 2009 <i>Balance sheet of AGEPI activity in the year 2009</i>	5
--	---

DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE

COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS

Drepturile de autor în contextul dezvoltării bibliotecilor electronice <i>Copyright in the Context of Development of E-Libraries</i> Sergiu ROTARU	7
---	---

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

INDUSTRIAL PROPERTY

Factorii de risc în asigurarea și realizarea drepturilor de proprietate intelectuală. Aspecte practice <i>Risk Factors in the Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights.</i> <i>Practical Aspects</i> Andrei MOISEI, Patricia BONDARESCO	15
Правовые вопросы использования товарных знаков в Республике Молдова <i>Legal Issues of Use of Trademarks in the Republic of Moldova</i> Ирина НОВИКОВА	24

ECONOMIA PI

IP ECONOMY

Competitivitatea corporațiilor multinaționale în economia cunoașterii <i>Competitiveness of Multinational Corporations in the Knowledge-based Economy</i> Liviu RADU	28
Teoria evaluării și teoria valorii entropice <i>Theory of Evaluation and Theory of Entropic Value</i> Svetlana ALBU	33

PRACTICA INTERNAȚIONALĂ

INTERNATIONAL PRACTICE

Produsele intelectuale în relațiile economice internaționale ale SUA: aspectul metodologic <i>Intellectual Products in the U.S. International Economic Relations: Methodological Aspect</i> Marina PRODAN, Ecaterina POJOGA	42
--	----

INOVARE ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC

INNOVATION AND TECHNOLOGICAL TRANSFER

Analiza situației statisticii în domeniul științei și inovării în Republica Moldova <i>Analysis of Statistics on Science and Innovation in the Republic of Moldova</i> Aurelia ȘUȘU-ȚURCAN, Larisa CHIRIȚA	48
---	----

CUPRINS / CONTENTS

LA CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE AT THE NATIONAL COUNCIL FOR ACCREDITATION AND ATTESTATION

Cercetarea științifică în pedagogie și rolul descoperirii autentice (o experiență de atestare)
Scientific Research in Pedagogy and the Role of Authentic Discovery (an attestation experience)
Tatiana CALLO 54

PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN INTELLECTUAL PROPERTY AND HUMAN FACTOR

Человеческий капитал – источник развития интеллектуальной собственности
Human Capital - The Source of Development of Intellectual Property
Иван УЗУН 63

Abordarea paradigmatică a istoriei pedagogiei
Paradigmatic Approach to History Pedagogy
Vitalie PASTUH-CUBOLTEANU 70

TEHNOLOGII INOVATIVE INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Tehnologie de obținere a complexului de fosfolipide esențiale din biomasa de spirulină
Technology for Obtaining Essential Phospholipid Complex of Spirulina Biomass
Valeriu RUDIC, Ludmila RUDI, Valentina BULIMAGA, Liliana CEPOI, Tatiana CHIRIAC, Angela COJOCARI, Vera MISCU, Iulia IAȚCO 73

Utilizarea pompelor de căldură cu apă la încălzirea clădirilor
Use of Water Heat Pumps in Heating of Buildings
Alexandru BABCINSCHI 79

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

Relațiile economice externe prin prisma taxelor vamale
External Economic Relations in the Light of Customs Duties
Ion CORNEA 82

Delimitări conceptuale privind instrumentele contabile utilizate în procesul decizional managerial
Conceptual Delimitations on Accounting Tools Used in the Decisional Managerial Process
Valentina PANUȘ 92

Metodă de determinare a parametrilor sistemului frigorific electrificat fără freon pentru răcirea laptelui
Method for determining the parameters of the electrified refrigeration system without freon for milk cooling
Victor CREȚU 100

JURISPRUDENȚĂ CASELAW

Practica judiciară în domeniul PI. Cauze din domeniul protecției mărcilor
Legal Practice in IP field: Cases in the Trademark Protection Field
Patricia BONDARESCO, Ana ZAVALISTÎ 104

Indexul alfabetic al autorilor articolelor publicate în „Intellectus” nr. 1-4/2009
Alphabetical Index of Authors of the Articles Published in “Intellectus” No. 1-4/2009 112

BILANȚUL ACTIVITĂȚII AGEPI ÎN ANUL 2009

Pe 19 februarie curent la AGEPI s-a desfășurat ședința de bilanț a activității desfășurate de colectivul Agenției în anul trecut, la care a participat acad. Boris Găină, Secretar științific al Secției științe ale naturii și vieții a AȘM.

Adunarea a fost condusă de către dr. Lilia BOLOCAN, Director general AGEPI, iar conducătorii subdiviziunilor au trecut în revistă principalele realizări ale Agenției în anul ce s-a scurs privind brevetarea/înregistrarea OPI și indicii înregistrați în celelalte sfere de activitate. Vorbitorii au menționat faptul că instabilitatea economică pe plan mondial are un impact negativ și asupra înregistrării/brevetării obiectelor de proprietate intelectuală. Numărul de cereri, depuse la AGEPI în anul de bilanț, a scăzut cu 20% comparativ cu anul precedent.

În anul 2009 la AGEPI au fost depuse 6307 cereri de înregistrare a OPI, dintre care 401 cereri de înregistrare a obiectelor ocrotite de dreptul de autor și drepturile conexe și 5906 cereri de înregistrare a obiectelor de proprietate industrială. Dintre acestea de la urmă, 1617 cereri provin de la solicitanți naționali, iar 4289 – de la solicitanți străini. Cele mai solicitate OPI rămân a fi mărcile – 5277 de cereri, dintre care 1211 – de la solicitanții naționali și 4066 – de la cei străini. A fost solicitată, totodată, reînnoirea a 2351 de mărci, această cifră constituind 86% din numărul mărcilor a căror durată de protecție se încheia în anul 2009. Majoritatea reînnoirilor (2276) a fost solicitată de către titulari străini, inclusiv 2049 - pentru înregistrările internaționale și 227 - pentru mărcile naționale. În anul de bilanț, au fost eliberate 1780 de certificate de înregistrare a mărcilor. Titularii naționali au obținut 1044 de certificate, iar cei străini - 736.

În anul 2009 la AGEPI au fost depuse 141 de cereri de brevet de invenție și 198 de cereri de brevet de invenție de scurtă durată. Majoritatea cererilor au fost depuse prin procedura națională, respectiv, 138 pentru brevet de invenție și 197 pentru brevet de invenție de scurtă durată. Prin procedura PCT au parvenit 3 cereri de brevet de invenție și o cerere de brevet de invenție de scurtă durată. Ca și în anii precedenți, majoritatea absolută a cererilor au parvenit de la solicitanți naționali. În anul 2009, solicitanții naționali au depus prin intermediul AGEPI, în calitate de oficiu receptor, 4 cereri de brevetare peste hotare, inclusiv 2 – pe calea PCT și 2 – prin Convenția Eurasiatică. AGEPI a eliberat 312 titluri de protecție (290 brevete de invenție și 22 brevete de invenție de scurtă durată). În întreaga activitate a AGEPI acesta este și cel mai mare număr de brevete eliberate pe parcursul unui an. Majoritatea absolută a titlurilor de protecție pentru invenții au fost eliberate titularilor naționali (302), dintre acestea 114 revenind persoanelor fizice, iar 188 - persoanelor juridice.

În anul 2009, la AGEPI au fost depuse 276 de cereri de înregistrare a 1339 de desene și modele industriale. Dintre acestea, prin procedura națională au fost depuse 83 de cereri, care au inclus 455 de DMI, iar prin procedura Aranjamentului de la Haga – 193 de cereri cu 884 de DMI. Solicitanții naționali au depus 67 de cereri cu 434 de DMI cuprinse în ele. Ca și în anii precedenți, majoritatea cererilor depuse prin procedura națională (79,5%) revine solicitanților naționali, iar majoritatea absolută a cererilor depuse prin procedura Aranjamentului de la Haga (99,5%) - celor străini. În afară de cereri de înregistrare, în anul 2009 au fost depuse 445 de cereri de reînnoire a

înregistrării pentru 1345 de DMI. Majoritatea absolută a cererilor de reînnoire (390) provine de la solicitanți străini, dintre acestea 372 fiind depuse prin Aranjamentul de la Haga.

În urma examinării cererilor, în anul 2009 au fost eliberate 2572 de titluri de protecție. 1780 din ele se referă la mărci, 312 – la brevete, 17 – la soiuri de plante, 21 – la modele de utilitate, 82 – la desene/modele industriale, 360 – la opere protejate prin drepturile de autor și conexe.

La 1 ianuarie 2010 pe teritoriul Republicii Moldova erau valabile circa 46000 de mărci internaționale înregistrate prin procedura Aranjamentului și Protocolului de la Madrid, 3328 de înregistrări ale modelelor și desenelor industriale înregistrate prin procedura Aranjamentului de la Haga, circa 800 de denumiri de origine înregistrate prin procedura Aranjamentului de la Lisabona și 4187 de brevete eurasiatice.

În anul de bilanț, în vederea realizării eficiente a prevederilor legislației din domeniul drepturilor de autor și conexe, AGEPI a continuat, în comun cu angajații din cadrul Ministerului de Interne, seria de controale privind legalitatea valorificării exemplarelor de opere și fonograme pe teritoriul Republicii Moldova. Urmare acestor controale, au fost întocmite și transmise instanțelor judecătorești 155 de rapoarte de constatare tehnico-științifică (96 – pe cauze administrative și 59 – pe cauze penale) și 22 de procese-verbale. Concomitent, au fost ridicate 158 de exemplare de opere și fonograme, presupuse a fi contrafăcute, pe diverse suporturi, inclusiv DVD-uri, CD-uri și HDD-uri. În scopul asigurării unei comercializări legale a operelor audiovizuale și a fonogramelor înregistrate pe compact-discuri și casete audio-video, au fost eliberate 594782 de marcaje de control.

Pe parcursul anului 2009 au fost recepționate și înregistrate în Baza de Date „Rezultate științifice”, creată și gestionată de AGEPI, 88 de fișe informative pentru proiectele din sfera științei și inovării, finanțate din Bugetul de Stat, fiind eliberate 78 de adeverințe. În aceeași perioadă, pentru reprezentanții instituțiilor de cercetare, antrenați nemijlocit în procesul de introducere a informației în BD „Rezultate științifice”, au fost organizate 4 seminare de școlarizare.

O altă activitate, ce ține de realizarea obiectivelor incluse în Programul de stat de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM) pentru anii 2009-2011, este serviciul de prediagnoză, pe care specialiștii AGEPI l-au oferit în mod gratuit unui număr de 26 de întreprinderi-rezidenți ai Parcului Științifico-tehnologic „Academica”. Aceste întreprinderi au beneficiat de consultații ce țin de protecția PI, precum și de recomandări utile vizând protecția și afirmarea întreprinderilor inovatoare pe piață.

Cor. "Intellectus"

DREPTUL DE AUTOR ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII BIBLIOTECILOR ELECTRONICE

Sergiu ROTARU,
șef Secție control
și respectarea legislației, AGEPI

Julieta ROTARU,
expert principal, Secția desene
și modele industriale, AGEPI

„Diseminarea informației reprezintă una din pietrele de temelie ale civilizației”

John F. Budd

Introducere

Dacă în secolul trecut accesul la cunoașterea umană, transpusă în format digital, ținea mai mult de domeniul science fiction, astăzi beneficiem întru totul de avantajele acestui univers fantastic și chiar suntem parte componentă a sistemului dat, unii fiind născuți în era digitală (born-digital sau digital native), alții – consumatorii mai în vârstă – având toate posibilitățile de a se înscrie în noile paradigme de utilizare a literaturii digitale.

În lumea întreagă scopul bibliotecilor este acela de a depozita în fondurile lor toată informația și cunoștințele pe care civilizația le-a acumulat de-a lungul istoriei și de a le face ulterior publice, astfel încât societatea să poată obține cantitatea maximă de informație și cunoștințe [1]. Cu alte cuvinte, bibliotecile păstrează pentru generațiile viitoare tezaurul universal al cunoștințelor și creativității ci-

vilizației. Este bine cunoscut faptul că accesul la informații reprezintă un suport esențial în procesul de dezvoltare culturală, de cercetare și formare continuă a personalității fiecărui om și a umanității în general.

Pe măsură ce Internetul evoluează și potențialul său permite difuzarea tot mai largă a diversului conținut digital, sistemul de proprietate intelectuală a devenit un subiect central de discuție privind viitoarea formă a lumii digitale. În acest mediu nou, în continuă schimbare, informațiile și cunoștințele constituie resursele principale, iar sistemul de proprietate intelectuală stabilește un ansamblu de reguli în vederea protejării creațiilor intelectului uman, care joacă un rol crucial în stabilirea bazei tehnice pentru dezvoltarea societății digitale.

Internetul are un impact profund asupra sistemului de proprietate intelectuală. Este evident faptul că noul mediu prezintă și noi oportunități și provocări serioase pentru sistemul de proprietate intelectuală. Una din problemele de o stringentă actualitate o reprezintă bibliotecile electronice.

Deși reflectă mai ales trecutul, bibliotecile sunt instituții ale prezentului și viitorului, iar automatizarea lor nu este dictată doar de necesitatea de a supraviețui, ci și de condiția racordării la cerințele societății informatizate, care se dezvoltă progresiv din punctul de vedere al tehnologiilor informaționale. Bibliotecile electronice, apărute ca rezultat al progresului tehnico-științific, reprezintă o nouă infrastructură, creată prin folosirea pe scară largă a comunicațiilor și informației digitale [2].

Astfel, viitorul bibliotecilor tradiționale ca instituții de creditare este incert. Această incertitudine este alimentată și de tendința tot mai clară a mass-mediei de a deveni exclusiv digitală. Utilizatorii se obișnuiesc să folosească de sine stătător calculatoarele, tehnica digitală și Internetul, accesând resursele de care au nevoie. Incertitudinea este amplificată și de faptul că mediul electronic a schimbat radical aspectul cărții, conferindu-i o nouă calitate – *cartea electronică*. Utilizatorii actuali, în special cei din generația tânără, născuți în era digitală, sunt obișnuiți cu textul electronic, îl folosesc cu dilecție, fapt subestimat uneori de bibliotecari. Tinerii utilizatori descarcă în mod frecvent texte, filme, muzică on-line, iar în ultima vreme – și cărți întregi [3].

Generația în vârstă este mai conservatoare, însă, pentru a face față situației în aceste noi condiții ale erei digitale, în scopul documentării și informării, utilizează frecvent și noile tehnologii informaționale, în special Internetul, nerenunțând, totuși, la plăcerea de a ține în mână o carte.

Actualmente cartea este redefinită din perspectiva disocierii între conținutul și suportul material al acestuia. Cartea nu înseamnă foaia de hârtie pe care a fost publicată, ci conținutul, informația; pentru că cititorul știe că ceea ce dă identitate cărții este experiența lecturii, universul pe care-l deschide și nu aspectul ei, obiectul fizic. Același conținut poate fi publicat atât pe hârtie, cât și în format electronic [2].

Bibliotecile electronice – scurt istoric

O bibliotecă electronică (digitală) este cea în care colecțiile sunt stocate în format electronic (digital) și accesibile prin intermediul calculatorului sau tehnicii electronice.

Deși cea mai cunoscută bibliotecă electronică este cea a companiei **Google**, prima bibliotecă electronică a apărut în 1971 și se numește **Project Gutenberg** (www.gutenberg.org),

DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE

fiind fondată de Michael S. Hart. Multe dintre lucrările incluse în colecție prezintă texte întregi ale cărților din domeniul public. În decembrie 2009, **Project Gutenberg** deținea în colecția sa 30 de mii de lucrări [4].

Unul dintre proiectele cele mai ambițioase de a face accesibile prin intermediul Internetului milioane de cărți ale celor mai mari biblioteci din lume a fost derulat de compania **Google** și se numește **Google Books** (www.books.google.com). Știrea despre inițierea acestui proiect s-a lansat în 2004. **Google** consideră proiectul în cauză drept o parte a misiunii sale de a organiza informațiile la nivel mondial și de a le face accesibile și utile fiecăruia. În decurs de patru ani au fost scanate circa 7 mln de cărți, care au devenit accesibile pentru utilizare on-line [5].

Un proiect similar, denumit **Live Search Books**, a fost demarat de către **Microsoft** în 2006. El a funcționat până în mai 2008, ulterior fiind abandonat. **Microsoft** a lucrat cu un număr mare de biblioteci, inclusiv cu British Library, scanând (digitizând) cărțile care, prin opțiunea „căutare”, puteau fi accesate pe web, evident, în cazul în care acestea nu erau protejate prin copyright. În cadrul proiectului au fost scanate 750 de mii de cărți și indexate 80 de mln de articole din reviste.

Toate materialele din **Live Search Books** sunt acum disponibile pe **Internet Archive** (www.archive.org). **Internet Archive** este o organizație non-profit și al doilea ca dimensiune, după **Google**, proiect de scanare a textelor. În noiembrie 2008 compania respectivă deținea peste 1 mln de texte integrale scanate ale operelor din domeniul public [4].

Un al competitor serios pentru **Google** este **Europeana**, biblioteca multilingvă virtuală înființată de Comisia Europeană în noiembrie 2008. **Europeana** (www.europeana.eu) reprezintă o inițiativă a Comisiei Europene privind bibliotecile digitale, care face parte din i2010 – Strategia Uniunii Europene pentru o Societate Informațională. Ea deține aproximativ 4,6 mln de obiecte digitale, inclusiv clipuri video, fotografii, picturi, materiale audio, hărți, manuscrise, cărți tipărite și ziare din ultimii 2000 de ani ai istoriei europene, acumulate de la peste o mie de arhive din Uniunea Europeană. Obiectivul Comisiei Europene este de a spori numărul lucrărilor digitizate, înregistrând în anul 2010 cifra de 10 milioane (pentru comparație, numai în bibliotecile europene sunt aproximativ 2,5 mlrd de cărți). În prezent, **Europeana** include în special cărți digitizate, ce aparțin domeniului public și care nu mai sunt protejate prin legea dreptului de autor (valabil 70 de ani după moartea autorului). Din considerente juridice, **Europeana** nu include, de asemenea, lucrările care n-au mai fost publicate (aproximativ 90% din cărțile aplicate în bibliotecile naționale europene), precum și operele protejate încă de dreptul de autor, ale căror creatori nu pot fi identificați (10-20% din colecțiile protejate de dreptul de autor) [6].

Un alt competitor pentru **Google** este **Gallica** (www.gallica.bnf.fr), din cadrul Bibliotecii Naționale Franceze, cu aproximativ 800 de mii de lucrări digitizate. Creată în 1997, biblioteca continuă să se extindă, înregistrând circa 5 mii de documente noi pe lună. Cea mai mare parte a documentelor sunt în limba franceză, însă există unele și în alte limbi [4].

Cadrul juridic

Sarcina principală a bibliotecilor, indiferent de tipul acestora, este de a asigura necesitățile societății prin diseminarea la maxim a informației și cunoștințelor acumulate în fondurile lor. Aceste informații și cunoștințe au fost create ca rezultat al activității creativ-intelectuale a unor subiecți, denumiți autori. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale avansate, apariția bibliotecilor electronice au generat un șir de probleme cu caracter juridic, în special în ceea ce privește luarea în considerație a noțiunilor de drept exclusiv de autor și proprietate. În acest context, se impune armonizarea unor interese contradictorii: ale societății pe de o parte și ale autorilor pe de altă parte.

Conform art. 19 al Declarației Universale a Drepturilor Omului (adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 septembrie 1948) orice om are dreptul la libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat [7].

O posibilă soluție a acestei probleme, în formatul unui mecanism organizațional-legal corespunzător, este cea propusă lumii întregi de către scandinavi. Într-un mod sau altul, în cadrul sistemului de gestionare colectivă a drepturilor de autor se formează un fond destinat compensării titularilor de drepturi și autorilor pentru prejudiciul ce le-a fost cauzat, asigurându-se astfel activitatea bibliotecilor, arhivelor și altor instituții socio-culturale, care pun la dispoziția utilizatorilor exemplare ale operelor pentru utilizarea temporară liberă. Aceste plăți sunt asigurate fie din bugetele locale sau de stat, fie din mijloacele respectivelor instituții socio-culturale, prin diverse scheme de căutare și distribuire.

Un astfel de mecanism organizațional-legal de armonizare a dreptului de autor și al bibliotecilor a fost formulat în premieră de către Danemarca și a intrat în vigoare în 1946.

În 1987, în Norvegia a fost adoptată Legea cu privire la drepturile autorilor la compensare în cazul în care bibliotecile pun la dispoziția publicului larg lucrările lor. Cinci ani mai târziu, UE a adoptat o Directivă prin care obliga fiecare stat membru să formeze un mecanism similar de compensare a autorilor. Cu regret, modelul unui astfel de mecanism organizatoric și juridic nu s-a bucurat de o atenție prea mare în lume. Practic, în afară de țările scandinave, nicio altă țară – europeană sau americană – nu a mers pe aceasta cale [1].

Compania **Google** consideră că, în conformitate cu legislația SUA privind dreptul de autor, nu este necesar de a obține o permisiune specială pentru trecerea în format digital a cărților păstrate în biblioteci, deoarece această activitate este protejată de principiile utilizării cu bună-credință, prevăzute de dreptul de autor american. Însă organizațiile reprezentante, Authors Guild și Asociația

DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE

Americană a Autorilor (Association of American Publishers), se află pe o poziție diametral opusă, intentându-i din anul 2005, de când a demarat controversatul proiect **Google Books**, mai multe procese de judecată.

Este necesar de menționat faptul că **Google** a pus la dispoziția utilizatorilor doar textele integrale ale lucrărilor ce se aflau în domeniul public și oferea doar rezumatele cărților ce cădeau sub incidența legii dreptului de autor. Proiectul având un impact mondial (**Google** a lucrat deja cu cărțile din Biblioteca Oxford, Marea Britanie), în cazul în care va dori să colaboreze cu biblioteci din diverse state, în unele dintre ele **Google** va fi în mod inevitabil acuzat de încălcarea dreptului de autor. Acest fapt s-a întâmplat deja în cazul Germaniei și Chinei [8].

În fine, **Google** a ajuns totuși la o înțelegere cu autorii și editorii, ceea ce va permite accesul prin Internet al utilizatorilor la milioane de cărți. După doi ani de tratative, Authors Guild, Asociația Americană a Autorilor și **Google** au semnat un acord fundamental nou, la nivel mondial, acord încheiat în interesele unui mare grup de autori și editori din întreaga lume. Astfel, vom beneficia de un acces mai larg prin Internet la milioane de cărți protejate prin dreptul de autor și la alte materiale realizate în SUA, din fondurile câtorva mari biblioteci americane, care participă la proiectul **Google Books**. Acordul recunoaște drepturile și interesele titularilor de drept de autor și asigură în mod eficient controlul accesului prin Internet la operele în cauză, permițându-le, totodată, autorilor să primească o compensație pentru accesul la operele lor [5].

Conform acordului menționat, compensația acordată autorilor și editorilor, plata pentru accesul la cărțile solicitate prin intermediul **Google** și, în perspectivă, prin programele analogice ale altor provideri, va fi transferată printr-un fond al unei organizații independente necomerciale privind dreptul de autor (the Book Rights Registry), care se va ocupa de stabilirea titularilor de drepturi, colectarea și menținerea unor informații despre titularii reali ai drepturilor și va coordona depunerea cererilor de intrare sau de ieșire din cadrul proiectului respectiv. Acordul este benefic pentru toate părțile implicate în proiect, însă cel mai mult au de câștigat cititorii, care obțin acces instant la tezaurul literaturii universale.

Cu toate că acordul semnat prezintă un avantaj pentru toate părțile implicate, el a provocat totuși o anumită îngrijorare, în special în ceea ce privește posibilitatea de monopolizare de către **Google** a pieței bibliotecilor electronice [9].

În timp ce **Google** ducea tratative în privința acordului, Comisia Europeană a publicat „Cartea verde privind drepturile de autor în economia cunoașterii”, document care preconiza promovarea unor dezbateri interstatale pentru identificarea condițiilor optime de difuzare on-line a cunoștințelor din domeniul cercetării, științei și educației. În acest document sunt abordate în mod echilibrat toate aspectele diseminării electronice a cunoștințelor, ținându-se cont de punctele de vedere exprimate de edituri, biblioteci, unități de învățământ, muzee, arhive, cercetători, persoane cu dizabilități și de toți ceilalți utilizatori.

În ceea ce privește activitatea bibliotecilor și a altor instituții similare, au fost formulate două probleme esențiale: realizarea de copii digitale ale materialelor deținute în colecțiile bibliotecilor și distribuirea acestora pe cale electronică în rândurile utilizatorilor. Digitizarea cărților, a materialelor audiovizuale și a altor tipuri de materiale servește unui dublu scop: păstrarea conținutului pentru generațiile viitoare și punerea acestuia la dispoziția utilizatorilor finali pe Internet.

În Cartea verde sunt prevăzute unele excepții pentru biblioteci și arhive. Conform cadrului juridic actual, bibliotecile sau arhivele nu pot constitui o excepție generală de la dreptul de a reproduce unele materiale din fondurile lor. Reproductorile sunt permise numai în cazuri specifice, care ar putea include anumite acte necesare pentru conservarea operelor cuprinse în cataloagele bibliotecilor. În acest sens, reglementările detaliate prezintă rezultatul unor decizii de politică legislativă, adoptate la nivel național. Unele state membre dispun de norme restrictive cu privire la reproductorile care pot fi realizate de către biblioteci.

În ultimii ani, bibliotecile și alte instituții de interes public au manifestat preocupări din ce în ce mai pronunțate nu doar pentru conservarea (digitizarea) lucrărilor, dar și pentru punerea lor la dispoziția utilizatorilor pe Internet. Dacă acest lucru s-ar materializa, consideră specialiștii din domeniul dat, cercetătorii nu ar mai fi obligați să se deplaseze la sediul bibliotecilor sau al arhivelor, ci ar putea să găsească și să consulte cu ușurință informațiile necesare pe Internet.

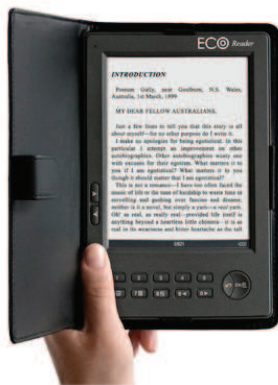
Pe de altă parte, editurile ne informează că au început să își digitizeze propriile cataloage în vederea constituirii unor baze de date on-line interactive, în care aceste materiale să poată fi consultate cu ușurință de pe calculatorul utilizatorului. Aceste servicii necesită plata unui abonament [10].

Comunitatea proprietății intelectuale, inclusiv autorii și editorii, studiază acum modul în care produsele lor vor putea fi disponibile on-line, astfel încât să le fie protejate drepturile și să fie posibilă recuperarea investițiilor lor în activitatea creativă [11].

Bibliotecile au avut întotdeauna un rol important în protecția drepturilor de autor, contribuind efectiv la menținerea unui echilibru legislativ în domeniul dat. Astfel, instituțiile în cauză utilizează colecțiile de opere pe care le gestionează și le păstrează în conformitate cu prescripțiile formulate în legislația privind dreptul de autor și drepturile conexe, compartimentul referitor la biblioteci.

În Republica Moldova nu există un act normativ special cu privire la protecția drepturilor de autor asupra copieii în resursa deschisă tuturor – Internetul. Protecția juridică a drepturilor de autor în Internet este asigurată prin intermediul actelor normative de bază – Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 293-XIII din 23.11.1994, cu modificările și completările corespunzătoare, Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, Convenția mondială cu privire la dreptul de autor din 1952, Acordul OMPI privind dreptul de autor, dispozițiile Codului penal și administrativ etc.

Actualmente, se întreprind măsuri pentru armonizarea legislației Republicii Moldova în conformitate cu standardele internaționale. Legislația privind dreptul de autor se dezvoltă con-

tinuu, apar frecvent noi modificări și rectificări. La momentul dat, proiectul noii Legi privind dreptul de autor și drepturile conexe este înaintat spre adoptare în Parlamentul Republicii Moldova.

Activitatea bibliotecilor în Republica Moldova este reglementată prin Legea cu privire la biblioteci nr. 286 din 16.11.94, însă acest act legislativ nu prevede nici o normă cu referință la activitatea bibliotecilor electronice pe teritoriul țării noastre.

Concluzii

Urmărirea și sancționarea multiplelor încălcări ale drepturilor de autor în Internet este practic imposibilă, în special din motive juridice, sociale și economice. Reieșind din situația dată, titularii drepturilor de autor ar trebui să folosească mai multe mijloace tehnologice existente pentru a-și proteja drepturile asupra obiectelor de drept de autor amplasate în rețeaua Internet. În special, acestea pot fi criptarea (codificarea), parolele de acces sau stabilirea unor parole care să permită realizarea difuzării sau schimbul de informații. Sistematizarea și reforma legislației în domeniul protecției drepturilor de autor, efectuată prin intermediul Internetului, reprezintă o necesitate urgentă a celor mai multe țări ex-sovietice, inclusiv Republica Moldova, având în vedere faptul că în condițiile relațiilor de piață informația constituie un factor esențial al producției și un obiect valoros al întregului trafic civil.

Evident, varianta optimă pentru autori și utilizatori ar fi transformarea Internetului într-o piață legitimă a operelor și fonogramelor puse în circulație, însă acest lucru nu poate fi realizat decât prin respectarea deplină a dreptului de autor și drepturilor conexe.

Bibliografie

1. www.ifap.ru/projects/analytic/ea017.pdf
2. www.bcup.ro/continut/unibib/cristina_chivu.php
3. www.infosherpas.com/ojs/index.php/openandlibraries/article/view/2
4. www.wikipedia.org/wiki/Google_Books
5. Патентное дело, 3/2009, *Новая эра в развитии цифровых библиотек*, с. 25
6. www.dreptulinternetului.ro/.../comisia-europeana-cauta-o-solutie-unitara-ref-drepturile-de-autor-pentru-publicarea-online.html
7. Declarația Universală a Drepturilor Omului, 10 septembrie 1948
8. Патентное дело, 5/2006, *Библиотечный проект поисковой службы Google и авторское право*, с. 27
9. www.library.ru/1/copyright/doc.php?o_sec=190&o_doc=2075
10. CARTE VERDE privind Drepturile de autor în economia cunoașterii, Bruxelles, 16.07.2008
11. http://www.wipo.int/copyright/en/e-commerce/ip_survey/chap2.html
12. Curierul Economic, nr.15, 2008, *Copyright: un impediment sau un promotor al accesului la informație realizat prin intermediul bibliotecilor?*
13. Imagini: www.blog.libriaridigitala.ro, www.crag.org, www.krunaldave.posterous.com, www.cnet.com.au

REZUMAT

Bibliotecile au avut întotdeauna un rol important în protecția drepturilor de autor, contribuind efectiv la menținerea unui echilibru legislativ în domeniul dat. Astfel, instituțiile în cauză utilizează colecțiile de opere pe care le gestionează și le păstrează în conformitate cu prescripțiile formulate în Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe, compartimentul referitor la biblioteci.

ABSTRACT

Libraries have always had an important role in the protection of copyright, effectively contributing to the maintenance of a balance in the legislative field. Thus, institutions in questions use the collections of works that they manage and store in accordance with the requirements set out in the Law on Copyright and Related Rights, with reference to the library section.

РЕФЕРАТ

Библиотеки всегда играли важную роль в охране авторских прав, эффективно способствуя поддержанию законодательного равновесия в этой области. Данные учреждения используют, управляют и хранят собрания произведений в соответствии с требованиями, изложенными в Законе об авторском праве и смежных правах в разделе, касающемся библиотек.

**FACTORII DE RISC ÎN ASIGURAREA ȘI REALIZAREA
DREPTURILOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ.
ASPECTE PRACTICE**

Andrei MOISEI,
director Departament Juridic,
AGEPI

Patricia BONDARESCO,
șef Secție contencios, gestionare
statut juridic OPI, AGEPI

Unele aspecte ale protecției proprietății intelectuale sunt de o stringentă actualitate pentru producătorii autohtoni. Dificultăți prezintă, în special, problemele ce țin de utilizarea și înregistrarea mărcilor. Cunoașterea insuficientă a prevederilor legislației în domeniul proprietății intelectuale conduce adeseori la apariția unor conflicte care periclitează întreaga activitate economică a producătorilor.

Este foarte important ca oamenii de afaceri să cunoască atât prioritățile oferite de drepturile asupra obiectelor de proprietate intelectuală, cât și riscurile utilizării unei mărci străine sau riscurile pe care le comportă utilizarea unei mărci neînregistrare.

Potrivit prevederilor art. 5 din Legea nr. 38/2008 privind protecția mărcilor (în continuare - Legea), "pot constitui mărci orice semne susceptibile de reprezentare grafică: cuvinte (inclusiv nume de persoane), litere, cifre, desene, combinații de culori, elemente figurative, forme tridimensionale, în special forma produsului sau a ambalajului acestuia, precum și orice combinații ale acestor semne, cu condiția ca ele să poată servi la deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice".

Temeiuri de refuz la înregistrare

Pe de altă parte, Legea prevede că, din categoria semnelor care îndeplinesc condițiile menționate anterior, unele nu pot face obiectul unui drept exclusiv și nu pot fi înregistrate ca mărci.

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

Astfel, art. 7 din Lege prevede următoarele motive (absolute) de refuz:

(1) Se refuză înregistrarea:

a) semnelor care nu îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 5, enumerate mai sus, adică nu pot constitui o marcă. De exemplu:

cererea de înregistrare a mărcii **ТОВАРЫ И ЦЕНЫ** - nr. depozit 020000, a fost respinsă, deoarece este lipsită de caracter distinctiv și nu este susceptibilă de a servi la deosebirea produselor sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de produsele sau serviciile altei persoane fizice sau juridice;

b) mărcilor care sunt lipsite de caracter distinctiv. De exemplu:

FARMACIA.MD - nr. depozit 022557 pentru serviciile din cl. 35, 42, 44, a fost respinsă pe motiv că semnul este compus din elemente lipsite de caracter distinctiv pentru serviciile solicitate;

PRINT AGENCY - nr. depozit 024325 pentru serviciile din cl. 35, 40, 41, 42;

НАЕМА - nr. depozit 023019 pentru clasa 05 - produse farmaceutice și veterinare (cuvântul *haema* în traducere din limba latină are semnificația de sânge);

КУВШИН ВИНА - nr. depozit 023837 pentru clasa 33 - băuturi alcoolice (cu excepția berii). AGEPI a respins cererea de înregistrare a mărcii, deoarece constă numai din cuvinte care sunt lipsite de caracter distinctiv pentru produsele din clasa 33 (art.7(1)b) din Legea nr. 38/2008). De asemenea, s-a constatat că desemnarea solicitată nu poate fi înregistrată pentru toate produsele invocate în cerere, deoarece cuvântul "...вина", care intră în componența mărcii solicitate, ar putea induce în eroare consumatorul cu privire la o parte din produsele din cl. 33 (art.7(1)g) din Legea nr. 38/2008);

c) mărcilor constituite exclusiv din semne ori din indicații ce pot servi în comerț pentru a desemna specia, calitatea, cantitatea, destinația, valoarea, originea geografică, timpul fabricării produsului sau prestării serviciului, alte caracteristici ale acestora. De exemplu:

КВАС ИЗ БОЧКИ - nr. depozit 023235 pentru clasa 32 - bere; ape minerale și gazoase și alte băuturi nealcoolice; băuturi din fructe și sucuri de fructe; siropuri și alte preparate pentru fabricarea băuturilor, cererea fiind respinsă din lipsă de caracter distinctiv, deoarece este constituită exclusiv din semne ce indică la un produs din cl. 32 – cvas și metoda de realizare a lui (din butoaie speciale) și este falsă pentru celelalte produse (art. 7(1)b, 7(1)c, 7(1)g) din Legea nr. 38/2008);

МИСС СНГ - nr. depozit 021896 pentru cl. 41 - educație; instruire; divertisment etc., a fost refuzată, deoarece este constituită numai dintr-o desemnare care indică specia serviciilor prestate și, respectiv, nu posedă caracter distinctiv.

d) mărcilor constituite exclusiv din semne ori din indicații devenite uzuale în limbajul curent sau în practicile comerciale loiale și constante. De exemplu:

ЖИГУЛЕВСКОЕ - nr. depozit 023770 pentru cl. 32, 33, Baltika Breweries, RU;

e) semnelor constituite exclusiv din forma impusă de însăși natura produselor sau din forma produsului necesară pentru obținerea unui rezultat tehnic, sau din forma care conferă valoare esențială produsului:

f) mărcilor care sunt contrare ordinii publice sau bunelor moravuri ori prejudiciază imaginea și interesele statului;

g) mărcilor care pot induce în eroare consumatorul în ceea ce privește originea geografică, calitatea ori natura produsului și/sau a serviciului. De exemplu:

CRIULENI - solicitant – DAAC ECO PLANT S.R.L., Chișinău, nr. depozit 022334;

 - solicitant – CRS-CAPITAL S.R.L., societate comercială, str. Mitropolit Dosoftei, nr. 89, of. 4, MD-2004, Chișinău, nr. depozit 021660 „Cartierul spaniol”;

h) mărcilor care conțin reproduceri sau imitații de steme, drapele și embleme de stat, denumiri oficiale sau istorice de state ori abrevierea lor, denumiri depline sau abreviate de organizații internaționale și interguvernamentale, semne, sigilii oficiale de control, de garanție și de marcare, decorații și alte semne de distincție care, în lipsa autorizației eliberate de autoritățile competente, trebuie refuzate în conformitate cu art. 6 ter din Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883;

i) mărcilor care conțin reproduceri de insigne, embleme sau ecusoane, altele decât cele protejate conform art. 6 ter din Convenția de la Paris și care prezintă un interes public deosebit, cu excepția cazurilor când înregistrarea este autorizată de autoritățile competente;

j) mărcilor care conțin semne de înaltă valoare simbolică, în special simboluri religioase;

k) mărcilor care conțin ori sunt constituite:

- dintr-o indicație geografică menită să identifice vinuri sau alte produse alcoolice; sau
- dintr-o desemnare identică ori similară cu o indicație geografică sau cu o denumire de origine protejată pe teritoriul Republicii Moldova, în cazurile în care produsele nu au originea corespunzătoare indicației geografice sau denumirii de origine, chiar dacă originea adevărată a produsului este indicată, ori dacă indicația geografică sau denumirea de origine este utilizată în traducere ori este însoțită de expresii cum ar fi “de genul”, “de tipul”, “de stilul”, “imitație” sau de o expresie similară, precum și în cazul în care mărcile sunt solicitate pentru produse neacoperite de indicația geografică sau de denumirea de origine protejată în măsura în care aceste produse sunt comparabile cu cele pentru care indicația geografică sau denumirea de origine este protejată ori în măsura în care utilizarea mărcii solicitate, fără un motiv justificat, ar permite să se obțină un profit nemeritat din reputația indicației geografice sau a denumirii de origine protejate.

Articolul 8. Motive relative de refuz la înregistrare

(1) În afara motivelor de refuz prevăzute la art. 7, conform art. 8 al Legii, se refuză înregistrarea și în cazul în care marca:

a) este identică cu o marcă anterioară înregistrată pentru produse și/sau servicii identice. De exemplu:

cererea de înregistrare a mărcii – nr. depozit 022785 pentru serviciile din cl. 35, 43 a fost refuzată din motivul identității cu marca internațională combinată nr. 952251, înregistrată pentru serviciile identice din cl. 35, 43, pe numele titularului The Rompetrol Group N.V., Țările de Jos;

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

cererea de înregistrare a mărcii **МОЛДАВСКИЙ СУБЕНИР** – nr. depozit 014902 solicitată pentru produsele cl. 33 - băuturi alcoolice (cu excepția berii), a fost refuzată în temeiul identității cu marca verbală națională **МОЛДАВСКИЙ СУБЕНИР** nr. 11223 din 2003.07.14 titular GRANDVIN S.R.L., înregistrată pentru produsele cl. 33;

b) este identică ori similară cu o marcă anterioară și, din cauza identității ori similitudinii produselor și/sau serviciilor pe care le desemnează cele două mărci, există riscul de confuzie pentru consumator, inclusiv riscul de asociere cu marca anterioară. De exemplu:

cererea de înregistrare a mărcii verbale **GREEN HILLS** – nr. depozit 021326, depusă de către VK M TRADE S.R.L., întreprindere cu capital străin, pentru produsele din cl. 03, 05, 21, 28, 29, 30, 31, 32, 33, a fost refuzată, deoarece este similară cu mărcile înregistrate: **COLINA VERDE** nr. 9674 din 2001.12.21, titular LEVA SIMION, **GREEN HILL** nr. 816772 din 2003.10.06, titular GREEN HILL Corporation (PVT) Ltd. Pakistan, **GREEN HILLS** – nr. 17323 din 2007.03.16, titular TITOV Mihail.

c) este identică ori similară cu o marcă anterioară și este solicitată spre înregistrare pentru produse și/sau servicii care nu sunt similare cu cele pentru care marca anterioară este înregistrată, în cazul în care marca anterioară se bucură de renume în Republica Moldova și dacă utilizarea mărcii solicitate, fără un motiv justificat, ar aduce un profit nemeritat din caracterul distinctiv ori din renumele mărcii anterioare sau le-ar aduce atingere acestora.

(3) O marcă este refuzată la înregistrare, de asemenea, în cazul în care agentul sau reprezentantul titularului mărcii respective în una din țările Uniunii* solicită înregistrarea acesteia pe propriul său nume, fără autorizația titularului, cu excepția cazului în care agentul sau reprezentantul își justifică acțiunile. De exemplu:

 – nr. depozit 022386, solicitant SCOBIOALĂ Vasile, a fost refuzată în temeiul opoziției depuse din numele companiei „SUZIR'EA” Tovaristvo z obmejenoiu vidpovidalinstiu Nakovo-virobnice pidpriämstvo, Ucraina;

(4) O marcă este refuzată la înregistrare și în cazul când:

a) drepturile, decurgând dintr-un semn folosit în circuitul comercial, au fost dobândite până la data de depozit a cererii de înregistrare a mărcii sau, după caz, până la data priorității invocate în sprijinul cererii, în cazul în care acest semn conferă proprietarului dreptul de a interzice utilizarea unei mărci ulterioare;

b) aduce atingere unui drept anterior, altul decât cele menționate la lit.a) din prezentul alineat și la alin.(2), în special dreptului la nume, dreptului la imagine, unui drept de autor, dreptului la o indicație geografică sau la o denumire de origine protejată, la un desen sau la un model industrial protejat, unui alt drept de proprietate industrială protejat conform legii. De exemplu:

semnul **Comedy Club** - nr. depozit 022291, solicitant MIGAI Nadejda, a fost refuzat, deoarece reprezintă denumirea unei emisiuni televizate presupuse a fi bine cunoscută în Republica Moldova;

* țări cărora li se aplică Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale și care sunt cunoscute în Uniunea pentru Protecția Proprietății Industriale.

ОДНОКЛАССНИКИ - nr. depozit 023485, solicitant VELIEV Ehtibar Samil Ogli, Republica Moldova, a fost refuzat pe motiv că este constituită dintr-un semn, drepturile asupra căruia au fost dobândite până la data de depozit de către altă persoană și înregistrarea ei în calitate de marcă aduce atingere unui drept de autor;

c) aduce atingere unui drept anterior ce ține de imaginea sau de numele unei personalități notorii în Republica Moldova. De exemplu:

МЕДВЕДЕВ

MEDVEDEV

- nr. depozit 023424, solicitantul inițial TUREAC Alexandru, Bălți, MD, în urma cesiunii - MEDVEDEV Alexandr, Bălți, MD, a fost refuzată, deoarece se asociază cu numele președintelui Federației Ruse și aduce atingere unui drept anterior ce ține de numele unei personalități bine cunoscute în Republica Moldova.

Analizând temeiurile de refuz în cazul mărcilor naționale (165 de decizii de refuz emise în perioada 09.2008 – 01.2010, în conformitate cu prevederile Legii), s-a stabilit:

- 59% din deciziile de refuz sunt întemeiate pe art. 8 (1) a), b), c) din Lege - și anume, când semnele depuse pentru înregistrare vin în contradicție cu alte mărci înregistrate anterior pe numele altor titulari;

- 22% din deciziile de refuz sunt întemeiate pe art. 7 (1) b) c) - lipsa caracterului distinctiv;

- 12% din deciziile de refuz sunt întemeiate pe art. 7 (1) g) – inducerea în eroare a consumatorului.

O bună parte din conflictele apărute ar putea fi evitate, dacă solicitanții ar manifesta o atitudine serioasă vis-à-vis de condițiile de protecție a OPI. Obligația de acțiune cu bună-credință rezultă din prevederile art. 9 al Codului Civil al Republicii Moldova: “persoanele fizice și juridice, participante la raporturile juridice civile, trebuie să-și exercite drepturile și să-și execute obligațiile cu bună-credință, în acord cu Legea, cu contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri. Buna-credință se prezumă până la proba contrară”.

Temeiuri de nulitate a înregistrării mărcii

Încălcarea obligației de exercitare cu bună-credință a activității, poate atrage nulitatea înregistrării mărcii. Reglementarea legală o regăsim în Lege. Potrivit art. 21, marca este declarată nulă dacă solicitantul a acționat cu rea-credință în momentul depunerii cererii de înregistrare. Adică, la momentul depunerii cererii de înregistrare a mărcii respective, solicitantul știa sau putea ști despre existența, inclusiv în străinătate, a unei astfel de mărci ce se bucură de renume în țara de origine și este promovată în Republica Moldova sau se negociază o astfel de promovare. În acest caz, termenul de depunere a cererii de anulare este nelimitat, iar soluționarea litigiului ține de competența Curții de Apel Chișinău.

Reieșind din practica AGEPI privind cazurile de anulare a mărcilor pe motivul sus-menționat, consemnăm doar câteva cazuri de judecată.

• **LOBA** - prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 26.06.2009 în pricina civilă la cererea de chemare în judecată înaintată de LOBA• GmbH&Co. RG împotriva “SUPRATEN PLUS” S.R.L., a fost respinsă cererea de înregistrare a mărcii “LOBA” nr. depozit 024270 din 19.09.2008, solicitant “SUPRATEN PLUS” S.R.L. societate comercială, MD.

● **BAUSH&LOMB** - prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 22.09.2009 în pricina civilă la cererea de chemare în judecată a Bausch&Lomb Incorporated împotriva titularului Filimonenco Elena, a fost anulată înregistrarea mărcii nr. 13588 "BAUSH&LOMB" și declarat nul certificatul de înregistrare a mărcii, eliberat pe numele titularului Filimonenco Elena.

● - prin Decizia Colegiului Civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 16.07.2009, a fost anulată înregistrarea mărcii nr. 14995 și declarat nul certificatul de înregistrare a mărcii, eliberat pe numele HIDROCHIM S.R.L., MD.

● - Prin Decizia Colegiului Civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 01.04.2009 în pricina civilă la cererea de chemare în judecată a S.A. „KAUSTIK”, S.A. „HIMPROM”, S.A. „Severodonețcoe obiedinenie AZOT”, au fost anulate înregistrările mărcilor nr. 14576, nr. 14577, nr. 14772 și declarate nule certificatele de înregistrare a mărcilor, eliberate pe numele HIDROCHIM S.R.L., MD.

● - prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 06.04.2009 în pricina civilă la cererea de chemare în judecată a companiei Trimo d.d., Slovenia, împotriva titularului Ciorap Alexandru, au fost constatate acțiunile de rea-credință ale pârâtului la depunerea cererii de înregistrare a mărcii combinate TRIMO nr. depozit 016690 din 01.04.2005 pe numele său, fiind declarată nulă marca combinată TRIMO și anulat certificatul de înregistrare nr. 13842.

În unele cazuri, părțile implicate în conflict au soluționat litigiul pe cale amiabilă. Menționăm câteva cazuri de judecată:

■ Marca **ROCKWOOL** nr. 13198, înregistrată pe numele Ungureanu Art SRL, MD. Instanța de judecată a aprobat tranzacția de împăcare a părților, în legătură cu cesiunea mărcii pe numele Rockwool International A/S, Danemarca.

■ Marca **HANKOOK** nr. 16894, înregistrată pe numele persoanei fizice Țepordei Igor. Procesul a fost încetat, deoarece Honkook Tire Co., Korea, a renunțat la acțiune în legătură cu cesiunea mărcii pe numele său.

■ Marca **EINHELLW** nr. 16371 înregistrată pe numele persoanei fizice Liubenco Irina. Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 29.09.2009, cererea de chemare în judecată depusă de Hans Einhel AG, Germania, a fost scoasă de pe rol, intervenind o tranzacție de împăcare a părților și cesiunea mărcii pe numele Hans Einhel AG, Germania.

Utilizarea mărcii neînregistrate

O marcă înregistrată este proprietatea titularului, în timp ce una neînregistrată este disponibilă și poate fi folosită de oricine.

Conform prevederilor legislației în vigoare, înregistrarea mărcii nu este obligatorie, producătorul are un drept și nu o obligație de a-și desemna produsele sau serviciile sale și de a permite astfel consumatorilor să le deosebească de cele ale altor producători.

Însă în cazul în care producătorul nu înregistrează marca în mod legal, aceasta rămâne doar un cuvânt sau o imagine pe care o va putea folosi o perioadă de timp. Există riscul ca la un moment dat să fie prevenit de cineva că nu mai are dreptul să folosească marca dată și că trebuie să plătească despăgubiri unei persoane care a înregistrat-o pe numele său.

În conformitate cu art. 9 din Lege, înregistrarea mărcii oferă titularului dreptul exclusiv asupra acesteia, adică dreptul de a-i împiedica pe alții să comercializeze produse sau să presteze servicii similare sau identice sub o marcă asemănătoare sau identică.

Consecințe ale utilizării unei mărci neînregistrate

■ *Utilizarea semnului în cauză de către alte companii, în limitele concurenței (loiale sau neloiale)*

În acest caz, concurenții pot utiliza și ei, fără restricții, un semn identic sau asemănător cu semnul ce aparține cuiva. Prin urmare, din lipsa dreptului exclusiv asupra mărcii neînregistrate, acțiunile privind interzicerea unei astfel de utilizări nu se va încununa de succes.

■ *Înregistrarea mărcii pe numele altei companii*

În acest caz, titularul mărcii înregistrate poate interzice producătorului utilizarea acesteia, deși acesta din urmă este, de facto, cel ce a elaborat marca respectivă. Aceasta se poate face inclusiv prin aplicarea unor sancțiuni penale, administrative sau civile (sechestrarea bunurilor, distrugerea produselor marcate cu acest semn). Argumentele de genul „această este marca mea” nu au relevanță, doar înregistrarea contează.

■ *Imposibilitatea apărării drepturilor în judecată*

Este evident că lipsa înregistrării presupune lipsa oricăror drepturi, cu unele excepții stabilite de legislația în vigoare (de exemplu, notorietatea mărcii).

Deci, fără înregistrare, eforturile financiare depuse pentru realizarea unui produs sau pentru prestarea unui serviciu de calitate, pentru cucerirea pieței etc., se pot consuma în van.

Riscurile utilizării unei mărci străine

În cazul în care marca este protejată pe teritoriul Republicii Moldova, riscul rezidă în faptul că titularul este în drept să invoce dreptul său exclusiv asupra mărcii.

În cazul în care marca nu este înregistrată, riscurile vor fi următoarele:

- pot apărea mai mulți doritori de a utiliza marca;
- persoana străină își poate revendica oricând drepturile de utilizare a mărcii sale pe teritoriul Republicii Moldova și, respectiv, poate interveni în baza dreptului exclusiv. În acest context, poziția producătorului autohton este foarte șubredă, deși dispune de un produs competitiv, a investit mult în calitatea și promovarea acestuia, dar nu are o marcă proprie înregistrată.

În cazul în care marca este înregistrată, utilizatorul ei va fi atacat în instanță de către titularul de drepturi. În acest context, poate fi menționat Capitolul XII al Codului Vamal al Republicii Moldova, care prevede aplicarea măsurilor restrictive la frontieră, stabilind sancțiuni la export/import.

Pentru marca neînregistrată, conflictul poate apărea în teritoriul altor state la importul sau exportul produselor. Există o mare probabilitate ca producătorul străin să-și extindă protecția în Republica Moldova, producătorul autohton rămânând astfel doar cu pagube și investiții inutile în promovarea acestei mărci. El va fi amenințat de următoarele pericole:

- sancționare pentru folosirea ilicită a mărcii;
- sancționare pentru concurență neloială;
- sechestrarea și distrugerea produselor marcate necorespunzător.

După cum am menționat, înregistrarea mărcii conferă titularului un drept exclusiv asupra ei. În baza acestuia, titularul poate iniția proceduri de apărare a drepturilor prin: procedura civilă, procedura penală, procedura conform Codului Contravențional, fiecare dintre acestea având specificul său.

În **procedura civilă**, persoana interesată înaintează, pentru început, în adresa reclamantului o pretenție și numai după aceasta poate să intervină cu o cerere de chemare în judecată; fiecare parte implicată în proces își înaintează cerințele, după care instanța examinează acțiunea civilă și pronunță hotărârea.

Procedurile conform Codului penal și Codului Contravențional presupun implicarea organelor de poliție învestite cu drept de protocol. Respectiv, se realizează o anchetă, se perfectează dosarul și, în cazul în care acțiunile sau inacțiunile contravenientului întrunesc componența de infracțiune, dosarul se expediază în instanța de judecată. Această procedură este foarte importantă, dat fiind faptul că se admite din start o asigurare mai bună a probelor.

Conform art. 97 al Codului Contravențional al Republicii Moldova (Cap. VIII. „Folosirea ilicită a mărcii sau a denumirii de origine a produsului”), sunt prevăzute următoarele sancțiuni:

„Folosirea ilicită a mărcii sau a denumirii de origine a produsului protejate, precum și a semnelor identice ori similare care pot fi confundate cu marca sau cu denumirea de origine a produsului înregistrat ori solicitat spre înregistrare pe numele unor alte persoane pentru marcarea produselor sau serviciilor identice cu cele pentru care marca sau denumirea de origine a fost înregistrată, precum și fabricarea, folosirea, importul, exportul, transportarea, oferirea spre vânzare, vânzarea, alt mod de punere în circulație economică, stocarea în astfel de scopuri a produselor marcate cu astfel de semne, precum și îndemnarea terților la efectuarea acestor acțiuni se sancționează cu **amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.**” (O unitate convențională este egală cu 20 de lei).

Sancțiuni și mai severe sunt prevăzute în art. 185² al Codului penal al Republicii Moldova, “Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială”. Se sancționează cu amendă de la 500 la 1000 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă de la 3500 la 5000 de unități convenționale aplicată persoanei juridice, cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

Acțiunile săvârșite:

- a) repetat;
- b) de două sau mai multe persoane;
- c) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
- d) prin constrângere fizică sau psihică;
- e) în proporții deosebit de mari – se pedepsesc cu **amendă de la 3000 la 5000 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu închisoare de la 3 la 5 ani, cu amendă de la 7000 la 10000 de unități convenționale, aplicată persoanei juridice cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani sau cu lichidarea acesteia.**

Modificările la articolul sus-menționat au fost incluse prin Legea nr. 110 din 27.04.2007, care au intrat în vigoare la 08.06.2007.

Oricare ar fi calea de atac, conform prevederilor legislației în vigoare titularul drepturilor de proprietate intelectuală poate solicita reparația prejudiciilor materiale, precum și a celor morale.

Bibliografie

1. Legea Republicii Moldova nr. 38/29.02.2008 privind protecția mărcilor
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002
3. Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008
4. Codului Civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002
5. Codul Vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000

REZUMAT

Problemele ce țin de înregistrarea și utilizarea mărcilor prezintă dificultăți reale pentru producătorii autohtoni. Cunoașterea insuficientă a prevederilor legislației în domeniul proprietății intelectuale conduce la apariția unor conflicte care periclitează întreaga lor activitate economică. Este foarte important ca producătorii naționali să cunoască atât prioritățile oferite de obiectele de proprietate intelectuală, cât și riscurile utilizării mărcii unui producător străin sau riscurile utilizării mărcii neînregistrare.

ABSTRACT

The matters referred to the use and registration of trademarks represent real difficulties for the national producers. The insufficient knowledge of the provisions in intellectual property field give rise to conflicts that jeopardize their entire economic activity. It is very important for the national producers to know the priorities given by the objects of intellectual property and risks of using the trademark of another producer or risk of using an unregistered trademark.

РЕФЕРАТ

Вопросы, касающиеся использования товарных знаков, представляют собой реальные трудности для местных производителей. Недостаточные знания положений законодательства в области интеллектуальной собственности приводит к некоторым нарушениям, представляющим опасность для всей их экономической деятельности. Очень важно, чтобы национальные производители знали как о приоритетах, предоставляемых объектами интеллектуальной собственности, так и о рисках использования товарного знака другого производителя или рисках использования незарегистрированного товарного знака.

**ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТОВАРНЫХ ЗНАКОВ
В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА**

**Ирина НОВИКОВА,
главный эксперт,
Отдел национальных товарных знаков, AGEPI**

Функции, присущие товарным знакам в условиях рыночной экономики, с наибольшим эффектом могут осуществляться только при активном использовании данных обозначений в процессе производства и реализации товаров. Поэтому возможность использования обозначения является важнейшим элементом, входящим в содержание исключительного права на товарный знак.

Правовые вопросы, связанные с использованием товарных знаков в Республике Молдова, регламентируются главой II Закона № 38/2008 Республики Молдова об охране товарных знаков (далее - Закон), а также рядом других статей данного Закона. Согласно части 1 статьи 9 Закона, регистрация товарного знака предоставляет владельцу исключительное право на товарный знак. Таким образом, можно сделать вывод о том, что сущность права на пользование товарным знаком состоит в возможности его неограниченного коммерческого использования для обозначения производимых и реализуемых товаров и/или услуг. Вместе с тем, из правила о возможности исключительного использования товарного знака его обладателем законодательство предусматривает определенные исключения. Так, в соответствии со статьёй 6septies Парижской конвенции по охране промышленной собственности и статьёй 13 Закона, регистрация товарного знака не дает права правообладателю запрещать использование этого знака другими лицами в отношении товаров, которые были введены в гражданский оборот на территории Республики Молдова непосредственно правообладателем или с его согласия. Таким образом, любое лицо, законно приобретшее товары с нанесенным товарным знаком, вправе указывать товарные знаки производителя товара в своей рекламе, объявлениях, вывесках и т.п.

Прежде чем рассмотреть основные критерии использования знака, отметим, что использование товарного знака является не только элементом правомочия обладателя права на товарный знак на собственные действия, входящего в содержание субъективного права на товарный знак, но и обязанностью данного лица. Нарушение этой обязанности может привести к досрочному прекращению права на товарный знак. Таким образом, в ст. 14 Закона Республики Мол-

дова закреплено требование обязательного использования товарных знаков, которое является условием сохранения и защиты исключительного права на товарный знак¹. Это означает, что товарный знак может выполнять свои функции только тогда, когда он применяется для обозначения товаров, поступающих в обращение и, таким образом, оказывает непосредственное воздействие на потребителей.

Установление требования к правообладателям по использованию зарегистрированных обозначений обусловлено стремлением обеспечить интенсивное функционирование товарных знаков в хозяйственном обороте и сократить случаи их регистрации в спекулятивных целях лицами, не производящими товары и не оказывающими услуги.

Использованием товарного знака считается, прежде всего, его применение на товарах, для которых товарный знак был зарегистрирован, а также на упаковке и/или в качестве упаковки их владельцем или лицом, имеющим на это право на основании договора о предоставлении лицензии. Использованием может считаться также применение товарного знака в рекламе (например, когда рынок готовится к принятию новых товаров), печатных изданиях (например, при размещении в периодическом издании интервью с производителем товара), на официальных бланках, вывесках, на экспонатах выставок и ярмарок, проводимых в Республике Молдова, а также использование товарного знака другим лицом под контролем владельца данного товарного знака.

Говоря об объеме использования товарного знака, нужно отметить, что в литературе предлагается различать две стороны этого вопроса: количественную и качественную. Определение количественной характеристики объема использования товарного знака зависит от конкретных условий производства продукции, а также специфики товаров. Например, использование может быть признано достаточным в случае применения изделия на ограниченном числе изделий, если товарным знаком обозначаются какие-либо уникальные приборы, изделия, пользующиеся ограниченным спросом. И наоборот, если товарный знак предназначается для маркировки серийных партий изделий, а применяется лишь на единичных опытных образцах, его использование может быть квалифицировано как недостаточное. Качественная сторона вопроса об объеме использования связана с оценкой соответствия перечня товаров, указанных при регистрации, фактически маркируемым товарам. Указанные перечни должны друг с другом совпадать.

Следующим является вопрос о возможности изменения вида товарного знака в процессе его использования и об учете указанных изменений при оценке использования товарного знака. Данная проблема связана с тем, что на практике по тем или иным причинам (рекламно-коммерческим, технологическим и т.д.) часто встречаются несоответствия между используемым и зарегистрированным знаком. При этом владельцы товарных знаков приводят факт применения зарегистрированного знака с внесенными изменениями в качестве доказательства использования знака.

¹ Принцип обязательного использования обозначения как условие сохранения и защиты исключительного права на товарный знак зафиксирован в законодательстве большинства государств (США, Франция, Италия, ФРГ и др.). Между тем в ряде стран (Австрия, Турция, Тунис) действует факультативный принцип, в соответствии с которым владелец товарного знака имеет право использовать его или нет по собственному усмотрению. При этом неиспользование не влечет отрицательных правовых последствий (подробнее см.: Тыцкая Г.И., Маmioфа И.Э., Мотылева В.Я. Правовая охрана товарных знаков, фирменных наименований, указаний и наименований мест происхождения товаров в капиталистических и развивающихся странах. С. 37-39).

Указание на возможность видоизменения товарного знака содержится в статье 5.C.(2) Парижской конвенции. В соответствии с этой статьей, применение товарного знака его владельцем в такой форме, которая отличается от зарегистрированной в какой-либо из стран Союза лишь отдельными элементами, не изменяющими отличительного характера знака, не влечет за собой признание недействительности регистрации и не ограничивает охрану, предоставленную знаку. Исходя из данного положения Парижской конвенции, можно сделать вывод, что допустимо изменение отдельных элементов знака (например, исполнение изобразительного товарного знака в зеркальном изображении; изменение цветового сочетания элементов знака и пр.), если при этом не меняется его сущность. Если же характер товарного знака изменяется существенно, то требуется оформление новой заявки.

Следующим важным параметром использования знака является «срок». Характеристика сроков использования товарного знака содержится в ряде статей Закона. Однако, наибольший интерес в контексте рассматриваемого вопроса представляет срок возможного неиспользования товарного знака. В соответствии с частью 1-й статьи 14 Закона, если в течение пяти лет после регистрации товарный знак не стал объектом эффективного использования в Республике Молдова в отношении товаров и/или услуг, для которых он был зарегистрирован, или если использование товарного знака было приостановлено в течение непрерывного пятилетнего периода, владелец товарного знака лишается прав на него в соответствии с настоящим Законом, за исключением случаев, когда имеются обоснованные причины для неиспользования. Из данной нормы вытекает, что, во-первых, срок неиспользования товарного знака равен пяти годам, истекшим после регистрации знака, и, во-вторых, указанный срок должен быть непрерывным.

Вопрос, касающийся использования товарного знака имеет еще один аспект. Речь идет о предупредительной маркировке, право на использование которой закреплено за владельцем товарного знака частью 4-й статьи 9 Закона. Предупредительная маркировка представляет собой уведомление в виде заключенной в круг латинской буквы © или словесного обозначения, которые проставляются рядом с товарным знаком с целью предупреждения всех третьих лиц о том, что данный товарный знак охраняется в Республике Молдова.

Хотя применение предупредительной маркировки не является обязанностью правообладателя, национальным предпринимателям необходимо учитывать, что в условиях рыночной экономики применение данного уведомления повышает эффективность использования товарного знака. Применение предупредительной маркировки является прямым оповещением о действии права на товарный знак, облегчая процесс защиты обозначения. В то же время необходимо отметить, что эта маркировка не должна использоваться на обозначениях товаров до подачи заявки на регистрацию товарного знака.

Библиография

1. Закон РМ № 38/2008 «Об охране товарных знаков». *Monitorul Oficial* № 99-101 от 06.06.2008.
2. АДУЕВ, А.И., БЕЛОГОРСКАЯ, Е.М. *Товарный знак и его правовое значение*. Москва, 1972.

3. БЕЛОВ, В.В., ВИТАЛИЕВ, Г.В., ДЕНИСОВ, Г.М. *Интеллектуальная собственность. Законодательство и практика его применения*. Учеб. Пос. Москва, 1999.
4. КАЛЯТИН, В.О. *Интеллектуальная собственность (Исключительные права)*. Учебник. Москва, 2000.
5. МЕЛЬНИКОВ, В.М. *Современное зарубежное законодательство о товарных знаках*. Москва: ОАО ИНИЦ ПАТЕНТ, 2007.
6. ПЕТРОВ, И.Я. *Правовое регулирование товарных знаков в предпринимательской деятельности*. Автореф. дис. канд. юр. наук. М., 2000.
7. ТЫЦКАЯ, Г.И., МАМИОФА, И.Э., МОТЫЛЕВА, В.Я. *Правовая охрана товарных знаков, фирменных наименований, указаний и наименований мест происхождения товаров в капиталистических и развивающихся странах*. Москва, 1985.
8. ЯНУШКЕВИЧ, И.П. *Юридическая основа и практика применения товарного знака, знака обслуживания и фирменного наименования*. Москва, 1998.

РЕФЕРАТ

Сущность права на пользование товарным знаком состоит в возможности его неограниченного коммерческого использования для обозначения производимых и реализуемых товаров и/или услуг. Использование товарного знака является не только элементом правомочия правообладателя на собственные действия, но и обязанностью данного лица. Нарушение этой обязанности может привести к досрочному прекращению действия права на товарный знак. В данной статье рассматриваются основные правовые вопросы использования товарных знаков в Республике Молдова.

REZUMAT

Esența dreptului de utilizare a mărcii constă în posibilitatea folosirii ei nelimitate în sfera comercială pentru a evidenția mărfurile și/sau serviciile produse sau prestate. Utilizarea mărcii reprezintă nu doar un drept al titularului de drepturi de acțiune de sine stătător, dar și o obligație a persoanei în cauză. Nerespectarea acestei îndatoriri poate avea drept consecință încetarea anticipată a drepturilor asupra unei mărci de produse și/sau de servicii. În prezentul articol sunt examinate principalele probleme juridice de utilizare a mărcilor de produse și/sau servicii în Republica Moldova.

ABSTRACT

The essence of the right to use the trademark is the possibility of its unlimited commercial use in order to mark the manufactured and marketed goods and / or services. Use of a trademark is not only an element of entitlement holder's own actions, but also the responsibility of this person. Infringement of this duty can lead to premature termination of trademark rights. This article discusses the major legal issues of trademark use in the Republic of Moldova.

COMPETITIVITATEA CORPORAȚIILOR MULTINAȚIONALE ÎN ECONOMIA CUNOAȘTERII

drd. Liviu RADU,
Universitatea „Nicolae Titulescu”,
București

Aprecierea competitivității unei companii

În cazul economiilor naționale, firmele își stabilesc activitățile externe ca portofoliu, dispunând de o largă autonomie. Cu totul altfel stau lucrurile în contextul existenței unei industrii multinaționale, unde firmele trebuie să-și integreze activitatea în multitudinea legăturilor existente între statele lumii. Această integrare presupune mai mult decât transferul activelor peste hotare și transferul competențelor.

Aceste aspecte ne determină să privim competitivitatea unei corporații multinaționale în termenii integrării afacerilor ei în economia țărilor-gazdă, respectiv, ai nivelului său de multinaționalizare, privind dinamica investițiilor și modul de consolidare a poziției deținute pe piață, prin prisma strategiilor, alianțelor strategice și a managementului.

O strategie globală presupune creșterea interdependențelor între activitățile separate geografic ale filialelor și companiilor-mamă. În același timp, strategia presupune, potrivit afirmațiilor lui A. Frois-Gilbert (1994) [1] precum că „compania trebuie să gândească global, dar să acționeze local”, optimizarea avantajelor locale ale fiecărei filiale și satisfacerea condițiilor cererii de pe piața vizată. Urmare firească a acestui fapt este tendința specializării filialelor la tipul de producție ce valorifică avantajul competitiv al țării-gazdă. Corporațiile multinaționale nu acționează doar la cerințele impuse de țara de origine, ci la condițiile generate de economia globală. Economia globală presupune, pe lângă existența unei industrii globale, servicii tehnico-financiare globale și piețe de dimensiuni mondiale. În acest context, firmele-mamă sunt obligate să transfere în străinătate o parte din competențele lor financiar-comerciale, inovaționale, manageriale sau de strategii pe termen mediu și lung, toate în scopul sporirii autonomiei filialelor în condițiile concrete în care acestea acționează. Acest fapt conduce la specializarea filialelor pe tipuri de producții, în vederea utilizării avantajului competitiv al țării sau zonei-gazdă. Astfel, marile corporații, intrând în stadiul multinaționalizării, au început o nouă eră în ceea ce privește utilizarea, combinarea și redistribuirea globală a factorilor de producție. După opinia specialiștilor (Gheorghe Postelnicu,

Cătălin Postelnicu - 2000) [2], în prezent marile corporații multinaționale (CMN) caută să obțină maximum de avantaje în producție, cercetare și comercializare prin combinarea tuturor factorilor de producție la scară mondială, ca urmare a intensificării procesului de globalizare. Realizarea acestui deziderat este facilitată de locul pe care corporațiile multinaționale au ajuns să-l dețină în economia mondială.

Universul CMN continuă să fie dominat de firme din triada Uniunea Europeană-Japonia-Staatele Unite ale Americii, unde își au originea 85 din primele 100 de CMN ale lumii, conform unui clasament din 2004. Cinci țări (Franța, Germania, Japonia, Marea Britanie și SUA) au reprezentat locul de proveniență al 73 din primele 100 de companii, 53 de companii având sediul în Uniunea Europeană. În fruntea listei celor mai bune CMN nefinanciare se află *General Electric*, *Vodafone* și *Ford*, care însumează împreună 19% din bunurile totale ale primelor 100 de companii [3]. Industria automobilelor domină lista, urmată de industria farmaceutică și telecomunicații.

În ciuda dominației companiilor din Triadă, există și firme din alte țări care progresează pe piața internațională. Vânzările totale ale CMN din țările în curs de dezvoltare au atins, în 2005, o cifră estimativă de 1900 miliarde de dolari, având aproximativ 6 milioane de angajați. În 2004, printre primele CMN s-au numărat cinci companii ce proveneau din economii în curs de dezvoltare, toate cu sedii în Asia, trei dintre acestea fiind deținute de stat. Cele cinci companii – *Hutchison Whampoa* (Hong Kong, China), *Petronas* (Malaezia), *Singtel* (Singapore), *Samsung Electronics* (Republica Coreea) și *CITIC Group* (China) – se află în fruntea clasamentului celor mai mari CMN din țările în curs de dezvoltare. De altfel, în 2004, 40 dintre primele companii proveneau din Hong Kong (China) și din Taiwan, 14 – din Singapore și 10 – din China. Per ansamblu, 77 din primele 100 de CMN își au sediile în Asia, restul fiind distribuite în mod egal în Africa și în America Latină, așa cum arată estimările *World Investment Report 2006*.

Trebuie să facem următoarea mențiune: în clasamentul dat publicității de către UNCTAD sunt incluse numai corporații nonfinanciare. Dacă am lua în calcul corporațiile financiare, clasamentul s-ar schimba radical. Ordinea țărilor s-ar modifica și dacă s-ar adopta drept criteriu de clasificare gradul de transnaționalitate.

Aprecierea multinaționalității unei companii

Multinaționalitatea sau transnaționalitatea unei companii este un atribut al expansiunii internaționale și nu o stare de tip secvențial, caracterizată de etapele evolutive ale dezvoltării unei companii.

Pentru a putea dobândi statutul de operator multinațional și pentru a aprecia gradul de multinaționalitate, companiile multinaționale trebuie analizate în conformitate cu următoarele criterii:

- gradul de implicare a companiilor multinaționale pe piețele internaționale de produse, de factori de producție, pe piețele financiare și de capital;
- gradul de coordonare a funcțiilor și operațiunilor executate de companie la scară globală. Aceasta implică analiza și aprecierea integrării globale pe baza deciziilor privind operațiunile internaționale în sfera producției și a marketingului, precum și a deciziilor financiare ale firmei;
- gradul de flexibilitate care presupune existența posibilității de modificare și adaptare a deciziilor operaționale și strategice pe considerente de natură financiară, sub presiunea unor

factori precum: progresul tehnologic, globalizarea dezvoltării economice, tendința de diminuare a rolului firmei partener în favoarea firmei acționare, aplicarea unor principii de guvernare corporativă și aplicarea unor măsuri de maximizare a profiturilor acționarilor, în conformitate cu obiectivul fundamental al corporației moderne.

Modelul Holland (figura 1) pune în evidență existența a trei stări posibile în care se poate afla o firmă, departajarea având la bază criteriile de multinaționalitate grupate astfel:

- pachetul de criterii din partea stângă reprezintă măsura comună a multinaționalității, respectiv: numărul de filiale în străinătate, flexibilitatea decizională în considerentele financiare și gradul de integrare globală a deciziilor operaționale și financiare;

- pachetul de criterii din partea dreaptă reprezintă măsura fină a transnaționalității, respectiv: amploarea comerțului transfrontalier intra- și inter-firmă, numărul de mari proiecte investiționale în străinătate și volumul operațiunilor de trezorerie în marile centre financiare internaționale.

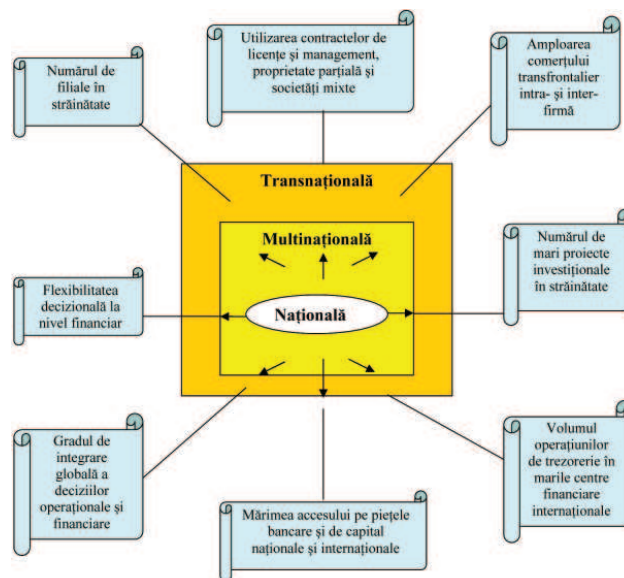

Fig. 1. Modelul lui Holland privind gradul de transnaționalitate

(**Sursa:** Munteanu C., Horobeș A., *Finanțe transnaționale*, Editura „All Beck”, București, 2003, p. 103.; John Holland, *International Financial Management, second edition*, Oxford, Blackwell Business, 1993, p. 4.)

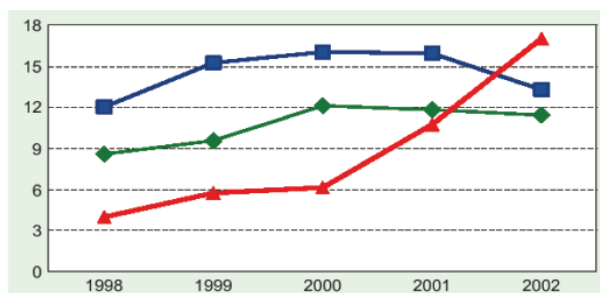
În conformitate cu cele prezentate, stările posibile ale unei firme sunt:

- firmă națională, caracterizată prin valori scăzute pentru toate criteriile de transnaționalitate;
- firmă multinațională, caracterizată prin valori scăzute pentru coordonarea globală și flexibilitatea financiară și valori crescute pentru numărul de filiale în străinătate și în ce privește comerțul transfrontalier;
- firmă transnațională, care prezintă valori crescute pentru toate criteriile menționate.

În fine, trebuie precizat un aspect, indiferent cum sunt numite – firme, corporații, întreprinderi, societăți, companii – caracterul lor internațional apare prin două moduri: multinațional și transnațional. În viziunea autorilor P. Hirst și G. Thompson [4] (2002), cel mai important aspect al deosebirii dintre companiile multinaționale (CMN) și companiile transnaționale (CTN), vizează CMN care trebuie „să-și păstreze o bază națională puternică; să rămână subiectul reglementărilor naționale ale țărilor de origine și, efectiv, să fie conduse de acea țară”. Însă, într-o economie globalizată, CMN se transformă în CTN care vor avea un capital delocalizat, fără identificare națională, cu un management internaționalizat. Spre deosebire de CMN, CTN nu vor mai putea fi controlate sau constrânse de politicile anumitelor state naționale.

Deosebirea operată de autorii menționați este doar un deziderat pentru CMN în cadrul unei economii internaționale ideale. După părerea altor autori, nu există o delimitare reală, de esență, ci doar de denumire. Pentru ceilalți autori, explicit sau implicit, CTN sunt principalii agenți ai globalizării atât față de țara de origine, cât și față de țara receptoare.

Rolul companiilor multinaționale a continuat să crească, așa cum se reflectă acest lucru în extinderea capitalului din investițiile străine directe (ISD) și în operațiunile afiliaților străini. Vânzările, valoarea adăugată (produsul brut), activele, numărul de angajați și exporturile afiliaților străini au înregistrat o tendință de creștere din 2002. Gradul de transnaționalitate al țărilor-gazdă a stagnat în perioada 2000-2002 atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare, conform indicilor de transnaționalitate din economiile-gazdă (figura 2). Acest lucru reflectă declinul fluxurilor de investiții străine directe în aceste regiuni în perioada menționată. Există, de asemenea, diferențe semnificative în gradul de transnaționalitate din diferite țări. Cele mai transnaționalizate economii în 2002 au fost Belgia și Luxemburg, dintre țările dezvoltate, și Hong Kong (China) dintre țările în curs de dezvoltare – poziții deținute de aceste economii încă de la crearea indexului în 1996 (WIR99). În timp ce India a recuperat în privința ISD atrase, în 2002, mai rămâne încă pe ultimele poziții. Transnaționalitatea țărilor-gazdă depinde de măsura în care companiile multinaționale își dezvoltă afacerile străine în diferite locații.

—◆— țările dezvoltate —■— țările în curs de dezvoltare —▲— țările din Europa de Sud-Est și CSI

Fig. 2. Indexul transnaționalității în țările-mamă, în funcție de grupurile de economii, 1998-2002

(Sursa: UNCTAD, World Investment Report 2006).

Bibliografie

1. FROIS-GILBERT, Abraham, *Economie politică*, Editura Humanitas, București, 1994.
2. POSTELNICU, Gheorghe, POSTELNICU, Cătălin, *Globalizarea economică*, Editura Economică, București, 2000, p. 214-215.
3. UNCTAD (2006), *World Investment Report 2006*.
4. HIRST, Paul, THOMPSON, Grahame, *Globalizarea sub semnul întrebării*, Editura „Trei”, 2002, p. 26-29.

REZUMAT

Avantajele concurenței sporesc competitivitatea unui stat, dacă acesta este capabil să conserve mecanismele profitabile, caracteristice economiei sale, și, totodată, dacă competitivitatea companiilor locale este susținută și de calitatea exemplară a resurselor tehnice, materiale și umane, precum și de condițiile în care aceste resurse sunt combinate și distribuite eficient, ca un atribut de management performant. Din analiza celor două concepții ale competitivității (competitivitatea considerată ca o performanță locală și competitivitatea considerată ca o performanță în comerțul internațional) apare necesitatea evidențierii legăturii indestructibile dintre competitivitatea corporațiilor multinaționale și competitivitatea din țările receptoare și emitente.

ABSTRACT

Competitive advantage provides competitiveness to a state, if such is capable to conserve the profitable mechanisms that are characteristic to its economy. Also, the local competitiveness of companies has been emphasized by the quality of their technical, material and human resources, and by the modalities in which such resources are efficiently combined and allocated, as an attribute of high performance management. From analyzing the two approaches of competitiveness (competitiveness regarded as local performance and competitiveness regarded as performance in the international trading), the need occur of underlining the indestructible connection between multinational corporations competitiveness and the competitiveness in the emission and receptor countries.

РЕФЕРАТ

Преимущества конкуренции обеспечивают конкурентоспособность государства, если оно способно сохранить выгодные механизмы, которые являются характерными для ее экономики и, кроме того, если конкурентоспособность местных компаний подкреплена качеством их технических, материальных и человеческих ресурсов, а также условиями, в которых эти ресурсы эффективно комбинируются и распространяются, как атрибут высокой эффективности управления. Из анализа этих двух подходов конкурентоспособности (конкурентоспособность рассматривается в местном масштабе и в международной торговле), возникает необходимость подчеркивания нерушимой связи между конкурентоспособностью транснациональных корпораций и конкурентоспособностью выпускающих и принимающих стран.

TEORIA EVALUĂRII ȘI TEORIA VALORII ENTROPICE

dr., conf. univ. Svetlana ALBU,
șef catedră Evaluarea
și Managementul Imobilului,
Universitatea Tehnică a Moldovei

In Teoria valorii entropice (TVE), generalizându-se direcțiile existente de definire a valorii¹, se menționează faptul că valoarea este rezultatul transformărilor ce au loc în cadrul unor procese economice (cel puțin) în care este antrenată activitatea umană. Aceste procese cuprind producția, repartiția, schimbul și consumul. Sau, valoarea este rezultatul unor procese complexe de transformări, conservări și transferuri reunite în stările dinamice de producție, consum, lichidare [1].

Din punctul de vedere al măsurării valorii, considerăm că teoria valorii bazate pe entropie joasă este cea mai explicită și veridică.

1. Analiza comparativă TVE - teoria evaluării

Să observăm diferențele și punctele comune dintre TVE și teoria modernă a evaluării². Valoarea în cadrul TVE reprezintă entropia joasă sumară a bunului, în cadrul teoriei evaluării – este un preț ipotetic, reflectă utilitatea bunului. Valoarea, conform TVE, este rezultatul unor procese complexe de transformări, conservări și transferuri reunite în stările dinamice de producție, consum, lichidare. Conform standardelor internaționale de evaluare, valoarea este creată și susținută de interacțiunea a patru factori care sunt asociați cu orice produs, serviciu sau marfă: *utilitatea, raritatea, dorința și puterea de cumpărare.*

Conform standardelor internaționale de evaluare, criteriul esențial în evaluarea oricărei proprietăți imobiliare sau mobiliare este utilitatea sa. Utilitatea, conform TVE, este un concept cu o dublă semnificație: a) ca o corespondență între însușirile produsului (serviciului) și cerințele consumatorului (pentru produs) sau ale producătorului (pentru serviciu). *Însușirile sau utilitatea produsului obținut în t_1 , trebuie corelate cu cerințele consumului din t_2 , dar și cu cele ale procesului de producție din t_n .* Producătorul trebuie să creeze un produs care nu numai să placă cumpărătorului, dar și să poată

¹ Conform teoriei valoare-muncă și teoriei valoare-utilitate

² Vom observa că teoria evaluării este totalmente axată pe teoria valorii-utilitate

fi folosit ușor pentru prestația de servicii de către cumpărătorul respectiv într-un viitor proces de producție; b) ca o premisă a gradului de scoatere și de reconservare a potențialului din produs sau serviciu. Procesul de consum va scoate din produs acel potențial economic care este conservat în dimensiunile cantitative, calitative și de fiabilitate corespunzătoare utilității pentru care a fost achiziționat produsul. Același lucru se va realiza în procesul de producție și în privința serviciilor. Nu poate fi exclusă, în unele cazuri, depășirea limitelor utilității afișate în Nota de întrebuintare, consumatorul fiind la fel de inventiv ca și producătorul.

Utilitatea, conform Standardelor Internaționale de Evaluare (SIE) 2007, este un termen relativ sau comparativ și nu un criteriu absolut. De exemplu, utilitatea terenului agricol este măsurată prin capacitatea sa productivă. Valoarea sa este o funcție a cantității și calității produsului pe care pământul îl produce, în sens agricol, sau o funcție a cantității și calității construcțiilor esențiale pentru activitatea agricolă. Dacă terenul are potențial de dezvoltare, producția sa este estimată în funcție de utilizarea sa din perspectivă rezidențială, comercială, industrială sau dintr-o utilizare mixtă. Ca urmare, valoarea terenului se stabilește prin evaluarea utilității sale în condițiile factorilor legali, fizici, funcționali, economici și de mediu care influențează capacitatea sa productivă.

Evaluarea proprietății este influențată de modul în care proprietatea este utilizată și/sau poate fi tranzacționată în mod normal pe piață. Pentru unele proprietăți, utilitatea optimă este obținută în cazul în care proprietatea respectivă este exploatată ca o entitate distinctă. Alte proprietăți au o utilitate mai mare atunci când sunt exploatate ca parte a unui grup, de exemplu, proprietăți administrate de o întreprindere integrată, cu lanțuri de subunități de vânzare cu amănuntul, restaurante fast-food sau hoteluri. De aceea, trebuie făcută o distincție între utilitatea unei proprietăți care este luată în considerare ca entitate individuală și cea rezultată din situația în care este o parte a unui grup.

O proprietate individuală poate avea o valoare adițională sau specială, peste valoarea sa, privită ca o entitate separată, ca rezultat al asocierii sale fizice sau funcționale cu o proprietate deținută de alții sau al atractivității pentru un cumpărător care are interese speciale. Mărimea unei astfel de valori adiționale sau speciale este, în general, raportată în mod separat de valoarea de piață.

Conform TVE, nivelul real al valorii pentru un produs obținut în procesul de producție din momentul t_1 se confirmă numai dacă produsul respectiv este consumat în procesul de consum din t_2 , iar serviciile scoase din produsul consumat sunt reconservate printr-un nou proces de producție t_n ; această confirmare se face la un nivel inferior al potențialului din produs, nivel redat de simbolul Per , ca urmare a acțiunii legii entropiei și a altor fenomene care determină pierderile entropice și consumurile pentru mediu și societate. Acest nivel, Per , reprezintă *capacitatea de plată reală* de care va dispune consumatorul după valorificarea entropică a serviciilor sale, pentru a achiziționa produsul a cărui valoare o dimensionăm. În mod obiectiv, *acesta este nivelul valorii produsului respectiv recunoscut de Teoria valorii entropice*.

Valoarea, conform SIE 2007, este un concept economic referitor la prețul cel mai probabil convenit de cumpărătorii și vânzătorii unui bun sau serviciu disponibil pentru cumpărare. Valoarea nu reprezintă un fapt, ci o estimare a celui mai probabil preț care va fi plătit pentru bunuri și servicii, la o anumită dată, în conformitate cu o anumită definiție a valorii.

Forma fizică a valorii, conform TVE, este rezultatul transformărilor și conservărilor guvernate de legile Naturii; ea reflectă rezultanta luptei de interese dintre factorii angajați în mecanismul de obținere a valorii.

Conform SIE, conceptul economic de valoare reflectă optica pieței asupra beneficiilor celui care deține bunurile sau primește serviciile, la data evaluării. Valoarea este un preț ipotetic, iar ipoteza în baza căreia se calculează este determinată de tipul de valoare adoptat. Un tip de valoare prezintă o reflectare a principiilor fundamentale de evaluare, la o dată specificată. El definește natura tranzacției ipotetice, de exemplu, dacă există sau nu expunere pe piață, precum și motivația și comportamentul asumate ale părților implicate. Pentru utilizarea și înțelegerea evaluării este foarte important ca tipul de valoare să fie clar stabilit, și ca acesta să constituie o bază adecvată pentru scopul respectivei evaluări. O modificare a tipului de valoare poate avea un efect important în evaluare.

Valoarea de întrebuințare explicată de TVE exprimă valoarea de investiție definită în teoria evaluării. Valoarea de întrebuințare (potențialul economic conservat) trebuie să asigure atât atractivitatea consumatorului, cât și posibilitatea de scoatere eficientă de potențial din bunul cumpărat și consumat.

Valoarea de investiție, definită în SIE, este valoarea proprietății pentru un anumit investitor sau clasă de investitori, pentru obiective de investiții sau pentru obiective de exploatare identificate. Altfel spus, valoarea de investiție sau subiectivă reprezintă mărimea potențialului ce poate fi scos din bunul cumpărat de către investitor și utilizat într-un mod anume.

Timpul în cadrul TVE este examinat sub două aspecte: a) ca durată a proceselor economice, de producție și de consum pentru obținerea unei unități de produs; b) ca perioadă în care potențialul economic „stă” conservat în produse și servicii. În cadrul teoriei evaluării timpul este examinat de asemenea în două ipostaze: a) prin intermediul indicatorului „valoare actualizată” și b) momentul concret în care este estimată valoarea. Astfel, valoarea este considerată de către ambele teorii drept o mărime dinamică.

Practica evaluării impune modificări periodice ale modalității de estimare a valorii. Actualmente, dimensionarea valorii se axează pe trei abordări în evaluare, trei puncte de vedere care sunt reflectate și pot fi explicate de către teoria valorii entropice (fig. 1).

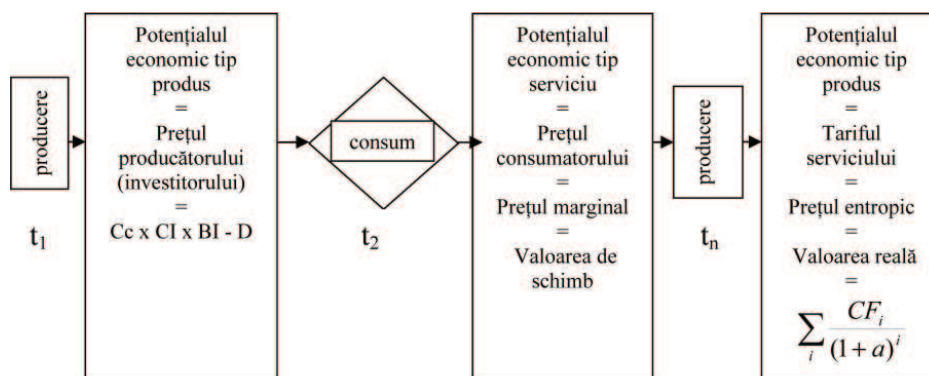

Fig. 1. Estimarea valorii în baza teoriei valorii entropice

Abordarea prin cost este o abordare comparativă, care ia în considerare ca substitut, pentru cumpărarea unei anumite proprietăți, alternativa de a achiziționa un activ echivalent modern având aceeași utilitate. Fără să fie implicate timpul, riscul și neadecvarea, prețul pe care un cumpărător l-ar plăti pentru activul de evaluat nu ar fi mai mare decât costul unui echivalent modern.

Altfel spus, în cadrul abordării prin cost este dimensionat potențialul economic în formă de produs înainte de a fi cuprins într-un proces de consum. O serie de factori naturali vor "smulge" potențialul economic din produs pe perioada păstrării sau transportului; acest efect distructiv apare sub forma uzurii fizice (degradare, frecare, putrezire, îmbătrânire etc.). Alți factori, de natură socială sau economică, vor determina uzura morală a potențialului cuprins în produse; concurența unor produse similare ca utilitate, dar mai ieftine sau cu un randament mai mare la utilizare, va anula o parte din potențialul conservat în produse.

Din punctul de vedere al TVE potențialul economic tip produs nu reprezintă valoarea reală a bunului. Metodologia evaluării, de asemenea, nu recunoaște costul bunului cu evidența deprecierii în calitate de valoare finală³, acesta va fi corectat cu costuri specifice procesului de consum (cheltuieli de marketing, publicitate, asigurare, costuri aferente tranzacției etc., beneficiul proprietarului – recompensa pentru riscul suportat, asociat realizării proiectului investițional).

Abordarea prin comparația vânzărilor este o abordare comparativă care ia în considerare vânzările proprietăților similare sau substituibile și informațiile referitoare la piață și stabilește o estimare a valorii prin procese de comparație. În general, proprietatea evaluată este comparată cu proprietăți similare vândute, tranzacționate pe o piață deschisă.

În corespundere cu procesul creării valorii în cadrul TVE, valoarea determinată prin metodele de comparație a vânzărilor reprezintă potențialul economic tip servicii. Examinându-se dimensiunile cantitative, calitative și fiabilitatea bunului aflat în starea dinamică de consum, nu se ia în considerare potențialul economic ulterior decât la nivel de comparație a modului de utilizare.

Abordarea prin venit este o abordare comparativă care ia în considerare informațiile referitoare la veniturile și cheltuielile aferente proprietății evaluate și estimează valoarea printr-un proces de capitalizare. În general, principiul substituției arată că fluxul de venit care produce cel mai mare profit, corespunzător unui anumit nivel de risc, conduce la cea mai probabilă mărime a valorii.

Această abordare corespunde întru totul prevederilor TVE, valoarea reprezentând potențialul economic ce poate fi câpătat în urma procesului de consum la momentul de timp t_n .

Astfel, ajungem la concluzia că **valoarea reală a bunurilor este estimată doar prin metodele abordării prin venit. Aplicarea abordării prin cost și abordării prin comparație permit aprecierea dimensiunii intermediare a valorii - valoarea bunului aflat în starea dinamică de consum.**

2. Standardele internaționale de evaluare (SIE) și Teoria valorii entropice (TVE)

Pentru a verifica concluzia enunțată vom compara prevederile SIE și TVE. Analizând *abordarea prin cost*, ne vom referi la recomandările și prevederile Standardului internațional de practică în evaluare GN8: *Abordarea prin cost pentru raportarea financiară*. Să examinăm definițiile de bază:

Costul de înlocuire net. Costul curent necesar pentru înlocuirea unui activ cu activul său modern echivalent din care se scade deteriorarea fizică și toate formele relevante ale deprecierii și optimizării.

³ Valoarea de piață a construcției = costul construcției x cheltuieli indirecte x beneficiul investitorului – deprecierea acumulată

Activ modern echivalent. Un activ care are o funcție similară și o capacitate productivă echivalentă cu activul supus evaluării, dar al cărui proiect curent și construcție sau execuție se face cu materiale și tehnici curente.

Optimizare. Procesul prin care se determină opțiunea de înlocuire, la cel mai mic cost, a potențialului rămas de servicii al unui activ. Este un proces de ajustare a costului de înlocuire, pentru a reflecta faptul că activul poate fi depreciat tehnologic sau poate avea o capacitate mai mare decât este necesar. Astfel, în cazul în care sunt posibile alternative de înlocuire a activului, se adoptă acele alternative cu costul cel mai scăzut.

Potențial de servicii. Capacitatea unui activ de a continua să producă bunuri și servicii în concordanță cu obiectivele entității.

Conform TVE, în rezultatul procesului complex de producție căpătăm produsul (exprimat prin dimensiunile de bază: cantitate, calitate și fiabilitate) și pierderile entropice. Altfel spus, costul de înlocuire net reprezintă rezultatul procesului complex de producție exprimat în formă bănească (costul activului modern \equiv produsul minus toate formele deprecierei și optimizării \equiv pierderile entropice).

Vom atenționa asupra faptului că acest rezultat al procesului de producție primar nu reflectă valoarea, fiind doar un rezultat intermediar. Această afirmație este confirmată și prin prevederile instrucțiunilor de aplicare a GN8:

„Dacă nu există evidențe directe de piață, costul de înlocuire net este privit ca o metodă acceptabilă de determinare a valorii activelor specializate, însă metodologia trebuie să încorporeze observațiile de piață ale evaluatorului, referitoare la costurile curente și la ratele de depreciere.

Costul de înlocuire net poate fi abordarea cea mai utilizată, când nu există informații suficiente despre vânzările de proprietăți comparabile, dar există informații de piață suficiente referitoare la costuri și la deprecierea cumulată” [9].

Cu alte cuvinte, **în cazul în care nu este posibilă determinarea valorii reale, teoria evaluării acceptă valoarea intermediară a bunului evaluat.**

Având în vedere procesul de creare a valorii conform TVE, ajungem la următoarea concluzie: *valoarea de piață a bunului este mai mică decât costul de înlocuire net.* Astfel, TVE explică una din întrebările practicienilor: de ce valoarea estimată prin abordarea prin cost este mai mare decât valoarea estimată prin alte abordări axate pe piață?

Din punct de vedere metodologic, estimarea costului de înlocuire net prevede⁴ algoritmul:

1. Se estimează costul unui activ modern echivalent, la data evaluării. Costul de înlocuire trebuie să reflecte toate costurile care ar putea să apară ca, de exemplu, pentru proiectare, livrare, instalare și punerea în funcțiune. În cazul unei proprietăți specializate trebuie inclus costul terenului achiziționat, aferent dezvoltării unei hale/fabrici echivalente specializate, împreună cu costul tuturor amenajărilor terenului și construcțiilor care ar fi necesare.

2. Se estimează deprecierea prin compararea activului modern echivalent cu activul supus evaluării. Ratele de depreciere pot fi determinate pentru deprecierea totală sau pot fi analizate în mod separat pentru:

a. deteriorarea fizică,

⁴ Conform SIE: IVA3, GN3, GN8

- b. deprecierea funcțională,
- c. deprecierea externă.

3. Se estimează costul de înlocuire net – ca diferența dintre costul activului modern și deprecierea acumulată.

Concomitent, se va atrage atenția și asupra următoarelor precizări metodologice:

a) În anumite cazuri, costul de reproducție al unui activ va fi cel mai bun indicator al costului său de înlocuire. Spre exemplu, în cazul unei eventuale pierderi, o clădire care e și monument istoric sau arhitectural poate fi mai degrabă reprodusă, decât înlocuită cu o clădire de alternativă, datorită semnificației sale pentru comunitate.

b) *Deprecierea funcțională* poate fi cauzată de tehnologiile avansate, încorporate în activele noi, care astfel sunt apte să producă mai eficient bunuri și servicii. Metodele moderne de producție pot transforma activele existente în active depășite integral sau parțial în ceea ce privește echivalența cu costul lor curent echivalent. Aplicarea procesului de optimizare va implica multe elemente ale deprecierei funcționale.

c) *Deprecierea rezultată din influențe externe* poate afecta valoarea unui activ. Factorii externi se referă la modificarea conjuncturii economice, care afectează oferta și cererea de bunuri și servicii produse de activ sau cheltuielile de exploatare ale activului. Factorii externi se referă și la costul și existența rezonabilă a materiilor prime, utilităților și forței de muncă.

d) Când se evaluează o *proprietate specializată* nu este adecvat să se aplice o depreciere asupra costului de înlocuire a terenului.

e) În procesul evaluării se vor lua în considerare elementele esențiale ale tranzacției de piață. Acestea se referă la:

- înțelegerea naturii activului, a funcționării acestuia și a mediului lui extern;
- cercetarea și analiza pentru determinarea duratei de viață fizică rămasă (pentru estimarea deteriorării fizice) și a duratei de viață economică a activului;
- cunoașterea modificării preferințelor, inovațiilor tehnice și/sau standardelor de piață, care pot afecta activul (pentru estimarea deprecierei funcționale);
- o analiză a modificărilor viitoare ale domeniului care pot afecta activul (pentru estimarea deprecierei externe);
- familiarizarea cu clasa de proprietate prin accesul la informațiile de piață disponibile;
- cunoașterea materialelor și tehnicilor de construcție (pentru estimarea costului unui *activ modern echivalent*);
- cunoștințe suficiente pentru determinarea impactului deprecierei externe asupra valorii amenajărilor terenului și construcțiilor.

Când valoarea unui activ specializat a fost determinată prin metoda *costului de înlocuire net*, trebuie făcută o precizare că acesta este subiectul testului rentabilității adecvate⁵ în core-

⁵ Valoarea adecvată, care va fi reținută în bilanțul contabil al unui activ supus „testului pentru depreciere”, este cea mai mare valoare între „valoarea lui de utilizare” și „valoarea lui justă” minus costurile de vânzare. Mai simplu spus, aceasta înseamnă că valoarea, care este înregistrată în bilanțul contabil, trebuie să fie valoarea cea mai mare rezultată fie din valoarea actualizată a beneficiilor viitoare care ar putea fi generate de entitate, în urma continuării utilizării activului, fie din încasările nete care ar rezulta din scoaterea imediată a activului din producție și vânzarea acestuia.

lație cu toate activele deținute de entitatea lucrativă sau de unitatea generatoare de numerar. Pentru entitățile non-profit din sectorul public, referința la un test al rentabilității adecvate se înlocuiește prin testul *potențialului de servicii* adecvat, care ar trebui justificat de entitate. Administrațiile acordă o importanță deosebită testului serviciului potențial adecvat în raportarea activelor, așa cum multe agenții utilizează activele, în contextul obligării prestării unui serviciu către public.

Aceste precizări tind să apropie valoarea de intrare în procesul de consum (momentul de timp t_2) de valoarea de ieșire din acest proces, care în teoria evaluării se apreciază cu ajutorul metodelor abordării prin comparație.

Abordarea prin comparație. După cum s-a menționat, abordarea prin comparație presupune estimarea valorii bunului, comparându-l cu bunuri similare tranzacționate pe o piață deschisă. În acest proces de comparație se examinează atât dimensiunile bunurilor căpătate în urma procesului de producție (q – cantitate, k – calitate, f – fiabilitate), cât și cele obținute în urma procesului de consum.

Pentru a apropia valoarea de ieșire din procesul de consum (momentul de timp t_2) de valoarea de ieșire din procesul de producție (momentul de timp t_n) în algoritmul comparației sunt incluse corecții ce vizează dimensiunile subsistemelor de natură economică: macroeconomic (condițiile de finanțare) și microeconomic (condițiile tranzacției, condițiile pieței).

Abordarea prin venit. Una din metodele de bază ale abordării prin venit este metoda DCF – actualizarea fluxului de numerar, explicată în cadrul Standardului Internațional de Practică în Evaluare GN9 *Analiza fluxului de numerar actualizat pentru evaluările bazate pe piață și pentru analiza investiției*. „Evaluările prin DCF, ca și alte evaluări bazate pe venit, sunt fundamentate pe analiza datelor istorice și pe ipotezele referitoare la condițiile viitoare de piață, care afectează cererea, oferta, venitul, cheltuielile și potențialul de risc. Aceste ipoteze determină capacitatea de a genera venit a unei proprietăți sau întreprinderi, a cărei schemă de venituri și cheltuieli viitoare a fost previzionată⁶.”

Capacitatea proprietății de a genera venit nu reprezintă altceva decât potențialul economic tip produs din momentul de timp t_n . Precizările metodologice din cadrul SIE nu tind să ajusteze valoarea, precum în cazul costului de înlocuire net, ci doar concretizează parametrii inițiali: perioada de prognoză, sursele de informații, ratele de actualizare. De exemplu:

„Modelele fluxului de numerar actualizat sunt structurate pe o perioadă de timp sau pe o durată specificată. În analiza proprietății imobiliare, chiar dacă evenimente, precum revizuirea chiriei, înnoirea contractului de închiriere/reînchiriere, extinderea sau renovarea, ar putea afecta durata analizei, această durată este în general condiționată de comportamentul de piață al clasei de proprietate și sectorului ei de piață.

De asemenea, frecvența intrărilor și ieșirilor de numerar (lunar, trimestrial, anual) e necesar să fie derivată din piață. Ca și în cazul altor metodologii acceptate, intrările și ieșirile de numerar ar trebui să fie adecvate și să poată fi argumentate rezonabil.

⁶ SIE 2007, GN9, p.1.2

Perioada inițială a fluxului de numerar este considerată drept perioada zero, iar fluxul de numerar al acestei perioade nu se actualizează.

Selectarea metodei de calcul a valorii terminale/de reversiune/de cedare depinde de practicile de pe piața subiectului de evaluat și reprezintă o estimare a valorii de piață a proprietății la finele perioadei de previziune.

Ca și în cazul celorlalte componente ale analizei DCF, rata de actualizare trebuie să reflecte și ea datele de piață, de exemplu, alte rate de actualizare derivate ale pieței. Este necesar ca ratele de actualizare să fie preluate de pe piața proprietăților și întreprinderilor comparabile.

Analiza DCF utilizează informațiile de piață disponibile și, în general, reflectă procesele de gândire, așteptările și percepțiile investitorilor și ale altor participanți pe piață” [5].

Ultima afirmație corespunde întru totul explicațiilor TVE privind valoarea la momentul de timp t_n , valoarea reală sau prețul entropic.

Concluzii:

- Evaluarea bunurilor poate și trebuie să se axeze pe Teoria valorii entropice.
- Valoarea reală a bunurilor este estimată doar prin metodele abordării prin venit. Aplicarea abordării prin cost și a abordării prin comparație permit aprecierea dimensiunii intermediare a valorii - valoarea bunului aflat în starea dinamică de consum.
- Majoritatea prevederilor și recomandărilor Standardelor Internaționale de Evaluare corespund prevederilor Teoriei valorii entropice.

Bibliografie

1. BRAN, P. *Economica valorii*. Cursuri în format digital. www.ase.ro/biblioteca.
2. COJUHARI, A., POGOLȘA, A., POGOLȘA, N. *Doctrina economice moderne contemporane*. Ch.: Acad. Intern. de Drept Economic. 2001
3. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 1998
4. MARX, K., ENGHELS, F. *Opere*. Vol. 23. Ch.: Editura Politică, 1985.
5. PEARSON, A. *Body of Knowledge for Appraisers* (The Appraisal Journal, October, 1988) traducere în: *Вопросы оценки* №4, 2008, pag. 2-8.
6. RICARDO, D. *Opere alese* (în 2 vol.): Vol. I, - Ch.: Universitas, 1993.
7. SAYCE, Sara, SMITH, Judy, COOPER, Richard, VENMORE-ROWLAND, Piers. *Real estate appraisal: from value to worth*.
8. SMITH, A. *Avuția națiunilor: cercetări asupra naturii și cauzelor ei*. vol. I. – Ch.: Universitas, 1992.
9. *Standardele Internaționale de evaluare*, ediția a 8-a (2007)
10. АРТЕМЕНКОВ, А. И., МИХАЙЛЕЦ, В. В. *Неоклассические и постнеоклассические перспективы в теории оценки стоимости. Или ФСО, но не для ПСО* (Драфт для обсуждения – февраль 2008) <http://www.appraisal.ru/phys/seepubl.asp?ID=2991>
11. КИНАРД, В. *Новое мышление в теории оценки недвижимого имущества*. Пер. с англ. *Вопросы оценки* № 1, 2008. с. 2 - 9.

REZUMAT

Prezentul articol cuprinde un studiu privind tangențele dintre teoria evaluării și teoria valorii bazate pe entropie joasă. Este propusă analiza comparativă dintre teoria valorii-entropie și teoria modernă a evaluării și explicată modalitatea de evaluare a bunurilor în baza TVE. Sunt evidențiate tangențele dintre TVE și Standardele Internaționale de Evaluare (2007).

ABSTRACT

This article involves the study about correlation between appraisal theory and low entropy value theory. Do propose the comparative analysis between theory value – entropy and modern appraisal theory, and explain the modality to estimate goods value in TVE base. Do emphasize the common point between TVE and International Valuation Standards (2007).

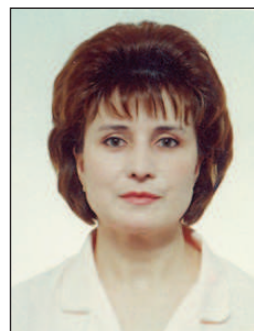
РЕФЕРАТ

Данная статья содержит изучение взаимосвязей между теорией оценки и теорией стоимости основанной на низкой энтропии. Предложен сравнительный анализ между теорией стоимость–энтропия и современной теорией оценки, объясняется модель оценки, основанная на теории стоимость–энтропия. Выделены общие черты между теорией стоимость–энтропия и Международными стандартами оценки (2007)

PRODUSELE INTELECTUALE ÎN RELAȚIILE ECONOMICE INTERNAȚIONALE ALE SUA: ASPECTUL METODOLOGIC

Marina PRODAN,
manager de contracte,
Compania Accenture LLP, SUA

Ecaterina POJOGA,
funcționar, CNAA

Relațiile economice ale SUA cu restul lumii sunt dintre cele mai diverse. În domeniul Cercetare-Dezvoltare (C-D) colaborarea SUA are un specific aparte [7]. Produsele intelectuale din SUA sunt unice și nu pot fi procurate de la alte țări, SUA în raport cu acestea fiind un monopsonist. Pentru realizarea produselor finite, în unele cazuri SUA importă produse intelectuale din exterior (din țările X), care servesc drept produse intermediare, „materii prime” pentru SUA.

Țara X devine monopsonist în raport cu produsele intelectuale create de ea și exportate în SUA [1]. La rândul său, SUA devine unicul consumator al produselor intelectuale respective importate din țara X. În aceste relații economice SUA devine monopsonist. Procesele economice dintre SUA și țara X pot fi și inverse: țara X este producător de produse finite, iar SUA - producător de produse intelectuale, care servesc drept „materii prime” pentru țara X. Astfel, SUA creează cererea la anumite produse intelectuale pe piețele internaționale, devine suport în producerea unor produse principial noi, a unor tehnologii eficiente pentru țara X.

Pot fi elaborate cele mai diverse modele matematice ale relațiilor economice internaționale ale SUA cu țări-partenerere. În scopul descrierii proceselor de stabilire a prețurilor, a volumului produselor intelectuale în cazul în care SUA dețin monopolul, iar țara-parteneră este monopson și invers, ne vom folosi de relațiile din Tabelul 1. Tehnologiile eficiente, produsele principial noi sau de calitate superioară sunt rezultatul apariției unor inovații, idei inovative, produse intelectuale [2]. Acestea pot fi create în exclusivitate cu efortul SUA sau cu participarea limitată a altor țări. Am notat prin 1 - etapa preventivă, perioada în care este creat produsul intelectual, acesta nefiind

PRACTICA INTERNAȚIONALĂ

Încă un produs finit, ci doar putând fi utilizat pentru crearea respectivului produs intelectual; prin 2 – etapa finală, perioada în care produsul intelectual „materie primă” este utilizat pentru crearea produsului intelectual finit. Produsele intelectuale „materii prime”, create în alte țări (în țara X) și utilizate ulterior de către SUA pentru crearea produselor intelectuale finite le-am notat prin $i, i = 1, 2, \dots, m$; produsele create în SUA și utilizate ulterior de către țara X pentru crearea unor tehnologii eficiente le-am notat prin $j, j = 1, 2, \dots, n$. Prin P, C, Π, W este notat, respectiv, prețul, costul, profitul, volumul produselor intelectuale respective; V_2, \bar{V}_2 - funcțiile veniturilor, respectiv în SUA, în țara X. Întreprinderile economice sunt expuse în Tabelul 1.

Tabelul 1

Profitul realizat de către SUA din comercializarea produselor intelectuale

Profitul realizat de țara X la etapa preventivă a produsului intelectual i	Profitul realizat de SUA la etapa finală a produsului intelectual i
$P_i \cdot W_i - C_i(W_i) = \Pi_{ij}$ <div style="display: flex; justify-content: space-around; font-size: small;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Venitul realizat de țara X din comercializarea produsului intelectual „materie primă” i pentru SUA</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Costul suportat de către țara X în procesul creării produsului intelectual „materie primă” i pentru SUA</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Profitul realizat de țara X din comercializarea produsului intelectual „materie primă” i pentru SUA</div> </div>	$P_{2i} \cdot (W_i) - P_i \cdot W_i = \Pi_{2i}$ <div style="display: flex; justify-content: space-around; font-size: small;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Venitul realizat de către SUA din comercializarea produsului intelectual „materie primă” i deja procesată</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Costul suportat de către SUA în urma importului produsului intelectual „materie primă” i din țara X</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Profitul realizat de SUA din comercializarea produsului intelectual „materie primă” i deja procesată</div> </div>
Profitul realizat de țara X la etapa finală a produsului intelectual j	Profitul realizat de SUA la etapa preventivă a produsului intelectual j
$P_{2j} \cdot (W_{ij}) - P_j \cdot W_{ij} = \Pi_{2ji}$ <div style="display: flex; justify-content: space-around; font-size: small;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Venitul realizat de către țara X din comercializarea produsului intelectual „materie primă” j deja procesată</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Costul suportat de către țara X în urma importului produsului intelectual „materie primă” j din SUA</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Profitul realizat de țara X din comercializarea produsului intelectual „materie primă” j deja procesată</div> </div>	$P_{ij} \cdot W_{ij} - C_j(W_{ij}) = \Pi_{ij}$ <div style="display: flex; justify-content: space-around; font-size: small;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Venitul realizat de SUA din comercializarea produsului intelectual „materie primă” j pentru țara X</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Costul suportat de către SUA în procesul creării produsului intelectual „materie primă” j pentru țara X</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Profitul realizat de SUA din comercializarea produsului intelectual „materie primă” j pentru țara X</div> </div>

Deosebim două situații: $1X \rightarrow 2SUA$, $1SUA \rightarrow 2X$, adică produsele intelectuale „materii prime” sunt create în țara X, utilizate ulterior în SUA pentru crearea unor tehnologii eficiente (cazul 1); produsele intelectuale „materii prime” sunt create în SUA pentru crearea unor tehnologii eficiente în țara X (cazul 2). În cazul 1 pentru țara X prețul P_i este o variabilă endogenă, țara X poate modifica prețul, prețul este dat de țara X [4]. Pentru SUA prețul este o variabilă exogenă, SUA în baza acestuia își determină volumul produselor intelectuale „materii prime” $i, i = 1, 2, \dots, m$, din condiția $\frac{\partial \Pi_{2i}}{\partial W_{ii}} = \frac{\partial (V_{2i} \cdot (W_{ii}) - P_i \cdot W_{ii})}{\partial W_{ii}} = 0$, de unde $\frac{\partial V_{2i} \cdot (W_{ii})}{\partial W_{ii}} = P_i$ sau $V_{2i}^1(W_{ii}) = P_i$; dacă $V_{2i}^1(0) < 0$, atunci SUA nu se folosește de produsele intelectuale din țara X și

deci $W_{ii}=0$. Din condiția $V_{2i}^1(W_{ii})=P_{ii}$ SUA își determină volumul optim de produse intelectuale „materii prime” pentru fiecare i , $i = 1, 2, \dots, m$. În cazul 2 pentru SUA prețul P_{ij} este o variabilă endogenă. Țara X își determină volumul produselor intelectuale „materii prime” j , $j = 1, 2, \dots, n$ din condiția $\frac{\partial \bar{\Pi}_{2i}}{\partial \bar{W}_{ii}} = \frac{\partial (\bar{V}_{2i} \cdot (\bar{W}_{ii}) - \bar{P}_{ii} \cdot \bar{W}_{ii})}{\partial \bar{W}_{ii}} = 0$, de unde $\frac{\partial \bar{V}_{2i} \cdot (\bar{W}_{ii})}{\partial \bar{W}_{ii}} = \bar{P}_{ii}$, sau $\bar{V}_{2i}^1(\bar{W}_{ii}) = \bar{P}_{ii}$; dacă $\bar{V}_{2i}^1(0) < 0$

atunci țara X nu se folosește de produsele intelectuale din SUA și deci $W_{ii}=0$. Din condiția $\bar{V}_{2i}^1(\bar{W}_{ii}) = \bar{P}_{ii}$ țara X își determină volumul optim de produse intelectuale „materii prime” pentru fiecare j , $j = 1, 2, \dots, n$.

În cazul 1, pentru țara X volumul W_{ii} este dat; țara X poate stabili doar prețul P_{ii} . La un preț mult prea mare țara X riscă să întrerupă exportul produselor intelectuale i în SUA. De aceea țara X își determină volumul exporturilor de produse intelectuale „materii prime” din relația $(V_{ii} W_{ii} - C_{ii}(W_{ii}))' = P_{ii}$ sau $C_{ii}'(W_{ii}) - C_{ii}(W_{ii}) - W_{ii} V_{2i}^1(W_{ii}) = V_{ii}^1(W_{ii})$ pe care le va comercializa în SUA la prețul $P_{ii}^* = V_{ii}^1(W_{ii}^*)$, $i = 1, 2, \dots, m$.

În cazul 2, pentru SUA volumul \bar{W}_{ij} este dat; SUA poate stabili doar prețul \bar{P}_{ij} . Din relația $(\bar{P}_{ij} \cdot \bar{W}_{ij} - \bar{C}_{ij}(\bar{W}_{ij}))' = \bar{P}_{ij}$ SUA își determină volumul exporturilor de produse intelectuale „materii prime” pe care le comercializează în țara X la prețul $\bar{P}_{ij}^* = \bar{V}_{2j}^1(\bar{W}_{ij}^*)$, $j = 1, 2, \dots, n$.

În asemenea mod SUA participă la difuzarea produselor intelectuale pe piețele externe, în ambele cazuri fiecare din părți (SUA și țara X) sunt impuse de situație, de interesele economice proprii să găsească un compromis [1]. Una din părți (indiferent care) stabilește prețul, alta – volumul. Fiecare parte dorește să realizeze un profit cât mai mare, însă, în cele din urmă, și SUA, și țara X își determină intervalul în care trebuie să se găsească prețul $P_{ii}^{(0)}$ și volumul $W_{ii}^{(0)}$ sau $\bar{P}_{ij}^{(0)}$ și $\bar{W}_{ij}^{(0)}$ ca să satisfacă următoarele condiții: profitul Π_{ii} (sau $\bar{\Pi}_{ii}$) să nu fie mai mic decât $C_{ii}(0)$ (decât $\bar{C}_{ij}(0)$) în caz contrar partea care realizează produsele intelectuale la etapa preventivă pierde interesul economic, nu va produce acest produs; profitul Π_{2i} (sau $\bar{\Pi}_{2j}$) să fie cel puțin egal cu $V_{2i}(0)$ (cu $\bar{V}_{2j}(0)$); combinația „preț-volum” să maximizeze profitul Π_{ii} (sau $\bar{\Pi}_{ij}$) în condițiile în care Π_{2i} (sau $\bar{\Pi}_{2j}$) își menține valoarea $\Pi_{ii}^{(0)}$; combinația „preț-volum” să maximizeze profitul $\Pi_{2i}^{(0)}$ (sau $\bar{\Pi}_{2j}$) în condițiile în care Π_{ii} (sau $\bar{\Pi}_{ij}$) își menține valoarea $\Pi_{ii}^{(0)}$ (sau $\bar{\Pi}_{ij}$).

Procesul de maximizare a profitului poate fi formalizat: de determinat $\max \Pi_{ii} = P_{ii} W_{ii} - C_{ii}(W_{ii})$ în condițiile $V_{2i}(W_{ii}) - P_{ii} W_{ii} = \Pi_{2i}^{(0)}$, $W_{ii} \neq 0$; de determinat $\max \bar{\Pi}_{2j} = \bar{V}_{2j}(\bar{W}_{ij}) - \bar{P}_{ij} \bar{W}_{ij}^{(0)}$ în condițiile $\bar{P}_{ij}(\bar{W}_{ij}) - \bar{C}_{ij}(\bar{W}_{ij}) = \bar{\Pi}_{2i}^{(0)}$, $\bar{W}_{ij} \neq 0$.

Elaborăm funcțiile:

$$L = P_{ii} W_{ii} - C_{ii}(W_{ii}) + \lambda_{2i} (V_{2i}(W_{ii}) - P_{ii} W_{ii} - \Pi_{2i}^{(0)})$$

$$\bar{L} = \bar{V}_{2j}(\bar{W}_{ij}) - \bar{P}_{ij} \bar{W}_{ij} + \lambda_{1j} (\bar{P}_{ij} \bar{W}_{ij} - \bar{C}_{ij}(\bar{W}_{ij}) - \bar{\Pi}_{2j}^{(0)})$$

Valorile optime ale prețurilor, volumelor produselor intelectuale pentru cazurile 1 și 2 satisfac sistemele de ecuații.

PRACTICA INTERNAȚIONALĂ

$$\begin{cases} \frac{\partial L}{\partial P_{ii}} = W_{ii} - \lambda_{2i} W_{ii} = 0; & i = 1, 2, \dots, m \\ \frac{\partial L}{\partial W_{ii}} = P_{ii} - C_{ii}^1(W_{ii}) + \lambda_{2i} V_{2i}^1(W_{ii}) - \lambda_{2i} P_{ii} = 0, & i = 1, 2, \dots, m \end{cases}$$

de unde obținem $\lambda_{2i} = 1$ și $X_{2j} = 1$ pentru $i = 1, 2, \dots, m$

$C_{ii}^1(W_{ii}) = V_{2i}^1(W_{ii})$ și deoarece funcția $K = C_{ii}^1(W_{ii})$ este crescătoare, iar funcția $R = V_{2i}^1(W_{ii})$ – descrescătoare, volumul produselor intelectuale „materii prime” din țara X în SUA $W_{ii}^{(0)}$ poate fi determinat univoc [2]. Similar pot fi efectuate transformările respective și pentru funcția \bar{L} .

Prețul $P_{ii}^{(0)}$ trebuie să satisfacă restricțiile: $C_{ii}^1(W_{ii}^{(0)}) - C_{ii}^{(0)} \leq P_{ii}^{(0)} \leq \frac{V_{2i}^1(W_{ii}^{(0)}) - V_{2i}^{(0)}}{W_{ii}^{(0)}}$

– intervalul în care SUA și țara X își pot găsi prețul-paliativ. Rezultatele obținute pot fi interpretate grafic (figura 1).

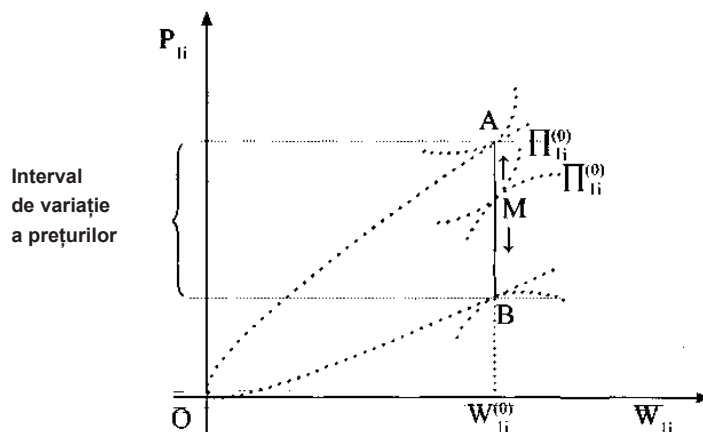

Fig. 1. Intervalul de variație a prețurilor

Țara X este interesată de un preț P posibil mai mare; SUA de un preț posibil mai mic (cazul 1).

Prețul definitiv este ordonata unui punct de pe verticala AB (fig. 1). SUA, fiind țară-lider economic de talie mondială, de regulă, reușește să importe produse intelectuale „materii prime” la prețuri relativ reduse, adică punctul M este mai aproape de punctul B decât de punctul A. Însă, cu certitudine, interesele economice ale SUA și ale țării X impun colaborarea internațională la elaborarea și utilizarea produselor intelectuale.

Concluzii

În relațiile economice ale SUA produsele intelectuale sunt promovate, susținute, restricționate de politici economice specifice.

Prin produsele intelectuale, care sunt unice în timp și în spațiu, SUA a reușit (și reușește):

- să se transforme într-un monopolist economic de talie mondială;
- să comercializeze volume mai reduse la prețuri mult mai ridicate;
- să exploateze cererea la tehnologiile produse, serviciile principial noi în scopul obținerii unor supraprofituri.

În relațiile export-import cu produsele intelectuale, SUA se conduc de următorul principiu: relațiile de colaborare cu alte țări în domeniul C-D se realizează selectiv, acordându-se predilecție țărilor care dispun de un potențial științifico-inovațional considerabil. SUA participă la crearea produselor intelectuale în calitate de „materii prime” pentru alte țări, utilizează inovațiile, succesele tehnico-științifice ale altor țări pentru crearea tehnologiilor eficiente, de performanță; fluxul-refluxul produselor intelectuale în și din SUA contribuie la creșterea economiei mondiale.

Bibliografie

1. CUCIUREANU, Gh. *Peisajul științific global. Trăsături și tendințe. Akademos* nr. 3(14), octombrie 2009, p. 34-40
2. DODU-GUGEA, L., GRIBINCEA, A. *Competitivitatea țărilor Europei Centrale și de Est în condițiile globalizării. Chișinău: ULIM, -142 p.*
3. FILIP, FI., VASILIU, N. *Modelul elicei triple și valorificarea rezultatelor cercetării prin inovare. Akademos* nr. 3(14), octombrie 2009, p. 57-61
4. FURDUI, T. *Finanțarea și valorificarea alocațiilor bugetare în sfera științei și inovării. Akademos* nr. 1-2 (9), februarie 2008, p. 8-16
5. GANEA, V., GRIBINCEA, A. NOHAILÎC, S. *Optimizarea creșterii economice prin intermediul difuzării inovațiilor în condiții de risc și incertitudine. Revista științifică Studia Universitatis, seria Științe exacte și economice, 2009, nr. 2(22), p. 224-228*
6. ГРИБИНЧЯ, А., ОВЕЙДАХ, Ж., БЕЖАН, О. *Глобализация интеллекта и высшее образование. Modalități de integrare a procesului de studii, cercetărilor științifice și practicii în educarea antreprenorilor competenți și performanți, Conferință științifică internațională, 30-31 octombrie 2009, Chișinău: USM, 2009, p. 145-154*
7. SAVA, E., BUCUCI, O. *Factorii economici de influență a SUA asupra economiei mondiale. Symposia Professorum, seria Economie, materialele conferinței, 27 sept. 2007, Chișinău, ULIM, 2008, p. 232-240*

REZUMAT

În domeniul Cercetare-Dezvoltare colaborarea SUA cu celelalte state are un specific aparte. Produsele intelectuale din SUA sunt unice și nu pot fi procurate de la alte țări, SUA în raport cu acestea fiind un monopsonist. Pentru realizarea produselor finite, în unele cazuri SUA importă produse intelectuale din exterior (din țările X), care servesc drept produse intermediare, „materii prime” pentru SUA.

ABSTRACT

In the research and development field the USA collaboration has a particular specific character. The intellectual products from USA are unique and cannot be purchased from other countries, the United States in relation to them being a monopsonist. To achieve the final products, the USA imports in some cases intellectual products from outside (from X countries), which serve as intermediate products, “raw materials” for the USA.

РЕФЕРАТ

В области научных исследований и разработок сотрудничество США с другими странами имеет свою специфику. Интеллектуальные продукты США являются уникальными и не могут быть приобретены из других стран, США будучи в этом отношении монополистом. Для реализации конечного продукта, в некоторых случаях США импортирует интеллектуальные продукты за своими пределами (из стран X), которые служат в качестве промежуточных продуктов, “сырья” для США.

ANALIZA SITUAȚIEI STATISTICII ÎN DOMENIUL ȘTIINȚEI ȘI INOVĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

dr. Aurelia ȘUȘU-ȚURCAN,
AȘM

Larisa CHIRIȚA,
Biroul Național de Statistică

Evaluarea stării de lucruri în domeniul științei și inovării și comparabilitatea indicatorilor statistici pe plan internațional reflectă competitivitatea țării și poziția sa în domeniul științei, inovării și difuzării noilor tehnologii. Folosirea indicatorilor de referință constituie un instrument de identificare a celor mai bune practici și a factorilor care asigură succesul în această sferă de activitate.

Analiza situației actuale din domeniul științei, inovării și difuzării noilor tehnologii în Republica Moldova ne demonstrează că informația privind inovarea și transferul tehnologic practic lipsește, iar statisticile existente în sfera activității științifice sunt destul de fragmentate. În cadrul Biroului Național de Statistică (BNS) informația referitoare la știință se obține în prezent prin următoarele formulare statistice:

- „Activitatea de cercetare-dezvoltare” - RAPORT STATISTIC nr. 1-știință;
- „Activitatea de doctorat și postdoctorat” - RAPORT STATISTIC nr. 1-CȘ;
- „Depunerea, implementarea și utilizarea invențiilor și propunerilor de raționalizare” - RAPORT STATISTIC nr. 4-tn.

I. Analiza indicatorilor în domeniul cercetării-dezvoltării

„Activitatea de cercetare-dezvoltare” - RAPORT STATISTIC nr. 1-știință

Activitatea de cercetare-dezvoltare este supusă comparației prin **indicatori de resurse** (se referă la personal și cheltuieli) și un indicator de rezultate (se referă la lucrările publicate). Cercetarea-dezvoltarea este o activitate legată de o serie de alte activități științifice și tehnologice, cum sunt învățământul științific și tehnic și serviciile științifice și tehnologice. Termenul *cercetare-dezvoltare* acoperă trei activități: cercetarea fundamentală, cercetarea aplicată și dezvoltarea tehnologică.

Indicatorii de resurse:

● **Resurse umane**

Evaluarea datelor privind personalul vizează numărul efectiv de persoane la sfârșitul anului. Personalul din domeniul cercetare-dezvoltare (fără cumularzi) este clasificat conform activității (cercetători, tehnicieni, personal auxiliar și alte categorii), nivelului de instruire și calificare, grupelor de vârstă (până la 30 de ani, 30-39 de ani, 40-49 de ani, 50-59 de ani, peste 60 de ani). Cercetătorii sunt grupați pe sexe și domenii științifice (științe naturale, tehnice, medicale, agricole, sociale și umanistice).

Metodologia indicatorilor de resurse umane

Numărul de persoane care execută cercetări și elaborări reflectă situația de la sfârșitul anului:

1. organizațiile de cercetări științifice, de proiectare și construcții, tehnologice independente, organizațiile de proiectare în construcții – numărul scriptic al lucrătorilor;

2. instituțiile de învățământ superior care au subdiviziuni de cercetări științifice – numărul lucrătorilor acestor subdiviziuni. Dacă instituțiile de învățământ superior nu au subdiviziuni specializate, dar execută cercetări științifice și elaborări la catedrele proprii (conform planurilor catedrelor sau în bază de contract), se indică datele despre numărul lucrătorilor științifico-didactici care efectuează cercetări și elaborări, în paralel cu activitatea didactică;

3. întreprinderile industriale și alte organizații care efectuează cercetări și elaborări – numărul lucrătorilor acestor unități structurale;

4. nu se reflectă numărul cumularzilor angajați din alte organizații care lucrează în bază de contracte de muncă. Angajatul care lucrează în aceeași organizație pe un salariu și jumătate sau două, sau în calitate de cumulard intern, se va înregistra în numărul lucrătorilor din lista de personal ca o singură persoană.

Vârsta lucrătorilor se stabilește după numărul de ani împliniți în baza fișelor de evidență primară a personalului (fișa de evidență a cadrelor).

Repartizarea cercetătorilor conform domeniilor științifice se efectuează în baza tematicii lucrărilor elaborate de aceștia.

● **Cheltuieli de cercetare-dezvoltare**

Cheltuielile de cercetare-dezvoltare (cheltuielile din interiorul unității) sunt clasificate conform destinației (cheltuieli curente și capitale), domeniilor științifice (științe naturale, tehnice, medicale, agricole, sociale și umanistice) și după sursa de finanțare (mijloace din buget, proprii, agenți economici, mijloacele unităților din învățământul superior, din străinătate, mijloacele sectorului privat necomercial și alte surse).

Cheltuielile curente de cercetare-dezvoltare includ cheltuieli de personal, cheltuieli materiale ș.a.; la cheltuielile capitale se referă cele pentru achiziționarea de terenuri, construcția sau cumpărarea de clădiri, procurarea utilajului și altor mijloace fixe ș.a. Cheltuielile curente de cercetare-dezvoltare sunt repartizate pe tipuri de cercetare și domenii științifice.

Metodologia indicatorilor privind cheltuielile de cercetare-dezvoltare

Cheltuielile efective pentru executarea cercetărilor științifice și a elaborărilor (la prețul de cost) în perioada dată, indiferent de sursele din care provin mijloacele: suma totală a cheltuielilor pentru executarea cercetărilor științifice și a elaborărilor, ținând cont de lucrările executate de organizații terțe - coexecutanți (adică cheltuielile interne și externe), inclusiv cheltuielile curente și cele capitale.

La cheltuielile interne pentru executarea cercetărilor științifice și a elaborărilor cu forțele proprii ale organizației raportoare se referă:

1. *Cheltuielile curente* pentru executarea cercetărilor și a elaborărilor cu forțele proprii ale organizației raportoare, fără a ține cont de investițiile capitale:

- cheltuielile pentru remunerarea muncii lucrătorilor conform statelor (inclusiv lucrătorii contabilității, serviciilor de personal, subdiviziunilor de asigurare tehnico-materială etc.) și toate tipurile de premii (inclusiv cele cu destinație specială), toate tipurile de compensații, adaosuri, plăți suplimentare de concediu. În cheltuielile pentru remunerarea muncii se include, de asemenea, remunerarea muncii cumularzilor;

- defalcările obligatorii în fondurile de asigurare socială și medicală, determinate conform normelor stabilite de legislația în vigoare; defalcările în fondurile nestatale de pensii, pentru asigurările medicale benevole și pentru alte tipuri de asigurări benevole ale lucrătorilor organizațiilor;

- plățile efectuate pentru mijloace materiale, furnituri, echipamente și instrumente care nu fac parte din cheltuielile capitale, produse consumabile, apă, energie de toate tipurile etc.;

- alte tipuri de cheltuieli curente, legate de executarea cercetărilor științifice și elaborărilor, de exemplu, cheltuielile pentru închirierea suprafețelor ocupate de organizațiile științifice (clădiri, încăperi), pentru poștă și telefon, de deplasare;

2. *Cheltuielile capitale* pentru desfășurarea cercetărilor științifice și elaborărilor:

- cheltuielile pentru construcția și cumpărarea clădirilor, cheltuielile pentru desfășurarea unor reconstrucții de mare amploare, modernizarea și reparația clădirilor destinate pentru efectuarea cercetărilor științifice și a elaborărilor;

- cheltuielile pentru procurarea utilajului și a altor mijloace fixe;

- cheltuielile pentru procurarea sectoarelor de teren, destinate efectuării cercetărilor științifice și a elaborărilor;

- alte cheltuieli capitale, legate de cercetări științifice și elaborări.

Cheltuielile externe pentru executarea cercetărilor și a elaborărilor – costul cercetărilor și a elaborărilor efectuate de terți în bază de contract cu organizația raportoare.

Indicatorii de rezultate:

● **Lucrări publicate** (lucrările publicate de personalul din activitatea de cercetare-dezvoltare).

Informativ: raportul statistic „Activitatea de cercetare-dezvoltare” nr. 1-știință conține și valoarea serviciilor științifice și tehnologice, valoarea medie anuală a mijloacelor fixe, inclusiv valoarea mașinilor și a utilajului.

II. Analiza indicatorilor activității de doctorat și postdoctorat

„Activitatea de doctorat și postdoctorat” - RAPORT STATISTIC nr. 1-CS

Indicatorii de bază ai studiilor de doctorat: numărul doctoranzilor admiși; numărul doctoranzilor la sfârșitul anului; numărul absolvenților; numărul absolvenților cu susținerea tezei (în limitele termenului indicat în ordinul de înmatriculare); numărul doctoranzilor plecați până la terminarea doctoratului; doctoranzii din alte țări (cu specificarea țării).

Doctoranzii sunt repartizați după sursa de finanțare (*doctoranzi cu finanțare bugetară și pe bază de contract, cu achitarea taxei*), conform ramurilor științei și formelor de învățământ (la zi, cu frecvență redusă), pe grupe de vârstă și sexe.

Informația cu privire la doctoranzii din alte țări (cu specificarea țării) cuprinde: numărul doctoranzilor admiși, numărul absolvenților și numărul doctoranzilor la sfârșitul anului.

Postdoctoratul este o formă de aprofundare a cunoștințelor teoretice și a cercetărilor științifice ale persoanelor care dețin gradul științific de doctor, constituind totodată o modalitate de pregătire a tezei de doctor habilitat; se desfășoară în cadrul instituțiilor de învățământ superior și al organizațiilor din sfera științei.

Indicatorii de bază ai postdoctoratului: numărul postdoctoranzilor admiși; numărul postdoctoranzilor la sfârșitul anului; numărul absolvenților; numărul absolvenților care și-au susținut teza; numărul postdoctoranzilor plecați până la terminarea postdoctoratului; postdoctoranzii din alte țări (cu specificarea țării).

Postdoctoranzii sunt repartizați pe ramurile științei și sexe.

Informația cu privire la postdoctoranzii din alte țări (cu specificarea țării) cuprinde: numărul postdoctoranzilor admiși, numărul absolvenților și numărul postdoctoranzilor la sfârșitul anului.

De asemenea, sunt relevante datele privind:

- numărul competitorilor la sfârșitul anului pe ramurile științei și sexe; pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare prin elaborarea de sine stătător a tezelor de doctor și doctor habilitat (pe durata lucrului asupra tezei persoana are calitatea de competitor);
- pregătirea cadrelor științifice peste hotare;
- învățământul postuniversitar specializat (masterat).

III. Analiza indicatorilor privind invențiile și propunerile de raționalizare

„Depunerea, implementarea și utilizarea invențiilor și propunerilor de raționalizare” - RAPORT STATISTIC nr. 4-tn

Indicatorii de bază ce caracterizează activitățile de cercetare-dezvoltare privind obiectele de proprietate industrială - invențiile, modelele de utilitate, soiurile de plante și elaborarea propunerilor de raționalizare, de implementare și utilizare a acestora sunt:

- numărul de autori care au depus cereri de protecție a invențiilor (informație prezentată de Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) și a propunerilor de raționalizare;
- cereri depuse și titluri de protecție eliberate (informație prezentată de AGEPI);
- contracte de transmitere a drepturilor (informație prezentată de AGEPI);
- invenții utilizate, inclusiv implementate în primul an;
- propuneri de raționalizare aprobate și utilizate.

Recepționarea, înregistrarea și examinarea cererilor de protecție a obiectelor de proprietate industrială, eliberarea titlurilor de protecție, înregistrarea contractelor de transmitere a drepturilor asupra obiectelor de proprietate industrială intră în funcțiile AGEPI.

Concluzii

1. Actualmente, în Republica Moldova lipsește statistica oficială privind inovarea.
2. Elaborarea sistemului de indicatori statistici privind transferul tehnologic va fi posibilă numai în cazul clarității metodologice racordate la cerințele internaționale.
3. Deoarece statisticile existente în Republica Moldova în domeniul științei sunt destul de fragmentate, este evidentă necesitatea creării unui sistem informațional statistic în acest domeniu.
4. Nu există o secție/direcție științifică cu specialiști notorii în domeniul științei, inovării și transferului tehnologic care ar dezvolta strategii și metodologii statistice în domeniu.
5. Trebuie de menționat că nici BNS nu are resurse umane suficiente (de problemele cercetării-dezvoltării și pregătirii cadrelor științifice, aflate în jurisdicția *Direcției statistica socială și nivelul de trai*, se ocupă o singură persoană).

Din cele expuse mai sus rezultă evident necesitatea creării unui sistem informațional statistic în acest domeniu. Acesta trebuie să fie fiabil și comparabil, să se bazeze pe indicatori statistici relevanți atât pentru reflectarea situației la nivel național, cât și pentru efectuarea comparațiilor internaționale. Astfel, sistemul informațional statistic în domeniul cercetării-dezvoltării și inovării trebuie să aibă la bază principiile directorii ale OECD/Eurostat, cuprinse în „Manualul Frascati” și în „Manualul Oslo”, și care să respecte în totalitate regulamentele Comisiei Europene.

REZUMAT

Evaluarea științei, inovării și comparabilitatea indicatorilor statistici privind fondul internațional reflectă competitivitatea țării și poziția sa în ceea ce privește domeniul științei, inovării și distribuția de noi tehnologii. O înțelegere mai bună a factorilor care contribuie la succes în aceste domenii constă în utilizarea indicatorilor ca instrumente de identificare a celor mai bune practici.

Statisticile existente sunt mult prea fragmentate. De asemenea, putem menționa lipsa de informații cu privire la inovare și transfer tehnologic. Astfel, este evidentă necesitatea de creare a unui sistem statistic informațional în domeniul științei, inovării și transferului tehnologic în Republica Moldova. Un astfel de sistem ar trebui să fie viabil și comparabil, să se bazeze pe indicatorii statistici relevanți pentru a reflecta veridic situația la nivel național și pentru comparabilitate internațională.

Succesul legat de elaborarea indicatorilor va depinde parțial de capacitatea de a îmbunătăți informațiile disponibile.

Astfel, se va realiza o privire generală asupra situației existente, pentru identificarea în continuare a priorităților și selectarea celor mai importante subiecte.

ABSTRACT

The evaluation of the science, innovation and comparability of statistics indicators on international background reflect country competitiveness and its position regarding the field of science, innovation and distribution of new technologies. Better comprehensions of the factors that

contribute to the success in these fields consist in by using the proper indicators like instruments of identification of the best practice.

The existent statistics are much fragmentized. Also we can mention the lack of information regarding innovation and technological transfer. Thus, it is obvious the necessity of creation of the statistical informational system in the domain of science, innovation and technological transfer in the Republic of Moldova. Such a system should be viable and comparable, have to base on the relevant statistic indicators both for reflecting the situation at the national level and international comparability.

The success related to the indicators elaboration will depend partial on the ability to improve the available information.

Thus, it will be given a general look on the existent situation, for the further identifications of priorities and selections of the most important subjects.

РЕФЕРАТ

Оценка науки, инновационной деятельности и международная сопоставимость статистических показателей международного фонда отражает конкурентоспособность страны и ее отношение к науке, инновациям и трансферу новых технологий. Для лучшего понимания факторов, способствующих успеху в данных областях, необходимо использовать показатели в качестве механизмов по выявлению передового опыта.

Существующая статистика очень раздроблена. Мы можем также отметить отсутствие информации об инновационной деятельности и передаче технологий. Следовательно, необходимо создать статистическо-информационную систему в области науки, инноваций и передаче технологий в Республике Молдова. Такая система должна быть надежной и сопоставимой, основанной на показательных статистических данных, как для отражения национального положения дел, так и для международной сопоставимости.

Успех разработки показателей будет зависеть отчасти от возможности улучшения имеющейся информации.

Таким образом, будет дана общая картина текущей ситуации, для дальнейшего определения приоритетов и выбора наиболее важных тем.

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN PEDAGOGIE ȘI ROLUL DESCOPERIRII AUTENTICE (O EXPERIENȚĂ DE ATESTARE)

dr. hab., prof. univ. Tatiana CALLO,
consultant,
Consiliul Național
pentru Acreditare și Atestare

Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA) este o instituție publică, unul din obiectivele căreia constă în atestarea cadrelor științifice de înaltă calificare în diverse domenii. Acțiunea este orientată, în temei, spre eficientizarea procesului de cercetare științifică, spre conferirea celui mai înalt nivel de calitate activității în cauză. Relevarea rolului pe care îl joacă Consiliul în dezvoltarea științei implică o viziune complexă asupra fenomenului investigational în ansamblul său, reducând distanța dintre știință și cultură, dintre știință și cerințele societății cunoașterii.

La ora actuală știința ia în considerare într-o măsură tot mai mare concepțiile formulate de științele socioumaniste, care promovează ideea examinării fenomenului în funcționalitatea sa complexă, iar punctul în care se postează cercetătorul pentru a dobândi această perspectivă asupra faptelor trebuie să fie mai înalt, să cuprindă cât mai mult din timpul și spațiul fenomenului respectiv.

În tentativa de a evidenția esența fenomenelor pedagogice „alese” pentru investigațiile științifice, finalizate în 2009 sub formă de teze de doctor în pedagogie, încercăm o ipostaziere a lor în calitate de interpretări sintetice pe axa componentelor principale și a specificului cercetării în domeniul pedagogiei. Integrând unei viziuni personale aspecte furnizate de analiza selectivă a lucrărilor științifice respective și luând drept repere epistemice câteva idei care actualmente reabilitează noțiunea de cercetare pedagogică, intenționăm să schițăm liniile de forță ale fenomenului de valoare a tezelor de doctor realizate în domeniul dat.

Lumea noastră este azi puternic influențată de noile tehnologii informaționale, fapt care demonstrează tot mai mult că ne aflăm în situația în care *societatea cunoașterii* trebuie pregătită deja pentru societatea conștiinței. Acest lucru semnalează și *un nou profil* al celor care învață în zilele noastre [1, p. 98]. La vremea sa, Fr. Nietzsche afirma că noi *nu putem înțelege decât un univers construit de noi înșine*. Într-adevăr, în orice activitate de cunoaștere științifică se realizează o transformare a realității

În conceptele operaționale ale intelectului cunoscător, această cunoaștere științifică schimbă, de fapt, natura obiectului cercetat, pentru a-l putea cunoaște și înțelege.

Educația este un proces antropologic complex de formare a personalității umane prin activități de transmitere culturală. Această complexitate evidentă și indiscutabilă a fenomenului educației determină și o pluralitate de modalități de abordare, educația fiind unul din primele domenii care s-au deschis abordărilor ce încearcă să iasă din cadrul strict disciplinar, deschizându-se unor demersuri complexe și rafinate [2, p. 17]. **Cercetarea științifică** este o investigație strict delimitată ca temă, care încearcă să răspundă la o întrebare *formulată precis*, aceasta fiind generată de o situație educativă. La rândul său, răspunsul trebuie să fie de asemenea precis și argumentat logic și științific, prin recurgerea la fapte concrete și la proceduri teoretice de elucidare și interpretare a respectivei realități. Nu există cercetare științifică acolo unde nu există o *problemă de rezolvat*, indiferent dacă problema este una de cunoaștere ori una de natură pragmatică, concretă [2, p. 27]. Elementul esențial este reprezentat de tendința cercetătorului de transcendere a realității, dorința de a vedea și a ști ceea ce este dincolo de realitatea dată. Dorința cercetătorului de a intra în interiorul lucrurilor și al fenomenelor reprezintă „ambitia” de a le înțelege, iar *această înțelegere are la bază nevoia de “a lua în posesie” obiectul cercetat* [3, p. 165].

Plecând de la postulatul că o cercetare științifică trebuie să aducă *un plus de cunoaștere* care să servească practic progresului vieții și dezvoltării civilizației, a oamenilor în conformitate cu principiile anterior expuse, rezultă în mod clar că o activitate științifică reprezintă una dintre cele mai nobile servicii aduse umanității [3, p. 264]. O cercetare științifică are ca obiectiv descrierea, inventarierea și elucidarea realității până la o **descoperire** (a unor noi fenomene, a unor cauze noi, a unor legi, principii etc.). Iar orice descoperire este un act de obiectivare. Și nu vorbim aici de descoperirea în sensul cel mai înalt al cuvântului, ci de **o descoperire ca fapt intrinsec al cercetării în pedagogie, care presupune a găsi un lucru, un aspect, un fapt, un fenomen căutat, mai puțin cunoscut sau „ascuns”, deocamdată, cunoașterii și înțelegerii noastre**. Odată realizat acest lucru, cercetarea științifică se încheie, ea atingându-și scopul. Descoperirea științifică în pedagogie trebuie să fie autentică, generalizabilă, surprinzătoare. Și, după cum afirma M. Proust, *adevărată descoperire nu este să găsești lucruri absolut noi, ci să le vezi cu alți ochi*.

Orice activitate de cercetare științifică în pedagogie implică o responsabilitate pe mai multe planuri: științifică, morală, socială, culturală etc. Cercetătorul științific este direct responsabil de implicațiile descoperirii sale, susținând-o, demonstrând-o. Cercetătorul științific trebuie să-și justifice actul de cercetare, utilitatea și valabilitatea rezultatelor obținute, să încerce să aducă prin cercetarea sa un beneficiu societății. Implicarea oamenilor de știință în căutarea adevărului oferă șansa de a rezolva și altfel de probleme decât cele de viață, *probleme ale științelor*. Acestea țin de cunoașterea științifică, teoretică. Chestiunile care formează împreună problematica unei științe solicită rezolvări, adică soluții. Ceva **așteaptă să fie descoperit**, ceva incert, indecis sau necunoscut, astfel ca să se ridice nivelul cunoașterii noastre, să elimine sau, cel puțin, să reducă incertitudinea și să dea posibilitatea de a găsi o soluție potrivită. Prin urmare, putem considera **descoperirea drept patern educațional**, adică o normă de fundamentare a acțiunii educaționale.

În acest context de referință, trebuie să menționăm că în domeniul pedagogiei pe parcursul anului 2009 au fost atestați (fără anumite probleme de procedură sau de conținut) 22 de doctori/doc-

tori habilitați în pedagogie, în baza susținerii a 2 teze de doctor habilitat și 20 de teze de doctor în pedagogie la specialitățile: pedagogie generală, teoria și metodologia instruirii, teoria și metodologia educației fizice. Având în vedere afirmațiile de mai sus, putem menționa că noutatea cercetărilor lor, materializată în descoperiri moderate, include remodelarea actului pedagogic prin conceptualizarea și fundamentarea modelelor/paradigmelor/referențialelor/metodologiei pedagogice:

- fundamentarea teoretică și metodologică a paradigmei educației de gen, conceptualizarea procesului socializării de gen a tinerilor (dr. hab. V. Bodrug-Lungu);
- fundamentarea aspectelor teoretice ale eficienței tehnologiilor de schimbare, concepute drept cauză și efect formativ în contextul educației muzical-artistice a elevilor, a resurselor investite integrațional în procesul educației muzical-artistice (dr. hab. VI. Babii);
- structurarea modelului factual al deciziunii manageriale în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice, formularea și ilustrarea valorii teoretico-aplicative a descriptorilor *competenței decizionale a cadrelor didactice* în procesul de dezvoltare profesională (dr. A. Paniș);
- elaborarea modelului pedagogic al competenței de cunoaștere științifică în context inter/transdisciplinar, conceput din perspectiva epistemologiei cunoașterii în științele fundamentale și a cunoașterii în științele educației (dr. L. Franțuzan);
- structurarea modelului valorizării educaționale a etnografiei comunicării pentru studenții alolingvi și a testimoniuului educațional al etnografiei comunicării (dr. N. Căruntu);
- modelarea *referențialului comunicării orale în baza metodei proiectului*, care rezidă în identificarea constantelor definitorii ale comunicării orale pentru competența pragmatică, competența relațională, competența reprezentativă (dr. C. Suhan);
- argumentarea științifico-analitică a posibilităților ce țin de nivelul educației fizice a copiilor din instituțiile preșcolare (dr. E. Rîșneac) etc.

Astfel, cercetătorii au formulat răspunsul la imperativul **specificului cercetării pedagogice**, acela de a urmări *abordarea educației "ca educație" prin modele de cercetare* [2, p. 18]: model centrat pe decizie, când cercetătorul identifică problema care necesită o soluție, găsește un evantai de soluții posibile și alege soluția optimă, ca decizie nu numai epistemică, ci și aplicativă (dr. hab. V. Babii, dr. A. Paniș, dr. L. Franțuzan, dr. C. Suhan); modelul centrat pe cunoaștere, care presupune faptul că există o soluție, ca idee, teorie, strategie, pentru care se caută o problemă căreia să i se aplice oportun (dr. hab. V. Bodrug-Lungu, dr. A. Zavalîșca, dr. M. Neagu, dr. L. Vozian, dr. N. Căruntu); modelul de sensibilizare generală, în care cercetarea își vede autonom de drumul său și-i sensibilizează pe cei interesați prin demersul său explicativ (dr. E. Cabac, dr. E. Rîșneac, dr. D. L. Ciocoiu) etc.

Strategia cercetării științifice în pedagogie are următoarele coordonate: controlul științific al faptelor prin dominarea, provocarea, orientarea și modificarea faptelor; elaborarea unor paradigme sau modele teoretice și practice care să completeze repertoriul conceptual-ideatic și să ofere soluții eficiente. Pedagogia este o știință a complexității componentelor și devenirii proceselor pedagogice și comportă analiza de sens, analiza de structură și funcționare a proceselor pedagogice, analiza genetică, de evoluție a fenomenelor și ideilor pedagogice, analiza de context, analiza de orientare, instituțională etc. *Obiectul de studiu și cercetare* al pedagogiei este **fenomenul educațional** abordat din diferite perspective: social-istoric, social-cultural-axiologic, psihologic, paideutic, educația fiind activitatea, procesul și rezultatul influențelor exercitate asupra individului pentru a se forma intelec-

tual, moral, socioprofesional, spiritual, fizic, estetic, pentru a deveni personalitate activă și creatoare [4, p. 124]. Din aceste perspective, varietatea și justificarea fenomenelor educaționale abordate de cercetătorii în pedagogie în tezele de doctor reprezintă adevărate constante în diversitate, fiind organizate sub forma unor teze fie mai generale, fie mai speciale:

- cum poate fi conceptualizat un manual școlar pentru ca acesta să contribuie la eficientizarea procesului educațional (dr. N. Bîrnaz);
- cum poate fi dezvoltată atitudinea elevului față de opera literară astfel încât să-i fie stimulat interesul față de lectură, să fie valorificată experiența sa de viață (dr. M. Marin);
- cum poate fi evaluată calitatea curriculumului școlar proiectat (dr. M. Neagu);
- cum poate fi valorificată educațional etnografia comunicării la nivelul universitar al limbii române pentru alolingvi (dr. N. Căruntu);
- cum pot fi stabiliți și analizați factorii contextuali care influențează randamentul elevilor la matematică (dr. E. Cabac);
- cum poate fi recuperată platipodia la elevii treptei gimnaziale în afara lecției de educație fizică prin metode și tehnici direcționate (dr. A. Zavalîșca) etc.

Așadar, dacă avem în vedere raportul dintre fenomenul educațional și *funcțiile educației*, atunci cercetătorii *au răspuns evolutiv la aceste probleme*, ca proprietăți esențiale ale uneia dintre cele mai complexe activități umane, care comportă calități de relație și de acțiune a omului asupra omului. Ca relație, funcția educativă reflectă o realitate paideutică esențială – tendința sistemului educațional de a se adapta permanent la macrosistemul sociouman în care funcționează ca o componentă subsistemică. Ca acțiune, funcția educației reflectă un ansamblu de operații umane orientate în mod conștient de oameni asupra oamenilor. Prin cercetările lor, doctorii în pedagogie au demonstrat evident că omul este capabil de educație și datorită acestei capacități poate să progreseze în plan moral, științific și tehnic.

Metodologia cercetării în pedagogie se referă la metodele, tehnicile și instrumentele de cercetare utilizate pentru a colecta, analiza și interpreta date despre o realitate, în acord cu specificul temei vizate de cercetători și problema formulată. *Designul cercetării* încearcă să producă răspunsuri la întrebările cercetării prin colectarea și analiza empirică a datelor legate de aspectele procesului educațional. Prin urmare, designul cercetării se referă la procesul care relaționează întrebările cercetării cu datele empirice și concluziile cercetării, este un plan de acțiune pentru a ajunge „de aici până acolo”. Plecând de la această constatare, putem identifica mai multe aspecte metodologice, care se află în raport de adecvare cu obiectivele și problemele identificate de cercetători. Alegerea problemei constituie cea mai dificilă dintre etapele de realizare a unei cercetări. Problemele pedagogiei se supun continuu mobilității, unele fiind rezolvate, altele fiind cu totul noi, lărgind aria problematică a științei respective. Fiecare problemă are, de regulă, mai multe soluții. *Concurența dintre soluții* determină geneza unor noi probleme. Problemele formulate corect solicită soluții adecvate prin care fondul enunțului-problemă primește interpretări corecte din partea cercetătorului. Soluția pertinentă, adică cea care rezolvă problema, trebuie să satisfacă următoarele condiții: să transforme total sau parțial necunoscutele problemei în afirmații veridice; să demonstreze că soluțiile concurente nu satisfac această cerință, să argumenteze că problema nu este falsă. *Obiectivele cercetării* sunt probleme de realizat formulate în mod precis, prin conversia întrebărilor la care cercetătorul încearcă să răspundă.

Ele sunt definite riguros și specifică ce anume intenționează să realizeze cercetarea – explorare, descriere, înțelegere. De exemplu: fundamentarea metodologică a cerințelor față de manualul școlar modern în baza analizei din perspectiva evoluției științelor filozofice, a teoriilor pedagogice și psihologice; determinarea legităților și a principiilor de elaborare a manualului școlar modern în contextul filozofiei învățării; consemnarea indicilor de calitate a unui manual școlar modern (dr. N. Bîrnaz); stabilirea reperelor psihopedagogice și literar-artistice pentru dezvoltarea atitudinii elevilor față de opera literară (dr. M. Marin); determinarea/structurarea modalităților de decodare a mesajului artistic al operei de pictură prin descifrarea elementelor limbajului artistico-plastic; stabilirea fundamentelor metodologice de formare/dezvoltare a competențelor de receptare de către studenți a timpului și spațiului în operele de pictură (dr. L. Vozian); elaborarea metodicii de perfecționare a procesului de educație fizică în baza aplicării mijloacelor aerobice în grupele pregătitoare ale instituțiilor preuniversitare (dr. E. Rîșneac); evidențierea și cercetarea factorilor contextuali care influențează efectiv randamentul elevilor la matematică, prin compararea datelor cercetărilor internaționale și identificarea obstacolelor cognitive și metacognitive întâlnite de elevi la realizarea sarcinilor matematice (dr. E. Cabac); definirea competenței comunicative în contextul învățământului profesional actual și identificarea tipurilor de competențe comunicative ale elevilor din colegiu (dr. A. Afanas) etc.

În felul acesta, cercetătorii își reclamă drept *teze fundamentale* pentru propriul proces de descoperire anume acele idei, care schimbă direcția tensiunii analizei științifice prin căutarea adevărului, în jurul căruia gravitează orice acțiune în vederea formării personalității ființei umane:

- pedagogia de gen este un domeniu al științelor educației, paradigma educației de gen reprezentând un ansamblu de modele educaționale interconexe, organizate în baza principiilor generale ale învățării, a caracteristicilor psiho-sociale ale individului, având drept finalitate formarea unei personalități integral dezvoltate, sensibile la gen, orientată spre relații de parteneriat, nondiscriminare și respect reciproc (dr. hab. V. Bodrug-Lungu);

- principiile educației personalității proactive, centrării valorice, interdeschiderii artistice, creativității, succesului au valoare teoretică și praxiologică prin asigurarea eficienței educației muzical-artistice, iar eficiența procesului formativ îl constituie sistemul de modele comportamental-artistice, instrumentate metodologic, praxiologic și validate experimental (dr. hab. V. Babii);

- deciziunea managerială este un factor de consemnare a dezvoltării profesionale a cadrelor didactice, constituind baza acțiunii de formare a unui profesor decident în raport cu propria sa dezvoltare profesională, orientat spre reușita/excelența profesională ca produs al identificării priorităților personale (dr. A. Paniș);

- determinarea și abordarea interdisciplinară a competenței școlare, în general, și a competenței de cunoaștere științifică, în special, constituie un vector strategic în dezvoltarea învățământului preuniversitar, deoarece vizează finalitatea educației stipulată în documentele de politică educațională; contextualizarea conceptului de cunoaștere științifică în procesul educațional este o modalitate eficientă de formare/dezvoltare a personalității elevului (dr. L. Franțuzan) etc.

Prezentarea contextului teoretic al problemei cercetării ilustrează capacitatea cercetătorului de resemnificare și organizare în baza unui criteriu unitar de trecere în revistă a literaturii de specialitate (cronologic, tematic, funcțional etc.). Descrierea studiilor similare în formă sintetică permite compararea acestora și oferă o imagine de ansamblu a contribuțiilor anterioare în domeniul de interes.

În acest sens, *analiza critică* și construirea unor alternative explicative constituie argumente pentru cercetare și reprezintă un semn al maturității profesionale în lectura literaturii de specialitate. Revelarea succintă a literaturii de specialitate are funcția de a corela cercetarea propusă cu starea curentă a cunoștințelor relevante, pentru a justifica cercetarea respectivă, pentru a selecta teoria care o întemeiază, tehnica și instrumentele de lucru. Punctul de plecare în epistemologia cercetărilor în pedagogie, după cum am putut constata, îl constituie: *filozofia conservării și schimbării în educație, conceptul pedagogiei de autogestiune, conceptul procreării, conceptul pedagogiei succesului, conceptul praxiologic al eficienței acțiunii umane, teoria lucrului bine făcut, ideea personalității proactive* (dr. hab. V. Babii); *legea cu privire la asigurarea egalității de șanse, teoria dezvoltării cultural-istorice a personalității, teoria construcției sociale a genului, concepția genului drept categorie de stratificare, teoria androginiei, ideile cu privire la socializarea de gen, teoria funcționalismului sistemic* (dr. hab. V. Bodrug-Lungu); *teoria psihogenezei cunoștințelor și operațiilor intelectuale, teoria dezvoltării cognitive în context socio-cultural, conceptul de interdisciplinaritate* (dr. L. Franțuzan); *conceptul de obstacol cognitiv, abordarea prin competențe a procesului de învățământ, principiile pedagogiei comparate* (dr. E. Cabac); *conceptul de sociolect și cel al funcționalității limbajului* (dr. N. Căruntu); *concepția pedagogică a comunicării, teoria pragmatică a mesajului, ideile privind relația dintre competențe în procesul comunicării, conceptul modelului „orchestrei”, ideile privind rolul cooperării în învățare* (dr. C. Suhan) etc.

A interpreta înseamnă a da sens unor fapte, a preciza cele mai importante semnificații ale acestora, a trece de la informații vagi la unele mai precise, de la date pasibile de accepții diferite la datele aproximativ sigure, cu semnificație univocă. Interpretarea este o operație esențială, se realizează prin metoda hermeneutică (*zeul Hermes era zeul transmiterii informațiilor între zei și al mesajelor între zei și muritori, apelând la un joc prin care le schimba sensul sau introducea altele noi*). În pedagogie a interpreta înseamnă a verifica, a organiza, a descifra sensurile faptelor acumulate pentru a verifica ipoteza propusă. Interpretarea este încununarea cercetării. Cercetătorul se ridică de la faptele pedagogice la atitudinea științifică pedagogică prin intenționalitate. Prin interpretare se oferă cea mai bună explicație pentru procesele și acțiunile pedagogice. Dacă urmărim acest aspect în tezele de doctor în pedagogie, constatăm, pe lângă estompările dominantei interpretative realizate în folosul constatărilor, și unele interpretări de atitudine critică, ce-i drept, destul de sporadice.

Pedagogia este o știință aplicativă, *cercetarea pedagogică aplicativă* presupunând investigarea empirică prin metode științifice a unui domeniu al câmpului educațional în vederea cunoașterii și optimizării acestuia [2, p. 19]. La rândul său, cercetarea experimentală urmărește verificarea unor relații cauzale între fenomenele și aspectele cercetate, testarea unor teorii privind explicarea și predicția aspectelor analizate. Cunoașterea empirică este un rezultat al simplei observații, iar prin metoda experimentală cunoașterea este dobândită printr-un raționament precis, fundamentat pe o idee. Sarcina cercetătorului este de a observa *efectele produse*. Totodată, *cercetătorul nu se caracterizează prin deținerea cunoașterii, ci prin căutarea și descoperirea adevărului*, în funcție de modul de a pune problema, premisele de la care pleacă, soluția propusă, presupuzițiile și faptele pe care se sprijină [5, p. 50]. *Atitudinea științifică* a cercetătorului se caracterizează prin aspirația către claritatea enunțurilor definite, opoziția față de aproximările proprii referirilor generale, revendicarea concretului pentru întemeierea concluziilor sale.

Dacă examinăm tezele de doctorat din această perspectivă, constatăm că principala rațiune a modelizării experimentale este diversitatea acțiunilor de formare, în acest cadru primul loc ocupându-l **formarea competențelor**: *competența pragmatică, competența relațională, competența reprezentativă în comunicarea orală, competența comunicativă, competența sociocomunicativă, competența de receptare a timpului și spațiului în procesul lecturii, competența motrică și psihomotrică în cadrul educației fizice, competența decizională a cadrelor didactice în raport cu propria dezvoltare profesională, competența de cunoaștere științifică a elevilor, competența proactivității elevului în cadrul educației muzical-artistice* etc. Un loc aparte îl ocupă domeniul de dezvoltare a atitudinilor: *atitudini față de opera literară, atitudini în cadrul educației de gen* etc. În aspect procentual, 57% din teze vizează formarea/dezvoltarea anumitor competențe ale elevilor/studentilor/cadrelor didactice printr-un instrumentar teoretico-aplicativ ca finalitate a cercetării realizate. Acest fapt denotă racordarea cercetărilor științifice în domeniul pedagogiei la orientările organismelor internaționale OCDE; UNESCO, UE, în special la *profilul de formare european*, structurat pe opt domenii de competențe: comunicare în limba maternă și în limbi moderne (dr. C. Suhan, A. Afanas); competențe matematice, în științe și tehnologii (dr. E. Cabac); competențe metacognitive (dr. A. Paniș, dr. L. Franțuzan); competențe interpersonale, interculturale, sociale (dr. N. Cărunțu); sensibilizarea și exprimarea culturală (dr. M. Marin, dr. L. Vozian) etc.

Concluziile cercetării reprezintă o sinteză a perspectivelor teoretice și a rezultatelor demersului de cercetare și se formulează în concordanță cu obiectivele cercetării. Din concluzii și în baza lor reies rezultatele științifice obținute din cercetare. Valorificarea se va face, în opinia autorilor tezelor de doctor în pedagogie, fie în direcția practică, aplicativă, fie în direcția teoretică, ea contribuind astfel la dezvoltarea cunoașterii științifice.

Rezultatele cercetării științifice sunt demonstrate, verificate și probate sub aspectul valabilității, apoi sunt difuzate, făcute cunoscute celorlalți specialiști din domeniul științific respectiv, sunt supuse criticilor acestora prin publicare, comunicări la diverse foruri științifice. După demonstrarea esențială a valabilității rezultatelor cercetărilor realizate, acestea intră în circuitul pedagogic, putând fi aplicate pe larg în practică. Rezultatele sunt expresia datelor obținute în urma studiului obiectului cercetat, ele reprezintă "replica metodică" a ceea ce a observat, a descoperit, a înțeles cercetătorul cu privire la obiectul cercetat în urma studierii metodice a acestuia. Rezultatele constituie o sinteză codificată de date, ele reproduc cunoașterea obiectului și, pe cale metodică, a intelectului, într-o manieră anumită, care îl fac inteligibil și utilizabil din punct de vedere științific.

Orice activitate de cercetare științifică încheiată invită la un moment de reflecție, când cercetătorul *revine retrospectiv asupra descoperirii sale*, analizând întreaga activitate științifică desfășurată. Este un dialog între cercetător și descoperirea sa [3, p. 393]. *Valoarea de adevăr* a rezultatelor cercetării științifice este certificată de importanța teoretică a ideilor științifice formulate și a beneficiilor imediate pe care aceste descoperiri științifice le aduc în activitatea practică de zi cu zi. În acest context, în baza recomandărilor formulate în tezele de doctor, știința pedagogică beneficiază de un instrumentar științific și metodologic *de amplificare a procesului de formare la elevi a calităților de personalitate, de orientare a practicii formative spre utilizarea noilor tehnici de cunoaștere comprehensivă, valorificare a componentelor de creativitate a învățării, instituționalizare a educației de gen, reevaluare a curriculumului național din perspectiva de gen, asigurare a continuității la toate treptele*

de învățământ din perspectiva obiectivelor atitudinale, valorificare a ghidajului în învățământ, revizuire a procesului de atestare a cadrelor didactice, reprezentare individuală a elevilor în raport cu diverse tipuri de informație etc.

Discursul epistemic denumește, definește, caracterizează și explică semnificația obiectelor, exprimând cunoștințele științifice la un nivel dat [3, p. 135]. Limbajul științific *nu comunică, ci exprimă* un domeniu de cunoaștere științifică. Discursul științific trebuie să fie demonstrativ, adică să convingă auditoriul cărui i se adresează, să fie interesant, să determine aderarea la ideile expuse. Limbajul cercetării pedagogice este noțional, întemeiat din punct de vedere semantic, epistemologic și logic, în armonie cu problemele ce urmează să fie rezolvate și cu metodele de cercetare. Discursul științific al tezelor de doctor în pedagogie, la care am făcut referire pe parcurs, poartă amprenta tipului de personalitate al cercetătorilor respectivi. Între persoanele date și discursul lor se atestă o relație intelectuală adecvată, ei disciplinându-și limbajul pe cale îl întrebunțează, conferind termenilor utilizați un sens cât mai exact posibil.

Așadar, printr-un scurt excurs am analizat câteva elemente care ar putea susține ipoteza principală a demersului nostru, anume **caracterul dinamic pozitiv al cercetărilor în pedagogie în perioada delimitată de timp (2009)**, fapt care ni se pare esențial pentru tentativa noastră de a pune în evidență viziunile moderne asupra faptelor pedagogice, prin reinsertiunea unor valori fundamentale: *descoperirea valorică a cunoașterii, valorizarea responsabilității personale, modernizarea învățării și formării în procesul educațional, abordarea integrativă a educației etc.*

Urmând o viguroasă tradiție pedagogică, trebuie să constatăm și unele aspecte problematice, care își așteaptă rezolvarea în vederea lichidării speculativismului, deoarece evoluțiile pedagogiei pe axa parcelării, în opinia noastră, poate avea unele consecințe nefaste. Ne referim, în primul rând, la faptul că cercetările științifice în domeniul pedagogiei generale suferă de insuficiență în ce privește *fundamentarea fenomenului pedagogic general*.

- Cercetările înclină mult spre metodologizare, spre examinarea unor aspecte prea concrete, neglijând aspectele generale ca atare. Prin urmare, este nevoie de o revedere substanțială a temelor tezelor de doctor în pedagogie la specialitatea *Pedagogie generală* sub aspectul centrării pe complexitatea obiectului cercetat, nucleul funcțional-structural al activității educaționale: educația ca fenomen pedagogic, sistemul de învățământ, procesul de învățământ, politica educației, teoria generală a formării personalității ființei umane, pedagogia comparată, managementul pedagogic/educațional, pedagogia din perspectivă filozofică, sociologică, economică, logica, antropologia pedagogică.

- Trebuie să atragem atenția asupra faptului că este recomandabil ca toate tezele de doctor în pedagogie, în viziunea teoriei constructiviste, să aibă ca bază un construct tridimensional, sub formă de *model, paradigmă, referențial* cu trei dimensiuni distincte: dimensiunea teoretico-conceptuală, dimensiunea empirico-aplicativă, dimensiunea experimentală, care sunt componente ale unui demers constructiv, ce își propune să contribuie la reducerea dogmatismului, inspirându-se dintr-un domeniu cu mult mai recent, cel al modernismului dezvoltat sau al postmodernismului. Fiecare cercetător va aborda în felul său noțiunea de model/paradigmă, pertinentă pentru domeniul investigațional ales, transgresând astfel limitele unei abordări universalizate. Modelul pedagogic este o *identitate în contexte particulare*, susceptibil de a descrie coerent organizarea internă a domeniilor și obiectelor la care se aplică. Modelul, având caracteristicile teoretice și ipotetico-deductive corespunzătoare,

urmărește identificarea unei organizări profunde și verificarea propriilor premise. Constantele de care depinde coerența unui model pedagogic sunt: noncontradicția, consistența, exhaustivitatea, simplitatea, adecvarea la realitate.

■ Un aspect important asupra căruia considerăm că este necesar să insistăm îl reprezintă *atitudinea critică* de care trebuie să dea dovadă cercetătorul în domeniul pedagogiei în raport cu fenomenele abordate. Pericolul care „pândește” orice cercetare științifică constă în confuzia ce poate să se producă între obiectul cunoașterii și axiomatica elaborată în vederea descrierii acestuia. Cu atât mai mult cu cât analiza nu se desfășoară niciodată în condiții de obiectivitate exclusivă, în proces intervenind, de multe ori, subiectivitatea cercetătorului. Cercetătorul trebuie să dea dovadă de multă prudență analitică, deoarece discursul său poate aluneca de o manieră incontrolabilă. Impunându-și rigori exclusive, cercetătorii în pedagogie elimină atitudinea critică, astfel absolutizându-se caracterul logico-formal al cunoașterii. Această lacună trebuie lichidată cât mai curând posibil.

Bibliografie

1. ULRICH, C. *Postmodernism și educație*. București: EDP, 2007.
2. POPA, N. L., ANTONESCU, L., LABĂR, A.V. *Ghid pentru cercetarea educației*. Iași: Polirom, 2009.
3. ENĂCHESCU, C. *Tratat de teoria cercetării științifice*. Iași: Polirom, 2005.
4. MACAVEI, E. *Tratat de pedagogie: propedeutica*. București: Aramis Print, 2007.
5. PĂUN, E., POTOLEA, D. *Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative*. Iași: Polirom, 2002.

REZUMAT

Atestarea cadrelor științifice în pedagogie este un proces complex, care generează noi „inventarii”, printre care se înscrie și articolul nominalizat, încercându-se formularea unor răspunsuri metodologice la un șir de probleme ale cercetării științifice în pedagogie.

ABSTRACT

The certification of scientific researchers in pedagogy is a complicated process, continuously generating fresh “inventories”, and to these latter the cited article can be attributed. It represents a trial to formulate methodological answers to a series of problems in pedagogical scientific research.

РЕФЕРАТ

Аттестация научных кадров в области педагогики является сложным процессом, генерирующим “инвентаризацию”, в рамки которой входит и данная статья. Автор пытается сформулировать методологические решения ряда проблем научных исследований в области педагогики.

**ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ – ИСТОЧНИК РАЗВИТИЯ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ**

**Иван УЗУН,
аспирант, Финансовая академия
при Правительстве РФ, Москва**

Идея появления человеческого капитала имеет давние корни в истории экономической мысли. Одни из первых ее формулировок можно обнаружить в трудах У. Петти, А. Смита и Д. Рикардо. В их трудах стоимость рабочей силы, носителем которой является человек, приравнялась к капиталу, который приносит доход в виде заработной платы.

Как самостоятельный раздел экономического анализа теория человеческого капитала сформировалась только на рубеже 50-60-х годов XX века такими экономистами, как Г. Беккер, М. Блауг, М. Фишер, Т. Шульц и др.

В рыночной экономике, в которой предпринимательская деятельность является ведущей формой хозяйствования, потребность в непрерывном обновлении знаний, способностей человека не только расширяется, но и усложняется. Это обуславливается постоянно усиливающейся ориентацией экономики на инновационное развитие, в которой реализация человеческого капитала, как особого ресурса, возрастает. В этой связи можно добавить данное Г. Беккером определение человеческого капитала: «это имеющийся у каждого человека запас знаний, навыков, мотиваций, в которых скрываются наибольшие резервы для повышения эффективности функционирования современной экономики»¹, а также генерирование новых научных идей и технических инноваций.

Теодор Шульц, получивший в 1979 году Нобелевскую премию, предложил следующее определение: «Все человеческие способности являются или врожденными, или приобретенными. Каждый человек рождается с индивидуальным комплексом генов, определяющим его врожденные способности. Приобретенные человеком ценные качества, кото-

¹ Макроэкономика: социально-ориентированный подход.- М. с.110.

рые могут быть усилены соответствующими вложениями, мы называем человеческим капиталом».²

Из приведенных определений можно выделить следующие характерные черты человеческого капитала:

- способности человека являются врожденными или приобретенными, характеризуют индивидуальные особенности личности. Рождение человека с индивидуальным комплектом генов определяет его врожденные способности, унаследованные и сохраняющие преемственность поколений;

- приобретенные ценные качества (знания, способности, умение, навыки, опыт, интеллектуальный и творческий потенциал, адаптация, мобильность и др.) не являются раз и навсегда приобретенными, а трансформируются в новые качества вследствие вложений, которые принято называть «инвестициями в человека».

Человеческий капитал, как основной фактор экономического роста, обладает рядом отличий от других, имеющихся в распоряжении общества капитальных активов:

- наемные работники не являются собственностью работодателя. Это создает совершенно иное положение, чем при других вложениях средств. Например, купленный за счет фирмы станок всегда остается в ее собственности, а специалист, на обучение которого затрачены огромные средства, может сменить место работы, унеся с собой свои навыки и умения. На уровне макроэкономики подобный процесс получил название «утечка мозгов»;

- только совокупность работников и связывающие их взаимоотношения является вместилищем знаний. Дееспособность общества определяется не отдельными людьми, а их организованной совокупностью. Например, эмиграция отдельных работников и даже смена поколений не ведет к утрате общенациональных знаний и умений.

Человеческий капитал способен повышать эффективность деятельности, как в рыночном, так и во вне рыночном секторе и доход от него может принимать как материальную, так и нематериальную форму. В результате, потребительские аспекты вложений в человека не менее важны, чем производственные.

Несмотря на имеющиеся отличия, человеческий капитал подобен физическому. Он представляет собой благо длительного пользования, требует расходов на ремонт и содержание; может устаревать еще до того, как произойдет его физический износ.

Разработка теории «человеческого капитала», реализация ее основополагающих принципов изменили структуру национального богатства современного мира. Так, на начало XXI века доля человеческого капитала составляла 55%, природного – 16%, воспроизводимого – 18%, в том числе в России – 50%, 40% и 10%, соответственно, в странах «семерки» и ЕС – 78%, 4%, и 18%, соответственно.

Низкий уровень оплаты труда в России и других странах СНГ, в том числе и в Республике Молдова сдерживает развитие инновационного предпринимательства.

В экономической теории известно существование нескольких моделей, которые определяют механизм производства человеческого капитала:

² Цитировано по: Фиццес Жак. Человеческий капитал: как измерить и увеличить его стоимость. // www.elitarium.ru

■ **модель Т. Шульца и И. Бен-Порэта³:**

$$Q_t = B_0(S_t \times K_t)^{B_1} D^{B_2},$$

где Q – объем произведенного человеческого капитала; t – определенный отрезок времени; B_0 – коэффициент способности увеличивать человеческий капитал; S_t – часть имеющегося запаса человеческого капитала; K_t – общий запас человеческого капитала; D – окупаемые вложения; B_1, B_2 – коэффициенты менее 1.

■ **модель Л. Туроу⁴:**

$$HC = f(K, HC_x, P, EA),$$

где HC – произведенный человеческий капитал; K – физический капитал, HC_x – вложения человеческого капитала; P – природные ресурсы; EA – экономическая способность различных индивидов.

Представленные модели показывают зависимость роста человеческого капитала от объемов инвестирования в него (расходов финансов и времени в образование индивидуума).

Перед экономистами существует проблема оценки совокупности характеристик здоровья, образования, профессионального опыта, определяющих способность людей к эффективному, высококвалифицированному труду, способному приносить доход или, другими словами, дать оценку человеческому капиталу.

Если исходить из предположения, что при вложении средств в подготовку и образование учащиеся и их родители ведут себя рационально, то они сопоставляют ожидаемую предельную норму отдачи от таких вложений с доходностью альтернативных инвестиций (процентами по банковским депозитам, дивидендами по ценным бумагам и т. д.). В зависимости от того, что экономически целесообразнее, принимается решение либо о продолжении учебы, либо о ее прекращении.

Например, доход от высшего образования можно представить как разность в пожизненных заработках тех, кто окончил ВУЗ, и тех, кто не пошел дальше средней школы. В состав издержек, помимо прямых расходов, включаются потерянные заработки, то есть доход, недополученный учащимися за годы учебы. (По существу, они измеряют ценность времени учащихся, затраченного на формирование человеческого капитала.)

Т. Шульц, Э. Денисон, Дж. Кендрик и др. произвели количественную оценку вклада образования в экономический рост. Было установлено, что на протяжении XX века накопление человеческого капитала опережало темпы накопления физического капитала. По расчетам Э. Денисона, прирост душевого дохода в США в течение послевоенного периода был на 15-30% обусловлен повышением образовательного уровня рабочей силы⁵.

В мировой практике комплексная оценка человеческого капитала проводится на основе индекса развития человеческого потенциала (ИРЧП — Human development index). Индекс

³ *Экономическая теория/ Под ред. А.И. Добрынина, Л.С. Тарасевича – СПб: Изд. СПбГУЭФ, Изд. «Питер Ком», 1999. – с. 367.*

⁴ *Там же, с. 367.*

⁵ *Капелюшников Р.И. Теория человеческого капитала/www. creativeconomy. ru/library/prd28.php*

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN

представляет собой сводный показатель развития человеческого потенциала, основными составляющими которого являются⁶:

- физическое состояние людей, их долголетие: показатель — средняя ожидаемая продолжительность жизни;
- духовное и интеллектуальное развитие людей: показатель — уровень образования, рассчитываемый на основе двух элементарных показателей:
 - а) доля грамотных среди взрослого населения;
 - б) средняя продолжительность обучения;
 - в) материальная обеспеченность людей, т. е. реальные доходы на душу населения: показатель ВВП на душу населения с поправкой на покупательную способность и равномерность распределения доходов в обществе.

Величина ИРЧП служит критерием разделения стран на группы с различным уровнем человеческого развития, к которым относятся такие страны, в которых ИРЧП > 0,8; к странам со средним уровнем человеческого развития — в которых $0,5 < \text{ИРЧП} < 0,8$; к странам с низким уровнем человеческого развития — в которых ИРЧП < 0,5.

Таблица 1

Индекс развития человеческого потенциала

Страны с высоким уровнем развития человеческого потенциала			Страны со средним уровнем развития человеческого потенциала		
1 Исландия	29 Португалия	57 Антигуа и Барбуда	71 Доминика	99 Шри-Ланка	128 Индия
2 Норвегия	30 Бруней Даруссалам	58 Оман	72 Сент-Люсия	100 Мальдивы	129 Соломоновы острова
3 Австралия	31 Барбадос	59 Тринидад и Тобаго	73 Казахстан	101 Ямайка	130 ЛНДР
4 Канада	32 Чешская Республика	60 Румыния	74 Венесуэла	102 Кабо-Верде	131 Камбоджа
5 Ирландия	33 Кувейт	61 Саудовская Аравия	75 Колумбия	103 Алжир	132 Мьянма
6 Швеция	34 Мальта	62 Панама	76 Украина	104 Вьетнам	133 Бутан
7 Швейцария	35 Катар	63 Малайзия	77 Самоа	105 Оккуп. Палестинские Территории	134 Коморские острова
8 Япония	36 Венгрия	64 Беларусь	78 Таиланд	106 Индонезия	135 Гана
9 Нидерланды	37 Польша	65 Маврикий	79 Доминиканская Республика	107 Сирийская Арабская Респ.	136 Пакистан
10 Франция	38 Аргентина	66 Босния и Герцеговина	80 Белиз	108 Туркменистан	137 Мавритания
11 Финляндия	39 ОАЭ	67 Россия	81 Китай	127 Экваториальная Гвинея	

⁶ Александрова Е.Н., Аретова Е.В., Пономаренко Е.Е., Шевченко К.И. Ключевые проблемы развития социальной сферы России: организационно-экономический аспект.// Финансы и кредит.-№28 (268) 2007 с. 73.

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN

Страны с высоким уровнем развития человеческого потенциала			Страны со средним уровнем развития человеческого потенциала		
12 США	40 Чили	68 Албания	82 Гренада	110 Никарагуа	138 Лесото
13 Испания	41 Бахрейн	69 Македония, БЮР	83 Армения	111 Молдова	139 Конго
14 Дания	42 Словакия	70 Бразилия	84 Турция	112 Египет	140 Бангладеш
15 Австрия	43 Литва		85 Суринам	113 Узбекистан	141 Свазиленд
16 Великобритания	44 Эстония		86 Иордания	114 Монголия	142 Непал
17 Бельгия	45 Латвия		87 Перу	115 Гондурас	143 Мадагаскар
18 Люксембург	46 Уругвай		88 Ливан	116 Киргизия	144 Камерун
19 Новая Зеландия	47 Хорватия		89 Эквадор	117 Боливия	145 Папуа – Новая Гвинея
21 Гонконг, Китай (САР)	48 Коста-Рика		90 Филиппины	118 Гватемала	146 Гаити
22 Германия	49 Багамские Острова		91 Тунис	119 Габон	147 Судан
23 Израиль	50 Сейшельские Острова		92 Фиджи	120 Вануату	148 Кения
24 Греция	51 Куба		93 Сент-Винсент и Гренадины	121 ЮАР	149 Джибути
25 Сингапур	52 Мексика		94 Иран, Исламская Республика	122 Таджикистан	150 Тимор-Лешти
26 Республика Корея	53 Болгария		95 Парагвай	123 Сан-Томе и Принсипи	151 Зимбабве
27 Словения	54 Сент-Китс и Невис		96 Грузия	124 Ботсвана	152 Того
28 Кипр	55 Тонга		97 Гайана	125 Намибия	153 Йемен
	56 Литвийская Араб. Джамхурия		98 Азербайджан	126 Марокко	154 Уганда
					155 Гамбия
Страны с низким уровнем развития человеческого потенциала					
156 Сенегал		162 Ангола	167 Бурунди		172 Мозамбик
157 Эритрея		163 Бенин	168 Демократическая Респ. Конго		173 Мали
158 Нигерия		164 Малави	169 Эфиопия		174 Нигер
159 Объединенная Респ. Танзания		165 Замбия	170 Чад		175 Гвинея-Бисау
160 Гвинея		166 Кот-д'Ивуар	171 ЦАР		176 Буркина-Фасо
161 Руанда					177 Сьерра-Леоне

Источник: Доклад о развитии человеческого потенциала 2007/2008. //www.hdr.org

Согласно опубликованному ООН докладу, наиболее высокие показатели ИРЧП имеют Исландия, Норвегия, Австралия, Канада, Ирландия и Швеция. Значение ИРЧП меньше 0,5 характерно для стран Африки (в общей сложности 21 государство данного региона входят в группу с низким показателем развития человеческого потенциала (Таблица 1).

Россия в списке стран по значению индекса ИРЧП относится к странам с высоким уровнем развития и занимает 67 место из 177 стран. Республика Молдова занимает 111 место и относится к странам со средним уровнем развития человеческого потенциала.

Творческий потенциал, знания, квалификация рабочей силы являются сегодня определяющими факторами развития любого современного общества. Пренебрежение этим фактором в долгосрочной перспективе грозит деградацией общества в экономической сфере.

Для России и Молдовы значение «человеческого капитала» многократно возрастает в условиях, когда проводимая в них научно-техническая политика ориентирована на создание инновационной экономики и максимальную ее адаптацию к конкурентным условиям рынка, что должно обеспечивать высокие и устойчивые темпы экономического роста, стимулировать инвестиции в новые исследования в противовес поощрению их аккумуляции в физический капитал. Необходимо субсидировать процесс накопления совокупного человеческого капитала, которым обладает страна, и который повышает производительность, обеспечивая устойчивый уровень экономического роста⁷.

В действующем Кодексе Республики Молдова о науке и инновациях закреплено, что основной целью государственной политики в области науки и инноваций является устойчивое социально-экономическое развитие Республики Молдова, то есть возрастание роли человеческого капитала в научной и инновационной сферах экономики увязывается с повышением человеческого потенциала.

Данное положение можно реализовать путем обеспечения подготовки, усовершенствования и переподготовки работников высших квалификаций через обеспечение социальной защиты и оплаты труда согласно их квалификации и навыкам, через обеспечение защиты интеллектуальной собственности, других интересов субъектов предпринимательской деятельности, а также других функций и полномочий публичных властей в области науки и инноваций.

Библиография

1. АЛЕКСАНДРОВА, Е.Н., АРЕТОВА, Е.В., ПОНОМАРЕНКО, Е.Е., ШЕВЧЕНКО, К.И. *Ключевые проблемы развития социальной сферы России: организационно-экономический аспект.*// Финансы и кредит, № 28 (268) 2007.
2. ГЕНКИН, Б.М. *Экономика и социология труда: Учебник для вузов* - М.: Норма, 2007.
3. *Доклад о развитии человеческого потенциала 2007/2008.* //www.hdr.org
4. ИДРИС, Камил. *Интеллектуальная собственность – мощный инструмент экономического роста.*- М.: ВОИС, 2004.
5. КАПЕЛЮШНИКОВ, Р.И. *Теория человеческого капитала*// www.creativeconomy.ru/library/prd28.php
6. ФИЦЕНС, Жак. *Человеческий капитал: как измерить и увеличить его стоимость.*// www.elitarium.ru
7. *Экономическая теория*/Под ред. А.И. Добрынина, Л.С. Тарасевича – СПб: Изд. СПб-ГУЭФ, Изд. «Питер Ком», 1999.

⁷ Идрис Камил. *Интеллектуальная собственность – мощный инструмент экономического роста.* - М: ВОИС, 2004. с. 200.

РЕФЕРАТ

Творческий потенциал, знания, квалификация рабочей силы являются сегодня определяющими факторами развития любого современного общества. Устойчивое социально-экономическое развитие можно реализовать путем обеспечения подготовки, усовершенствования и переподготовки работников высших квалификаций через обеспечение социальной защиты и оплаты труда согласно их квалификации и навыкам, через обеспечение защиты интеллектуальной собственности, других интересов субъектов предпринимательской деятельности, а также других функций и полномочий публичных властей в области науки и инноваций.

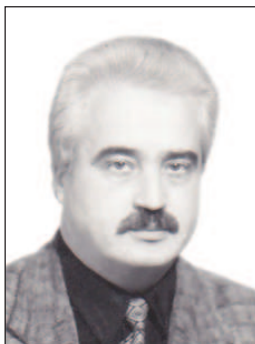
REZUMAT

Creativitatea, cunoștințele, calificarea forței de muncă constituie factorii determinanți pentru dezvoltarea oricărei societăți moderne. Dezvoltarea socio-economică durabilă poate fi realizată prin asigurarea pregătirii, perfecționării și ridicării calificării profesionale a angajaților de înaltă calificare, prin asigurarea protecției sociale și retribuției muncii conform calificării și competenței lor, prin asigurarea protecției proprietății intelectuale și altor interese ale entităților de afaceri, precum și altor funcții și competențe ale autorităților publice în domeniul științei și inovației.

ABSTRACT

Creativity, knowledge, skill of manpower is the determining factors for the development of any modern society today. The sustainable socio-economic development can be realized by providing training, upgrading and retraining of employees of higher qualifications through the provision of social protection and remuneration of labour according to their qualifications and skills, through the protection of intellectual property and other interests of business entities, as well as other functions and powers of public authorities in the field of science and innovation.

ABORDAREA PARADIGMATICĂ A ISTORIEI PEDAGOGIEI

dr. Vitalie PASTUH-CUBOLTEANU,
cercetător științific,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
din Moldova

In mod tradițional, istoria pedagogiei a fost abordată pe parcursul timpului în trei aspecte:

- *antologic;*
- *trecere în revistă;*
- *studierea separată a unei trepte de instruire.*

Folosite în mod obișnuit, aceste abordări aduc o sumă oarecare de cunoștințe, însă nu pot oferi informații analitice profunde, suficient de multilaterale, necesare utilizării lor în proiectarea reformelor contemporane ale școlii și pedagogiei.

Cercetarea istoriei gândirii pedagogice are nevoie, în prezent, de o nouă modalitate de abordare – studiarea multiaspectuală. Caracterul acesta multiaspectual poate fi conferit de abordarea paradigmatică (paradigma este schema conceptuală inițială, care formulează studiarea anumitelor probleme).

Paradigma studierii istoriei pedagogiei, elaborată de către subsemnatul, poate fi numită **paradigmă a abordării multiaspectuale**. Modalitatea paradigmatică propusă a fost utilizată de noi în monografia *Istoria gândirii pedagogice în Moldova Epocii „Restructurării”* (Ch., 2003).

Paradigma abordării multiaspectuale a istoriei pedagogiei include trei compartimente:

- I. Sensul social al instruirii și educației;
- II. Principiile cercetării;
- III. Obiectivele de cercetare.

I. Sensul social al instruirii și educației este exprimat în trei idei conceptuale - scopuri majore:

1. ideea instruirii și educației tinerei generații pentru sine și pentru societate, în vederea dăării cu abilitățile și cunoștințele necesare soluționării problemelor națiunii, necesare trăirii vieții personale și familiale cu bucurie și satisfacție;

2. însușirea de către elevi și studenți a căilor de armonizare a intereselor personale cu cele comunitare și naționale;

3. scopul principal al învățământului constă în formarea personalității orientate spre prosperarea întregului neam.

II. Principiile cercetării paradigmatică:

În afară de principiile tradiționale ale studierii științifice, sunt prevăzute:

1. cercetarea fenomenelor pedagogice în cadrul unei epoci istorice distincte, cu specificul ei;
2. imparțialitatea partinică.

III. Obiectivele de cercetare:

- cadrul istoric și evidențierea spectrului de probleme ale epocii;
- idealul (modelul) educațional;
- suficiența considerării, în formula modelului educațional, a bazei filosofico-social-psihologice a educației;
 - suficiența mijloacelor educaționale în procesul de apropiere de modelul educațional;
 - corelarea exigențelor realității specifice epocii date cu finalitățile educaționale din epoca cercetată;
 - factorii educogeni negativi și metodele propuse și utilizate pentru neutralizarea lor;
 - realizări și eșecuri în gândirea și practica pedagogică;
 - implicarea școlii în problemele contemporaneității;
 - principalele tendințe și valori din gândirea pedagogică;
 - problemele nesoluționate restante – sarcini pentru viitor;
 - ideile recomandate pentru preluare pe viitor.

Autorul lucrării, în abordarea sa paradigmatică, a introdus două noțiuni analitice noi și două clasificări noi.

Noțiunile analitice sunt:

- suficiența considerării bazei teoretice filosofico-social-psihologice a educației;
- suficiența mijloacelor de apropiere de idealul educațional.

În cazul în care lipsește idealul social oficial și idealul educațional oficial, cercetătorul poate formula ipotetic noțiunile în cauză, menționând acest lucru. Societățile aflate în stare de decădere sau de criză nu pot elabora un ideal social și un ideal educațional, fiindcă nu sunt în stare să deosebească binele de rău, adevărul de minciună.

Clasificările noi sunt:

- clasificarea mijloacelor de apropiere de idealul educațional;
- clasificarea factorilor educogeni negativi.

Bibliografie

1. BUZATU, V., *Organizarea și dezvoltarea învățământului profesional-tehnic de stat în Republica Moldova*. Autoreferatul tezei de doctor în științe pedagogice. Chișinău, 1997, Editura "Lumina", 1991
2. CIBOTARU, T., (redactor), *Istoria învățământului și a gândirii pedagogice în Moldova*. Chișinău, Editura „Lumina”, 1991
3. COZMA, V., *Învățământul universitar în sistemul științific și educațional din Republica Moldova*. 1946-1996. Autoreferatul tezei de doctor habilitat în științe istorice. Chișinău, 1998

REZUMAT

În lucrare este descrisă o nouă modalitate, elaborată de către autor, de abordare multiaspectuală a istoriei pedagogiei. Aplicarea paradigmei educaționale oferă materialul deductiv-factologic necesar elaborării noilor reforme în învățământ.

ABSTRACT

The paper describes a new method, developed by the author, of multiple-aspect approach to history pedagogy. Application of educational paradigm provides the deductive-factual material necessary for developing new educational reforms.

РЕФЕРАТ

В статье описан новый метод, разработанный автором, многостороннего подхода к истории педагогики. Применение образовательной парадигмы обеспечивает дедуктивно-фактологический материал необходимый для разработки новых образовательных реформ.

TEHNOLOGIE DE OBȚINERE A COMPLEXULUI DE FOSFOLIPIDE ESENȚIALE DIN BIOMASA DE SPIRULINĂ

acad. Valeriu RUDIC*,
conf. cercet. Ludmila RUDI*,
conf. cercet. Valentina BULIMAGA**,
conf. cercet. Liliana CEPOI*,
conf. cercet. Tatiana CHIRIAC*,
conf. cercet. Angela COJOCARI*,
cercet. șt. Vera MISCU*,
cercet. șt. Iulia IAȚCO*

*Institutul de Microbiologie și Biotehnologie al AȘM,

**Univeristatea de Stat din Moldova

In ultimii ani, în screeningul de noi surse terapeutice sunt incluse materiile vegetale non-convenționale – microalgele și cianobacteriile. Cianobacteria Spirulina platensis este un obiect biotehnologic bine cunoscut, cele circa 250 de studii cu o vastă arie de cercetare confirmând beneficiile terapeutice pozitive înregistrate la utilizarea ei. Principiile active din spirulină, prin efectele lor determinate, sunt eficiente în prevenirea și combaterea alergiilor, anemiei, cancerului, hepatotoxicității, maladiilor cardiovasculare, hiperglicemiei, imunodeficienței, proceselor inflamatorii și în terapia antiretrovirală. Din spectrul vast de substanțe bioactive al spirulinei, o secțiune aparte o formează fosfolipidele esențiale: fosfatidilinozitolul și fosfatidilcolina – principii active polifuncționale, având ca proprietăți forte efectele normolipemiant și antiaterogenice. Originea non-toxică, lipsa efectelor adverse la utilizarea compușilor activi din spirulină, precum și posibilitatea operării cu modele biotehnologice originale, permite procesarea biomasei în vederea obținerii remediilor polivalente noi.

Ateroscleroza este o patologie polietologică ce determină cardiopatia ischemică și accidentele cerebrovasculare, acestea constituind consecințele cele mai grave și prezentând cea mai frecventă cauză a mortalității de pe glob. La apariția stărilor aterosclerotice contribuie esențialmente diferitele fracții de lipoproteine. Se știe că lipoproteinele de densitate înaltă, care constau din aproximativ 50% de fosfolipide, posedă capacitatea de a înlătura colesterolul din pereții vaselor sangvine și țesuturi și de a-l transporta spre ficat pentru catabolizarea lui ulterioară.

Fosfolipidele esențiale își realizează efectul pozitiv în dinamica aterosclerozei datorită capacității lor de a ameliora fluiditatea membranelor și de a activa sistemele enzimatice în reticulul endoplasmatic și mitocondrii. Fosfolipidele previn adhezia și agregarea trombocitelor și eritrocitelor, fenomene induse de acumulări excesive ale colesterolului în membrane și/sau ale lipidelor oxidate. De asemenea, fosfolipidele activează lipoproteinlipaza, ceea ce conduce la scindarea

majoră intravasculară a hilomicronilor și lipoproteinelor cu densitate joasă (LDL) și, în consecință, la scăderea nivelului colesterolului și trigliceridelor. Drept urmare, din fragmentele de lipoproteine scindate se sintetizează lipoproteinele cu densitate înaltă (HDL). Parte componentă a monostratului superficial al HDL, fosfolipidele, amplifică proprietățile acceptoare ale acestora – capacitatea de acaparare a colesterolului din plasma sanguină, prin care reglează transportul invers al colesterolului [1, 3, 5, 9].

Terapia antisclerotică este polivalentă și acționează eficient asupra tuturor componentelor de risc: dislipidemia, disfuncția endotelială, tromboza ș.a., prin reducerea nivelului de colesterol, stabilizarea plăcilor aterosclerotice, prevenirea ruperii acestora, precum și prin restabilirea funcției endoteliale.

Tratamentul contemporan al aterosclerozei pledează pentru terapia combinată cu utilizarea remediilor care diminuează nivelul colesterolic prin alte mecanisme decât inhibarea sintezei lui în ficat [2, p.161-178]. În calitate de astfel de remedii în terapia complexă a aterosclerozei pot interveni preparatele pe bază de fosfolipide esențiale: fosfatidilcolina și fosfatidilinozitolul, extrase prin tehnologii originale de procesare a biomasei de spirulină, bine cunoscută drept o sursă importantă de principii active polifuncționale.

Scopul cercetărilor l-a constituit elaborarea unei tehnologii eficiente de obținere a complexului de fosfolipide esențiale: fosfatidilinozitolul și fosfatidilcolina din biomasa de spirulină în vederea explorării lor în calitate de principii active ale unor noi remedii medicamentoase antiaterogenice.

MATERIALE ȘI METODE

Materii prime:

- 1) Biomasa nativă de spirulină, cultivată în condiții de stimulare a lipidogenezei [7] și
- 2) Biomasa pulbere de spirulină.

Metode de cercetare:

Extragerea lipidelor din biomasa de spirulină (materia primă 1 și 2) cu utilizarea amestecului de solvenți cloroform:etanol în raport de 2:1 pentru biomasa nativă și cu amestecul de solvenți cloroform-etanol:apă în raport de 2:1:0,8 pentru biomasa liofilizată. Ulterior solvenții s-au înlăturat și s-a determinat gravimetric cantitatea de lipide [4].

Separarea fosfolipidelor cu acetonă. La 1 g lipide s-a adăugat 2 ml cloroform și 200 ml acetonă. Sedimentarea lipidelor polare s-a efectuat la 4°C timp de 24 de ore. Cantitatea lor s-a determinat gravimetric [10].

Separarea fosfolipidelor s-a realizat prin cromatografie în strat subțire pe plăci de silufol cu utilizarea amestecului eluent n-hexan: eter dietilic:acid acetic glacial în raport 35:15:2 (v/v/v). Fosfolipidele rămase la linia de start, R_f=0, s-au resolubilizat în cloroform și cantitatea lor s-a determinat gravimetric [12].

Determinarea fosfolipidelor prin cromatografie în strat subțire (Nzai, 1998). S-a utilizat amestecul de eluare cloroform:metanol:apă 75:25:3 (v/v/v). Developarea cromatogramelor s-a efectuat cu vapori de iod. Identificarea fosfolipidelor s-a realizat prin utilizarea standardelor de fosfatidilcolină P3556 SIGMA și fosfatidilinozitol P5766 SIGMA.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Pentru obținerea complexului de fosfolipide sunt utilizate un șir de procedee tehnologice, care prevăd extragerea lor din creier de bovine sau din peliculele de inserare a icrelor de sturion [11, 13].

În primul caz, tehnologia prevede omogenizarea materiei prime cu acetonă răcită, extragerea complexului cu cloroform, filtrarea extractului și resuspendarea sedimentului în acetonă, filtrarea repetată, apoi solubilizarea sedimentului în amestec de cloroform cu etanol și sedimentarea ulterioară a fosfolipidelor din amestec cu acetonă (în raportul de 1,5-2,0:1). Însă, din cauza executării procesului tehnologic în mai multe etape, durata totală a manipulărilor se apropie de 20 de ore, iar consumul de reagenți, în special al acetonei, este mare.

Tehnologia de obținere a complexului de fosfolipide din peliculele de inserare a icrelor de sturion include înghețarea-dezghețarea biomasei, omogenizarea ei, extragerea cu alcool etilic, prelucrarea extractului cu hexan, filtrarea și uscarea produsului final. Conform tehnologiei în cauză, pentru a spori randamentul și a reduce cantitatea de impurități, extragerea se realizează la început cu apă fierbinte (60-80°C) în proporții de 1:2-3 timp de 1-2 ore, iar după răcirea acesteia până la 2-8°C extragerea se repetă cu alcool etilic răcit (4-8°C) și acidulat până la pH 3,0-3,5. Tehnologia poate fi utilizată, însă, pentru materii prime ce conțin cantități înalte de lipide (cel puțin 10%).

Biomasa de spirulină conține până la 7% lipide, dintre care până la 5% revin fosfolipidelor. Fosfolipidele din spirulină constau în principal din fosfatidilcolină și cantități minime de fosfatidil-etanolamină, însă tulpina de spirulină selectată pentru studii conține și fosfatidilinozitol, care de asemenea este un principiu activ normolipemiant și antiaterogen forte și care formează până la 1% din suma lipidelor determinate în biomasă [6, 8].

În vederea stabilirii tipului de materie primă destinată valorificării biotehnologice, au fost selectate două variante de biomasă de spirulină: nativă și liofilizată. Extragerea lipidelor s-a efectuat cu amestecul extractant cloroform:etanol, iar separarea fosfolipidelor – prin cromatografie în strat subțire. De asemenea, prin cromatografie în strat subțire s-a realizat și identificarea fosfolipidelor, iar dezvoltarea s-a efectuat cu vapori de iod. Rezultatele obținute sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1

**Conținutul de fosfolipide în diverse variante de biomasă
a tulpinii *Spirulina platensis* CNM CB-01**

Materia primă	Conținutul de fosfolipide (% Lipide)	Fosfolipidele componente (% lipide)	
		Fosfatidil-colina (% Lipide)	Fosfatidil-inozitol (% Lipide)
Biomasa nativă de spirulină	4,2 – 4,8%	2,6 - 3,0%	0,8 – 1%
Biomasa liofilizată de spirulină	3,6 – 4,0%	2,8 – 3,2%	0,6 – 0,8%

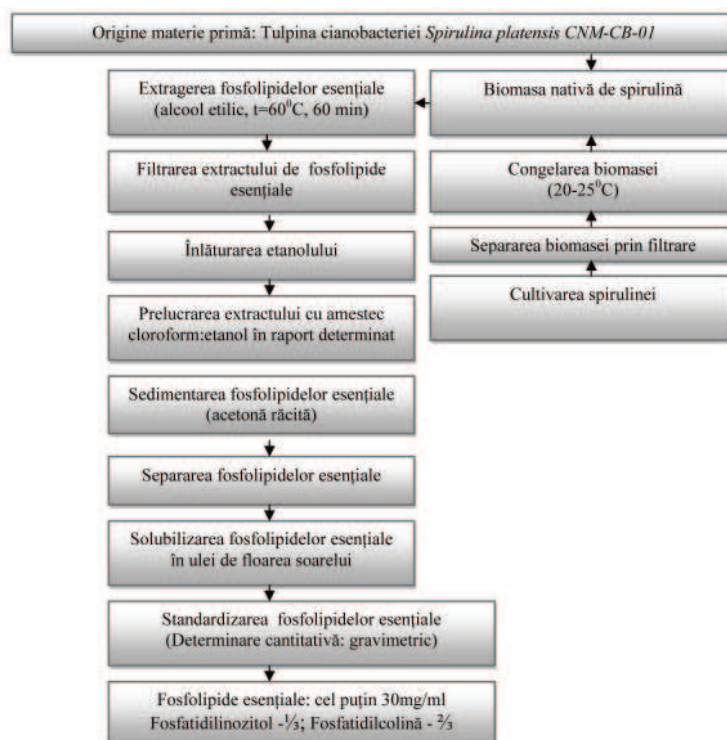

Fig. 1. Schema fluxului tehnologic de obținere a fosfolipidelor esențiale din biomasa de spirulină

Aplicarea tehnologiei este avantajoasă economic, datorită utilizării principiului extragerii solventului în combinație cu temperatura înaltă, ceea ce asigură extragerea eficientă a lipidelor polare din materia primă. Utilizarea pentru sedimentare a acetonei răcite la temperatura de 0°C asigură obținerea unui complex fosfolipidic lipsit de alte ingrediente, inclusiv pigmenții care se extrag cu etanol. De asemenea, datorită unui grad facil de exploatare, tehnologia poate fi încadrată în fluxurile tehnologice de producere industrială farmaceutică și biotehnologică a materiilor prime și principiilor active cu proprietăți terapeutice determinate.

(Cercetările au fost realizate în cadrul Programului de Stat „**Elaborarea și implementarea preparatelor farmaceutice în baza utilizării materiei prime locale**”, conducător: dr. hab. în farm., prof. univ. Victor Ghicavii).

Bibliografie

- BURGESS, J.W., JBOUCHER, J., TRACEY, A.M. et al. *Phosphatidylinositol promotes cholesterol transport and excretion*. Journal of Lipid Research, 2003, vol. 44, p. 1355-1362.
- CARAGIA, S. Homeostaza lipidelor, proteinelor, glucidelor sangvine și funcția sistemului reproductiv masculin sub influența preparatelor BioR de origine algală. P.161-178. În cartea: RUDIC, V. BioR - Studii biomedicale și clinice. Chișinău, 2007, 386 p.

3. HOLUB, B.J. *Metabolism and function of myo-inositol and inositol phospholipids*. Ann. Rev. Nutr. 1986, v. 6, p. 563–597.
4. KATES, M. *Techniques of lipidology: isolation, analysis and identification of lipids*. Amsterdam (The Netherlands): Elsevier Science Publishers (1986).
5. NOFER, J.R., FOBKER, M., HOBDEL, G., VOSS, R., et al. *Activation of phosphatidylinositol-specific phospholipase C by HDL-associated lysosphingolipid. Involvement in mitogenesis but not in cholesterol efflux*. Biochemistry. 2000, vol. 39, p. 15199–15207.
6. RAMADAN, M., ASKER, M., IBRAHIM, Z. *Funcțional bioactive compounds and biological activities of Spirulina platensis*. Czech. J. Food Sci., 2008, vol. 26, p. 211-222.
7. RUDI, L. *Sinteza orientată a acizilor grași de către cianobacteria Spirulina platensis (Nordst.) Geitl. CNM-CB-01 și microalga roșie Porphyridium cruentum (Nag) CNM-AR-01 și procedee de obținere a preparatelor lipidice*: Autoref. tezei dr. șt. biologice. Chișinău, 2003, 24 p.
8. SAJILATA, M.G., SINGHAL, R.S., KAMAT, M.Y. *Fractionation of lipids and purification of gamma-linolenic acid (GLA) from Spirulina platensis*. Food Chemistry, 2008, p. 3-9.
9. STAMLER, C.J., BREZNAN, T.A. NEVILLE, F.J. et al. *Phosphatidylinositol promotes cholesterol transport in vivo*. J. Lipid Res. 2000, vol. 41, p. 1214–1221.
10. TROPIS, M., BARDOU, F., BERSCH, B. et al. *Composition and phase behaviour of polar lipids isolated from Spirulina maxima cells grown in a perpetuated medium*. Biochimica et Biophysica Acta, 1996, p. 196-202.
11. ЕФРЕМЕНКО, В.И., ОВЕРЧЕНКО, В.В., МИСЕТКОВА, Л.М. и др. *Способ получения комплекса фосфолипидов*. Патент Российской Федерации (2002) RU 2 192 265 C2 A 6t1 K 35/30.
12. ПРОХОРОВА, М. *Методы биохимических исследований*. 1982, 272 с.
13. СТЕКОЛЬНИКОВ, Л.И., РЫЛЬЦЕВ, В.В., КУТУКОВА, И.М. *Способ получения фосфолипидов из животного сырья*. Патент Российской Федерации (1991) КГ 2018318С1.

REZUMAT

De mai mult de două decenii cianobacteriile și microalgele constituie un subiect de cercetare biotehnologică. Valorificarea cu succes a biomasei microalgale în calitate de materie primă non-convențională pentru industria biotehnologică și farmaceutică vine cu soluții deliberate noi în crearea remediilor cu proprietăți terapeutice determinate. Șirului de principii active de origine microalgală cu astfel de proprietăți i se asociază fosfolipidele esențiale: fosfatidilcolina și fosfatidilinozitolul, compuși cu activitate normolipemiantă și antiaterogenică. Se propune o tehnologie de obținere a complexului de fosfolipide esențiale pe baza biomasei native de spirulină care, datorită unui grad facil de exploatare, poate fi încadrată în fluxurile tehnologice de producere industrială farmaceutică și biotehnologică a materiilor prime și principiilor active cu proprietăți terapeutice determinate.

ABSTRACT

For over two decades microalgae and cyanobacteria are the subject of biotechnological research. Successful use of microalgal biomass as nonconventional feedstock for biotechnological and pharmaceutical industry brings new deliberate solutions in the creation of remedies with specific therapeutic properties. The string of active microalgal principles with such properties is joined by the essential phospholipids: phosphatidyl cholin and phosphatidyl inositol, compounds with normolipimiant and antiaterogenic activity. It is proposed a technology for obtaining essential phospholipid complex on native biomass of Spirulina, which due to high level of exploitation may be placed in the technological flows of industrial and biotechnological pharmaceutical production of raw materials and active principles with specific therapeutic properties.

РЕФЕРАТ

На протяжении более двух десятилетий цианобактерии и микроводоросли являются предметом биотехнологических исследований. Успешное освоение биомассы микроводорослей в качестве нетрадиционного сырья в биотехнологической и фармацевтической промышленности приносит новые решения в создании терапевтических лекарственных средств. Предлагается технология получения комплекса общих фосфолипидов на основе биомассы спироулины, которая, благодаря легкому использованию, может быть внедрена в технологические потоки промышленного производства фармацевтического и биотехнологического сырья и активных компонентов с терапевтическими свойствами.

UTILIZAREA POMPELOR DE CĂLDURĂ CU APĂ LA ÎNCĂLZIREA CLĂDIRILOR

Alexandru BABCINSCHI,
student, Universitatea Tehnică
a Moldovei

Aplicarea pompelor de căldură cu apă pentru încălzirea încăperilor locative este o practică actuală în lume. Primele instalații de acest tip au apărut în SUA, fiind utilizate pentru încălzirea clădirilor în timpul iernii și pentru răcirea lor pe timp de vară. Criza energetică din anul 1974 a determinat și o serie de țări eurasiatice să abordeze esențial această perspectivă. La finele anilor '80, interesul pentru pompele de căldură a crescut și mai mult, în special din cauza problemelor de mediu legate de emansiunile de CO₂.

Principiul pe care se bazează o pompă de căldură se rezumă la aplicarea ciclului Carnot, care presupune deplasarea energiei termice dintr-un loc cu temperatura mai scăzută într-un loc cu temperatura mai înaltă. Pompa de căldură reprezintă circulația agentului termic printr-o instalație formată din compresor, condensator, ventil de laminare și vaporizator.

Pompele de căldură au fost implementate și în aplicațiile casnice curente, ca instalații pentru răcire și încălzire.

Pompele de căldură care utilizează ca sursă apa freatică

Pe parcursul sezonului de încălzire, variația temperaturii apelor provenite din râuri, lacuri sau straturi freatice este relativ mică, existând cursuri de apă a căror temperatură este cuprinsă între 5...10°C în anotimpul rece sau pânze freatice a căror temperatură se menține la un nivel constant, în jurul valorii de 10°C. De aceea, pentru încălzire, temperatura apei trebuie să fie puțin mai ridicată în comparație cu alte surse de căldură.

Folosirea apelor de suprafață sau a apelor freatice drept sursă de căldură sau pentru obținerea apei calde de consum impune realizarea unor instalații de tip bivalent în care, pe lângă pompa de căldură, e prevăzută o sursă clasică pentru asigurarea căldurii necesare.

Fig. 1. Modelul clădirii încălzite cu pompă de căldură având ca sursă de căldură apa

În acest caz vaporizatorul pompei de căldură este parcurs de apa freatică, ce se răcește până la 5°C, cedând căldura agentului de lucru care se vaporizează. Vaporii comprimați în compresor cedează căldura condensatorului într-un circuit de încălzire cu apă, pompa de căldură fiind de tipul apă-apă.

Extracția și recircularea apei trebuie realizată în direcția de curgere a apei freatică, pentru a se evita un “scurtcircuit” între masele de apă. Între extracție (puț cu pompă) și recirculare (puț absorbant) trebuie să se mențină o distanță de cca 5 m. Scurgerea apei e necesar să se producă sub nivelul apei freatică (Fig. 1).

Debitul volumic necesar de apă freatică depinde de puterea de răcire a vaporizatorului și de gradul de răcire a apei (sursei de căldură), fiind reflectat de relația:

$$D_V = \frac{Q_0}{\rho_w \cdot c_w \cdot (t_{wi} - t_{we})}$$

în care: ρ_w – densitatea apei; c_w – căldura specifică a apei;
 t_{wi} , t_{we} – temperatura apei la intrare și la ieșire din vaporizator.

Pompele de căldură care utilizează ca sursă apa geotermală

Apele termale cu potențial termic scăzut, care au temperaturi cuprinse în limitele de 20...40°C, pot constitui pentru pompa de căldură o sursă de căldură mai eficientă decât cea provenită din mediul ambiant (aerul exterior, apa de suprafață sau apa freatică).

Aplicațiile frecvente privind introducerea pompelor de căldură în sistemele de alimentare cu căldură a unor clădiri se bazează în special pe utilizarea apei geotermale cu temperaturi scăzute (sub 40°C), provenite de la o utilizare anterioară (apa geotermală evacuată din stațiuni de agrement sau de balneoterapie). În scopul menținerii în timp a parametrilor productivi ai sursei geotermale și a echilibrului ecologic, apa geotermală trebuie restituită, după răcirea ei în vaporizatorul pompei de căldură, într-o sondă de injecție. Dacă sursa este apa geotermală uzată, aceasta poate fi deversată în rețeaua de canalizare existentă.

Pompa de căldură poate acoperi total sau parțial necesarul energetic al clădirii în funcție de temperatura exterioară și de consumul de apă caldă. Pentru perioadele cu necesități de energie termică mai reduse, apa caldă este acumulată într-un rezervor de acumulare, utilizându-se fie pompa de căldură, fie un cazan special.

Adaptarea corectă a sursei de căldură și a sistemului de distribuție a energiei termice la regimul de funcționare al pompelor de căldură conduce la funcționarea sigură și economică a instalațiilor de încălzire cu pompe de căldură. Pompa de căldură oferă premisele tehnice necesare pentru a folosi eficient energia solară sub formă de căldură ecologică pentru încălzire și preparare a apei calde de consum. Instalațiile de încălzire cu pompe de căldură realizează consumuri energetice minime în exploatare și reprezintă, cu siguranță, o soluție de viitor pentru optimizarea energetică a clădirilor în țara noastră.

Bibliografie

1. RADCENCO, V. *Instalații de pompe de căldură*, Editura Tehnică, București, 1985.
2. SÂRBU, I. *Optimizarea energetică a clădirilor*, Instalatorul, nr. 7, 2001.

REZUMAT

Încăperile locative pot fi încălzite cu ajutorul pompelor de căldură, având ca sursă de căldură apa freatică sau apele geotermale. Instalațiile de încălzire cu pompe de căldură realizează consumuri energetice minime în exploatare și oferă posibilitatea folosirii eficiente a energiei solare.

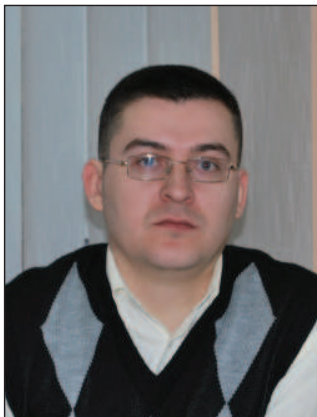
ABSTRACT

Rooms housing can be heated with heat pumps, keeping the heat source of groundwater or geothermal waters. Heating installations with heat pumps produce minimum energy consumption in operation and enables the effective use of solar energy.

РЕФЕРАТ

Милые помещения могут отапливаться с помощью тепловых насосов, потребляя тепловой источник подземных или геотермальных вод. Отопительные установки с тепловыми насосами производят минимум потребления энергии в эксплуатации и позволяют эффективно использовать солнечную энергию.

RELAȚIILE ECONOMICE EXTERNE PRIN PRISMA TAXELOR VAMALE

drd. Ion CORNEA,
ASEM

Conform legislației naționale, în cazul trecerii mărfurilor peste frontiera vamală, precum și în alte situații prevăzute de legislație, se percep, ca drepturi de import și, respectiv, drepturi de export, anumite plăți specificate în Figura 1.

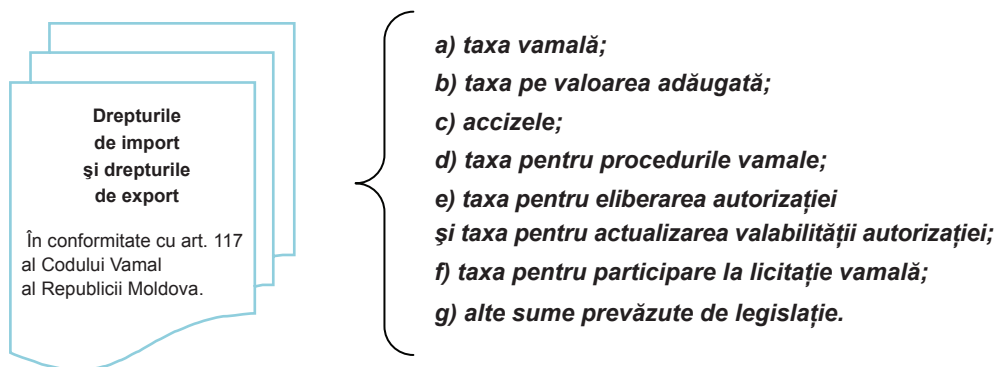

Fig. 1. Drepturile de import și drepturile de export

Sursa: Adaptată de autor în baza Codului Vamal al Republicii Moldova

Cel mai utilizabil mijloc de plată aplicat la trecerea mărfurilor peste frontiera vamală (frontiera de stat) rămân a fi, atât pentru stat, cât și pentru agenții economici, taxele vamale, care reprezintă un impozit indirect, ca urmare a intervenției statului în comerțul internațional.

În orice economie, taxele vamale au un rol complex, constituind, în primul rând, un instrument prin care se asigură protecția producției și a producătorilor naționali, lărgirea cooperării economice și, în al doilea rând, o sursă de venituri pentru bugetul de stat [4, p. 100].

Taxele vamale sunt înscrise în tariful vamal, fiind exprimate în procente (dar și în sume bine fixate, fără a fi necesar de a se apela la cota procentuală) și se aplică la valoarea în vamă a mărfurilor importate. Fiind percepute de către organele vamale și vărsate în bugetul administrației centrale de stat, acestea se aplică în conformitate cu legislația și cu acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte. Taxele vamale sunt unice și nu pot fi modificate, cu excepția cazurilor prevăzute de legislație și de acordurile internaționale. La nivelul legislației naționale acestea se aplică conform anexei nr. 1 a Legii cu privire la tariful vamal (în continuare – legea), care este parte integrantă a acesteia (tariful vamal fiind un catalog ce cuprinde nomenclatorul de mărfuri introduse sau scoase de pe teritoriul vamal, precum și cuantumul taxei vamale la aceste mărfuri).

Taxele vamale pentru import variază în cea mai mare parte între 0 și 15%. De exemplu, la bulbi, tuberculi, cepe, grife și rizomi, în repaos vegetativ, în creștere sau în floare, la puieți, plante și rădăcini din varietatea cikorii – taxa vamală este de 15%, pe când la butași nerădăcinoși și altoi, pomi, arbuști, tufișuri cu fructe comestibile, altoiți sau nealtoiți taxa este de 0% [5, p. 26].

Există însă mărfuri pentru care, la importul acestora pe teritoriul republicii, sunt aplicate cote mult mai mari. De exemplu, la tomate în stare proaspătă sau refrigerate (poziția tarifară 0702), pe perioada anului calendaristic, începând cu 1 aprilie și până la 31 octombrie, taxa vamală este de 20%, la carnea de bovine proaspătă sau refrigerată (poziția tarifară 0201) taxa vamală este de 20% + 200 euro/tonă, la importul zahărului din trestie sau din sfeclă de zahăr și zaharoză pură din punct de vedere chimic, în stare solidă (poziția tarifară 1701) taxa vamală este de 30%. De menționat că taxele vamale sunt prevăzute numai de Legea cu privire la tariful vamal, nefigurând în niciun alt act normativ; anume în această lege sunt stabilite și cotele taxelor vamale care variază de la o marfă la alta. Potrivit Codului Vamal, taxa vamală constituie impozitul încasat de organul vamal conform tarifului vamal pentru import, iar conform Legii cu privire la tariful vamal, taxa vamală este o plată obligatorie, percepută de autoritatea vamală la introducerea sau scoaterea mărfurilor pe/de pe teritoriul vamal. Legislația în vigoare a Republicii Moldova specifică următoarele tipuri ale taxei vamale:

- **ad valorem**, calculată în procente față de valoarea în vamă a mărfii. Marea majoritate a taxelor vamale aplicate în Republica Moldova sunt anume de acest tip;

- **specifică**, calculată în baza tarifului stabilit la o unitate de marfă. Acest tip de taxe se stabilește numai pentru acele mărfuri, care se bucură de o popularitate ridicată pe piață internă;

- **combinată**, care îmbină tipurile de taxe vamale specificate la punctele 1 și 2;

- **excepțională**, care, la rândul ei, se divizează în:

- a) *taxă specială*, aplicată în scopul protejării mărfurilor de origine indigenă la introducerea pe teritoriul vamal a mărfurilor de producție străină în cantități și în condiții care cauzează sau pot cauza prejudicii materiale considerabile producătorilor autohtoni de mărfuri. *Un exemplu vizavi de acest tip de taxă este taxa pentru zahăr (poziția tarifară 1701) și alte mărfuri (de la poziția tarifară 1702 și 2106) prin Legea privind aplicarea unei măsuri de salvagardare nr. 8-XV din 5.02.2004, cu modificările ulterioare¹. Prin legea menționată s-a stabilit, pe o perioadă de 4 ani, o taxă vamală*

¹ Inițial această lege avea un alt conținut, după care prin Legea pentru modificarea Legii nr. 8-XV din 5 februarie 2004 privind unele măsuri de salvagardare provizorii nr. 21-XV din 17.02.2005 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 36-38/128 din 04.03.2005), au fost introduse unele modificări, atât în denumire, cât și în conținut, printre care și introducerea unor poziții tarifare noi ca 170290790 – Altele; 210690590 – Altele

excepțională specială pentru mărfurile de la pozițiile tarifare: „1701 - Zahăr din trestie sau din sfeclă de zahăr și zaharoză pură din punct de vedere chimic, în stare solidă; 170290790 - Altele; 210690590 - Altele;” în următoarele mărimi:

- 55%, dar nu mai puțin de 115 euro/tonă - de la 16.02.2004 până la 31.02.2004;
- 50%, dar nu mai puțin de 110 euro/tonă - de la 01.01.2005 până la 31.12.2005;
- 45%, dar nu mai puțin de 105 euro/tonă - de la 01.01.2006 până la 31.12.2006;
- 40%, dar nu mai puțin de 100 euro/tonă - de la 01.01.2007 până la 15.02.2008.

În conformitate cu Legea privind aplicarea unei măsuri de salvagardare nr. 289-XVI din 20.12.2007 (Monitorul Oficial nr. 203-206/802 din 28.12.2007), au fost stabilite taxe excepționale speciale și pentru următorii 4 ani:

- 39%, dar nu mai puțin de 115 euro/tonă - de la 16.02.2008 până la 31.02.2008;
- 38%, dar nu mai puțin de 110 euro/tonă - de la 01.01.2009 până la 31.12.2009;
- 37%, dar nu mai puțin de 105 euro/tonă - de la 01.01.2010 până la 31.12.2010;
- 36%, dar nu mai puțin de 100 euro/tonă - din 01.01.2011 până la 15.02.2012².

Aceste taxe stabilite pentru zahăr se aplică suplimentar față de taxa vamală în vigoare, indiferent de țara de origine a mărfii, se calculează și se percepe în baza valorii în vamă, conform legislației în vigoare, și se include în valoarea impozabilă a mărfii. Impactul aplicării taxelor speciale este de o importanță deosebită, mai ales acum, în condițiile unei crize economice de proporții. Astfel sunt stopate importurile și, în consecință, producătorii autohtoni vor putea să-și realizeze mai lesne producția, fapt care le va oferi posibilitatea să mențină activitatea întreprinderilor, păstrând locurile de muncă. În acest context, este de menționat faptul că nu există țări care să cultive sfeclă de zahăr fără a avea protecție oferită din partea statului (de exemplu: Ucraina – 300 euro pentru o tonă, UE – peste 400 euro pentru o tonă, Federația Rusă – 220\$ USD pentru o tonă, SUA – protecție prin stabilirea cotelor anuale la importul zahărului, Moldova – protecție prin taxă specială, cote la import). De asemenea, o decizie judicioasă care ar conduce la reducerea prețului de fabricare a zahărului ar fi și anularea taxelor vamale la importul de către producătorii autohtoni a materiei prime (ingredientelor) necesare pentru producția finită;

b) *taxă antidumping*³, percepută în cazul introducerii pe teritoriul vamal a unor mărfuri la prețuri mai mici decât valoarea lor în țara exportatoare la momentul importului, dacă sunt lezate interesele producătorilor autohtoni de mărfuri identice sau similare ori apar piedici pentru organizarea sau extinderea producției de mărfuri identice sau similare în țară.

Importanța măsurilor antidumping reprezintă înlăturarea și contracararea prejudiciului cauzat economiei naționale, ce ia naștere ca rezultat al importului de mărfuri la prețuri de dumping. Măsurile antidumping nu sunt îndreptate împotriva importului de mărfuri. Exportatorul străin (produ-

² Cu excepția poziției tarifare 1701, pentru care termenul de aplicare a măsurii de salvagardare va expira pe 31 iulie 2011

³ În conformitate cu Legea nr. 820-XIV din 17.02.2000 privind măsurile antidumping, compensatorii și de salvagardare (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 5-7/13 din 18.01.2001), deciziile privind introducerea taxelor antidumping se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Aceste decizii vor conține numele exportatorului sau ale țărilor investigate, o descriere a produsului și un rezumat al faptelor și concluziilor relevante pentru determinarea existenței unui dumping și a unui prejudiciu. În fiecare caz, o copie a deciziei va fi remisă părților interesate cunoscute

cătorul) poate livra mărfuri la prețuri reduse pe teritoriul vamal al țării importatoare. El este în drept să desfășoare o activitate economică externă dacă acțiunile sale nu cauzează prejudicii, adică livrează mărfuri pe piață la prețuri mai reduse decât valoarea lor reală, dacă prețul de export al mărfii date, exportate dintr-o țară în alta, este mai mic;

c) *taxă compensatorie*, aplicată în cazul introducerii pe teritoriul vamal a mărfurilor, la producerea sau la exportul cărora, direct sau indirect, au fost utilizate subvenții, dacă sunt lezate interesele statului sau apare pericolul cauzării prejudiciilor materiale producătorilor autohtoni de mărfuri identice sau similare ori apar piedici pentru organizarea sau extinderea în țară a producției de mărfuri identice sau similare. Taxele compensatorii pot fi introduse în urma anchetei efectuate de către autoritatea de investigație conform procedurii similare celei aplicate în investigația antidumping. Dacă în rezultatul investigațiilor se constată că măsura în discuție este o subvenție prohibită, aceasta urmează să fie retrasă fără întârziere. În caz contrar, statul are dreptul de a aplica contramăsuri adecvate sau de a aplica măsuri compensatorii. Schematic, clasificarea taxelor vamale poate fi urmărită în *Figura 2*.

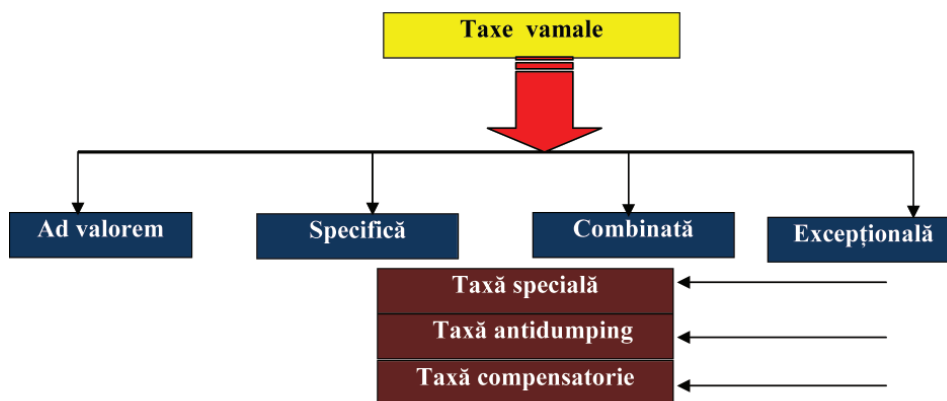

Fig. 2. Clasificarea taxelor vamale

Sursa: Adaptată de autor în baza Legii cu privire la tariful vamal.

Marea majoritate a statelor lumii percep taxe vamale pentru import, iar pentru export – numai în cazuri de excepție, pentru unele produse deosebite. Tranzitul, supus altădată taxelor vamale, prevede numai prescripții de servicii pentru transportul mărfurilor în tranzit sau pentru depozitarea lor temporară pe teritoriul de tranzit [7, p. 189].

În cazul importurilor, trebuie să amintim că aplicarea taxelor vamale este diferențiată, în dependență de faptul dacă există sau nu acorduri comerciale cu statele exportatoare pe piața Republicii Moldova. La importul mărfurilor din țările cu care Republica Moldova întreține relații comerciale pe baza unor convenții sau înțelegeri internaționale, aplicarea taxelor vamale se face conform prevederilor acestor acorduri, adică acordurile internaționale încheiate între Republica Moldova și alte țări prevalează în raport cu legislația națională. Deci, în absența unor astfel de

acorduri, se vor aplica taxele stabilite în tariful de import. La import, tarifele vamale aplicabile sunt cele în vigoare la data înregistrării declarației vamale de impunere a mărfurilor.

Obiectul taxelor vamale îl reprezintă bunurile importate, dar baza de calcul a acestora o constituie valoarea în vamă, care se determină în baza a 6 metode la care ne vom referi succesiv.

1) Metoda determinării valorii în vamă a mărfii în baza valorii tranzacției cu marfa respectivă ori în baza prețului efectiv plătit sau de plătit⁵. Conform acestei metode, în valoarea tranzacției se includ următoarele componente, în cazul în care nu au fost incluse anterior în valoarea mărfii:

a) cheltuielile pentru transportul mărfii la aeroport sau în alt loc de introducere a mărfii pe teritoriul vamal (cheltuielile aferente asigurării, costul transportului, costul încărcării, descărcării și transbordării mărfii);

b) cheltuielile suportate de cumpărător (comisioanele și primele pentru brokeri, cu excepția comisioanelor pentru achiziționarea mărfii, costul containerelor și/sau al altui ambalaj de folosință repetată, dacă, în corespundere cu Nomenclatorul de mărfuri, acestea sunt considerate un tot întreg cu marfa, costul ambalajului, costul materialelor și al lucrărilor de ambalare);

c) valoarea, calculată în modul corespunzător, a următoarelor mărfuri și servicii oferite de cumpărător gratuit sau la preț redus, în scopul utilizării la producerea ori exportarea mărfii evaluate, în măsura în care această valoare nu a fost inclusă în prețul efectiv plătit sau de plătit (materiale, componente, părți și alte elemente similare, încorporate în marfă, instrumente, matrițe, forme și alte componente similare, utilizate la producerea mărfii, materiale cheltuite la producerea mărfii, lucrări de inginerie, de dezvoltare, lucrări de artă și design, planuri și schițe, executate în afara țării și necesare pentru producerea mărfii);

d) redevențele și taxele pentru licențe, pe care cumpărătorul trebuie să le achite, drept condiție a vânzării mărfii evaluate, în măsura în care aceste redevențe și taxe pentru licențe nu au fost incluse în prețul efectiv plătit sau de plătit, cu excepția redevențelor și taxelor pentru licențe plătite de către cumpărător pentru dreptul de reproducere și distribuire a producției cinematografice;

e) partea din venitul provenit de la orice revânzare, transmitere sau utilizare ulterioară a mărfii, care ar reveni, direct sau indirect, vânzătorului.

2) Metoda determinării valorii în vamă a mărfii în baza valorii tranzacției cu o marfă identică. La utilizarea acestei metode, drept bază se ia valoarea tranzacției cu o marfă identică. Se consideră identice mărfurile care se aseamănă în toate privințele cu marfa evaluată, inclusiv: caracteristicile fizice, calitatea mărfii și reputația ei pe piață, țara de origine, producătorul. Deosebirile neesențiale de exterior nu pot constitui un temei pentru includerea mărfurilor în categoria celor neidentice, dacă în celelalte privințe aceste mărfuri corespund cerințelor.

⁵ Metoda 1 - se aplică la determinarea valorii în vamă a mărfurilor introduse în conformitate cu tranzacțiile de comerț exterior, de vânzare-cumpărare, având bază valorică (în cadrul cărora decontările pentru marfa cumpărată se fac prin plăți bănești). Cu toate acestea, metoda 1 se poate aplica și la determinarea valorii în vamă a mărfurilor introduse în conformitate cu tranzacțiile condiționale valorice (tranzacțiile pentru care nu se efectuează transferul real al mijloacelor bănești). La acest gen de tranzacții pot fi raportate diferite tranzacții de schimb (operațiuni de schimb al mărfurilor), de exemplu, livrările barter și de compensare, livrările în contul garanției și livrările gratuite de mărfuri sub formă de donație, în cazul când în documentele corespunzătoare (contractele, factura, declarația vamală a țării de export) se indică evaluarea valorică a mărfurilor livrate în cadrul unei astfel de operațiuni (cu condiția respectării cerințelor metodei 1)

3) Metoda determinării valorii în vamă a mărfii în baza valorii tranzacției cu o marfă similară. La utilizarea acestei metode, drept bază se ia valoarea tranzacției cu o marfă similară. Se consideră similare mărfurile care, deși nu sunt identice, au caracteristici asemănătoare și se constituie din componente asemănătoare, fapt ce le permite să îndeplinească aceleași funcții și să fie interschimbabile din punct de vedere comercial, luându-se în considerație: calitatea, existența mărcii comerciale, reputația pe piață, țara de origine, producătorul.

4) Determinarea valorii în vamă a mărfii prin metoda costului unitar. Dacă marfa introdusă pe teritoriul vamal (marfa de evaluat) este vândută în țara de import în starea în care a fost importată, valoarea în vamă a acestei mărfi se va baza pe prețul unitar corespunzător vânzării acestei mărfi ori vânzării mărfii identice sau similare acesteia în cele mai mari partide, concomitent sau aproape concomitent cu importul mărfii de evaluat către persoane care nu sunt în relații de interdependență cu vânzătorul, și cu condiția deducerii plăților.

5) Metoda determinării valorii în vamă a mărfii în baza valorii calculate se va baza pe valoarea calculată a acesteia, incluzând: a) valoarea sau prețul materialelor și operațiunilor de fabricare sau ale altor lucrări pentru producerea mărfii; b) volumul beneficiilor și cheltuielilor generale, egal cu cel inclus de obicei în cuantumul vânzării de mărfuri de aceeași clasă sau tip cu marfa de evaluat, fabricate de producători, cu destinația țării de import; c) alte cheltuieli.

6) Metoda de rezervă. În cazul în care valoarea în vamă a mărfii nu poate fi determinată de către declarant prin aplicarea consecutivă a metodelor specificate mai sus sau autoritatea vamală consideră cu temei că aceste metode nu pot fi utilizate, valoarea în vamă a mărfii se determină prin metoda de rezervă, prin mijloace rezonabile compatibile cu prevederile legislației în vigoare, cu principiile generale ale acordurilor internaționale și pe baza datelor disponibile.

Conform metodelor de evaluare, declarantul determină valoarea în vamă a mărfurilor introduse, iar organul vamal verifică corectitudinea determinării de către declarant a valorii în vamă, inclusiv corectitudinea metodei alese de declarant pentru determinarea valorii în vamă și oportunitatea aplicării ei, integritatea documentelor (obligatorii și suplimentare), prezentate de declarant, și corespunderea lor cu cerințele stabilite. În cazul în care lipsesc datele ce probează corectitudinea valorii anunțate în vamă sau există temeiuri să se considere că datele prezentate de declarant nu sunt veridice și/sau suficiente, autoritatea vamală este în drept să determine de sine stătător valoarea în vamă.

Vizavi de facilitățile privind taxa vamală, acestea sunt stipulate în art. 27 al Legii cu privire la tariful vamal nr. 1380-XIII. În această ordine de idei, prin facilități tarifare se subînțeleg facilitățile acordate de către țară, în condiții de reciprocitate sau unilateral, pentru mărfurile trecute peste frontiera vamală a acestei țări sub formă de stabilire a unor cote tarifare pentru importul sau exportul preferențial de mărfuri, de reducere a taxei vamale, de scutire de taxă, de restituire a taxei plătite anterior. Facilitățile tarifare se stabilesc prin legea dată și nu pot avea caracter individual, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 28 al acesteia. Facilitățile tarifare se acordă în modul prevăzut de legislație și de acordurile internaționale la care RM este parte.

⁶ La verificarea corectitudinii valorii în vamă în cadrul tranzacțiilor de vânzare-cumpărare organele vamale se conduc de Condițiile de livrare „INCOTERMS” (International Commercial Terms) stabilite în contract. Este de menționat faptul că aceste condiții se folosesc și la completarea declarației vamale în detaliu, în rubrica 20 a acesteia înscrindându-se mențiunile corespunzătoare

Referindu-ne la restituirea sumelor taxei vamale plătite în plus, putem menționa că prevederile generale sunt stabilite de Legea cu privire la tariful vamal, însă procedura detaliată de restituire este descrisă în „Instrucțiunea privind modul de restituire a sumelor taxei vamale”, aprobată prin Ordinul Departamentului Vamal al Republicii Moldova nr. 5558 din 4 august 2003.

Restituirea taxei vamale se efectuează la solicitarea în scris a agentului economic sau a persoanei fizice (înregistrate în modul corespunzător ca persoană cu drept de a practica activitatea de antreprenoriat), cu indicarea sumei supraplății sau sumelor spre restituire [3, pct. 7].

Analizând rezultatele economice ale activității organelor vamale ale Republicii Moldova în toată perioada existenței sale, trebuie remarcat faptul că este creată o bază solidă a sistemului vamal modern polifuncțional, menit să joace un rol important în sistemul de reglementare a activității economice externe a țării și completării bugetului de stat, la aceasta contribuind într-o mare măsură mecanismul economic în continuă perfecționare a sistemului vamal.

Calculule efectuate și datele statistice arată că taxele de import/export transferate în compartimentul venituri al bugetului de stat al republicii pe parcursul ultimilor ani au crescut esențial. Această majorare a fost determinată de contribuția tuturor plăților vamale, inclusiv de cea a taxelor vamale care, comparativ cu perioadele respective ale anilor precedenți, au înregistrat ritmuri de creștere mai mari. Pentru o mai bună exemplificare putem urmări tabelul ce reprezintă taxele vamale percepute de organele vamale între anii 2002-2008 (Tabelul 1).

Tabelul 1

Taxele vamale încasate de către organele vamale (2002-2008)

Anul	Suma totală a taxelor vamale încasate (mii, lei)	Abaterea față de anul precedent (+;-)	
		absolută (mii, lei)	relativă (%)
2002	197 364,2	-	-
2003	291 953,5	94 589,3	147,92
2004	310 316,7	18 363,2	106,28
2005	425 480,2	115 163,5	137,11
2006	457 353,2	31 873,0	107,49
2007	604 228,7	146 875,5	132,11
2008	818 501,2	214 272,5	135,46

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor Serviciului Vamal al Republicii Moldova.

Din tabelul de mai sus observăm că încasările din taxele vamale pe parcursul celor șapte ani examinați au evoluat considerabil. Analiza încasării taxelor vamale arată că în anul 2003 au fost încasate 291 953,5 mii lei, ceea ce constituie o creștere față de anul precedent cu 94 589,3 mii lei, cu alte cuvinte, veniturile provenite din încasarea taxelor vamale în anul 2003 au sporit cu 47,92% față de anul 2002.

⁷ Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 215-217/282 din 17 octombrie 2003

O creștere considerabilă a veniturilor provenite din încasarea taxelor vamale s-a înregistrat și în anii următori. Astfel, doar în decursul unei perioade de 7 ani organele vamale au reușit să majoreze cifra încasărilor la bugetul de stat (încasări provenite din perceperea de taxe vamale) de la 197 364,2 mii lei în 2002 la 818 501,2 mii lei în 2008, stabilindu-se o creștere de 621 137 mii lei. Din cele menționate mai sus, conchidem că organele vamale au o contribuție majoră la colectarea veniturilor vărsate în bugetul de stat, acest fapt fiindu-ne demonstrat atât de cifrele examinate, cât și de graficul de mai jos (Figura 3).

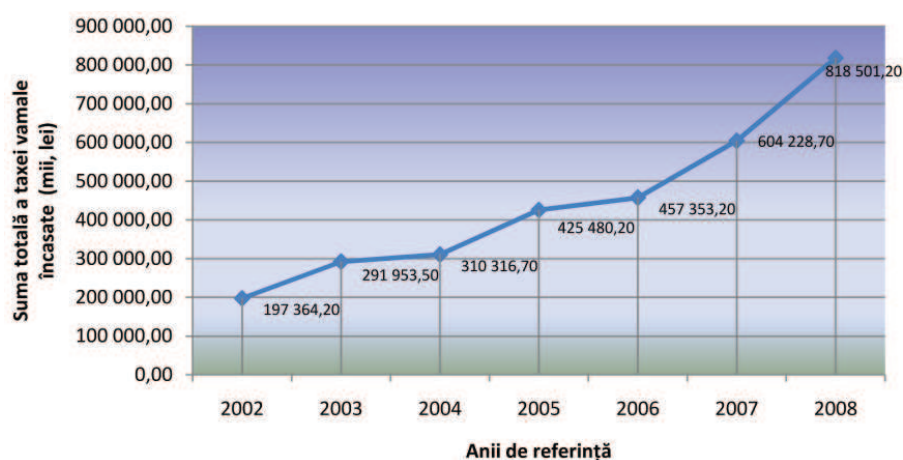

Fig. 3. Taxele vamale încasate de către organele vamale (2002-2008)

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din Tabelul 1.

Astfel, asistăm la o evoluție clară a încasărilor la bugetul de stat obținute din perceperea taxelor vamale pe parcursul anilor 2002-2008.

Drept rezultat, taxele vamale percepute asupra importurilor de mărfuri produc efecte complexe de natură financiară, economică și comercială asupra prețurilor, competitivității produselor, consumului intern, formării veniturilor bugetare, efecte de protejare a producătorilor autohtoni de concurența străină, asupra raportului de schimb al țării, balanței de plăți externe, efecte de redistribuire a veniturilor între diferite categorii de participanți la activitatea economică (producători, consumatori, stat), asupra veniturilor diferitelor categorii sociale.

Taxele vamale la import și export se mențin și în practica OMC. Ele se aplică conform principiului „națiunii celei mai favorizate”. Aceasta înseamnă că țările membre nu percep taxe vamale la export sau import mai ridicate pentru unii parteneri sau unele destinații și, în același timp, mai mici pentru alții. Nu există restricții principale la exportul materiei prime, deoarece aceasta ar însemna „o constrângere a producătorului în vederea liberei comercializării a mărfii sale” [6, p. 5].

Toate momentele menționate mai sus evidențiază caracterul complex al taxelor vamale de import, al rolului și funcțiilor lor în cadrul schimburilor comerciale internaționale ale unei țări,

necesitatea stabilirii lor cu rigurozitate, responsabilitatea și cunoașterea nu numai a nivelului lor, dar și a incidențelor asupra competitivității mărfurilor.

În condițiile actuale ale economiei Republicii Moldova taxele vamale sunt nu doar venituri ale bugetului de stat, dar și un mijloc de stimulare a exportului, de lărgire a cooperării economice cu alte țări, asigurând folosirea avantajelor participării țării noastre la diviziunea internațională a muncii și intensificarea reciproc avantajoasă a schimburilor economice, culturale și științifice cu alte state.

Bibliografie

1. *Codul Vamal al Republicii Moldova*. Adoptat de Parlamentul Republicii Moldova, nr. 1149-XIV din 20.07.2000. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 160-162/1201 din 23.12.2000, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, ediție specială din 01.01.2007.

2. *Legea Republicii Moldova cu privire la tariful vamal nr. 1380-XIII din 20.11.1997*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 40-41/286 din 7.05.1998, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, ediție specială din 01.01.2007.

3. *Ordinul Departamentului Vamal al Republicii Moldova cu privire la instrucțiunea privind modul de restituire a sumelor taxei vamale nr. 5558 din 4.08.2003*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 215-217/282 din 17.10.2003.

4. ALEXANDRU, F. *Fiscalitate și prețuri în economia de piață*. București: Editura Economică, 2002. 304 p.

5. MURAVSCHI, A. și alții. *Tendențele comerțului cu principalele componente de producere în agricultura Moldovei*. Chișinău: Editura PFAP, 2004. 140 p.

6. HRIȘCEV, E. *Economie și Reforme*. 1999, nr. 4, p. 14-15.

7. ИВАНОВА, Г. *Налоговое право*. Санкт-Петербург, 2000. 189 с.

REZUMAT

În cadrul oricărei economii, taxele vamale percepute asupra importurilor/exporturilor de mărfuri produc efecte complexe de natură financiară, economică și comercială asupra prețurilor, competitivității produselor, consumului intern, formării veniturilor bugetare, balanței de plăți externe, efecte de protejare a producătorilor autohtoni de concurența străină, efecte de redistribuire a veniturilor între diferite categorii de participanți la activitatea economică (producători, consumatori, stat), asupra veniturilor diferitelor categorii sociale.

ABSTRACT

In every economy, customs duties that are collected from imports/exports of goods determine complex financial, economic and commercial effects on the prices, competitiveness of goods, home consumption, on the forming of budgetary incomes, also effects of protecting autochthonic producers from the foreign competition, on the balance of foreign payments, effects of redistributing of incomes between different categories of participants in the economic activity (producers, consumers) and on the incomes of different social categories.

РЕФЕРАТ

В каждой экономике, таможенные пошлины на импорт/экспорт товаров производят финансовые, экономические и коммерческие эффекты на цены, конкурентноспособность товаров, внутреннее потребление, формирование бюджетных доходов, охраняют национальных производителей, регулируют баланс международных платежей, перераспределяют доходы между разными участниками экономической деятельности (производители, потребители, государство), а также на доходы разных социальных категорий.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND INSTRUMENTELE CONTABILE UTILIZATE ÎN PROCESUL DECIZIONAL MANAGERIAL

drd. Valentina PANUȘ,
contabil, certificat internațional CAP/CIPA

In ultimii ani au apărut și s-au dezvoltat noi tehnici de evaluare și gestionare a riscurilor ce provin din utilizarea informației financiare în adoptarea unor decizii economice și au fost acceptate noi concepte și abordări de gestiune economică. Astfel, datorită faptului că informațiile influențează tot mai mult comportamentul relevant al utilizatorilor în procesul de fundamentare a deciziilor, importanța contabilității a crescut în mod semnificativ.

Renumitul fondator al principiilor managementului Drucker P. menționa că puține lucruri sunt într-atât de importante pentru performanța unei întreprinderi, după cum este evaluarea contabilă a acesteia. Însă în managementul actual aspectul respectiv prezintă unul din punctele cele mai vulnerabile. Un studiu recent arată că 80% din firmele americane nu sunt satisfăcute de sistemul de măsurare a performanței și intenționează să-l schimbe [1, p. 17].

În acest context, considerăm că este necesar a determina și defini instrumentele contabile de bază, care au o importanță deosebită în procesul fundamentării deciziilor manageriale.

Cadrul normativ de reglementare a contabilității și literatura autohtonă de specialitate nu definește în mod explicit noțiunea de instrument contabil, însă îl utilizează ca sinonim al cuvintelor "element" și "indicator". Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române (DEX), cuvântul „instrument” este definit prin: "persoană, lucru de care se folosește cineva pentru a îndeplini o acțiune, a atinge un scop., un ~ de ratificare = document special prin care statele comunică ratificarea unui tratat internațional.; ~ gramatical = cuvânt cu funcție exclusiv gramaticală, care nu se poate folosi singur în vorbire, exprimând doar raporturi (prepozițiile, conjuncțiile, verbele auxiliare etc.)" [2].

În teoria și practica contabilă internațională, noțiunea de instrument în contabilitate a căpătat o răspândire largă în *Standardele Internaționale de Raportare Financiară (International Accounting Standards Comunitate Foundation) (în continuare - IFRS) [3]*, *Standardele Internaționale de Contabilitate IAS (International Accounting Standards – (în continuare - IAS) [3]*, *Dispoziții privind contabilitatea managerială (Statements on Management Accounting (în continuare – SMA) [4]*, precum și în lucrările savanților străini - Albu C., Albu N. [1], Minu M. [6], Dubrulle L., Perochon C. [7], Nedlees B.E., Anderson H.R., Caldwell J. [10], Drury K. [13] Caldwell J.C., Hongren T., Foster G. [15], Ebbeken K., Possler L., Ristea M. [19] etc.

Astfel, definițiile unor tipuri de instrumente precum: *instrument financiar, instrument de datorie, instrumente de capitaluri proprii, instrumente financiare derivate și nederivate, instrumente financiare compuse, instrumente primare* sunt tratate în IFRS 2 "Plata pe bază de acțiuni", IFRS 7 "Instrumente financiare: informații de furnizat", IAS 32 "Instrumente financiare: prezentare", IAS 39 "Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare", reprezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1

Definiții privind noțiunea de instrument conform IFRS și IAS

Denumirea noțiunii	Definiții privind noțiunea
Instrument financiar	Reprezintă orice contract ce generează simultan un activ financiar pentru o entitate și o datorie financiară sau un instrument de capitaluri proprii pentru o altă entitate. IAS 32.11
Instrument de capitaluri proprii	Orice contract care certifică existența unui interes rezidual în activele unei entități după deducerea tuturor datoriilor sale. IAS 32.11; IFRS 2.A
Instrument derivat	Instrumentele financiare, cum sunt opțiunile financiare, futures și forwards, swap-urile pe rata dobânzii și swap-urile valutare care creează drepturi și obligațiuni ce au ca efect transferul între părțile instrumentului a unui sau mai multor riscuri financiare inerente în cadrul unui instrument financiar primar – suport. IAS 32 AG 15-AG 16
Instrument financiar primar	Instrumentele financiare, cum sunt creanțele, datoriile și instrumentele de capitaluri proprii care nu reprezintă instrumente financiare derivate. IAS 32 AG 15
Instrument financiar compus	Un instrument financiar care, din perspectiva emitentului, conține atât un element de datorii, cât și un element de capitaluri proprii. IAS 32.28-29
Instrument de capitaluri proprii acordate	Dreptul la un instrument de capitaluri proprii conferit de către entitate unei alte părți în temeiul unui acord de plată pe bază de acțiuni. IFRS 2.A
Instrument derivat încorporat	O componentă a unui instrument derivat combinat, care include și un contract-gazdă nederivat având ca efect faptul că modul de variație a unor fluxuri de trezorerie generate de instrumentul combinat este similar celui al unui instrument derivat de sine stătător. IAS 39.10
Instrument de acoperire împotriva riscurilor	Un instrument financiar derivat sau un activ financiar nederivat, sau o datorie financiară nederivată desemnată, a cărei valoare justă sau ale cărei fluxuri de trezorerie sunt așteptate să compenseze modificările în valoarea justă sau în fluxurile de trezorerie ale unui element desemnat acoperit împotriva riscurilor. IAS 39.72-77, AG 94-97

Sursa: Elaborat de autor

Dispozițiile, emise de *Institutul contabililor manageriali din SUA (Institute of Management Accountants, în continuare - IMA)*, sunt elaborate de specialiștii din domeniul contabilității manageriale și pot să ridice esențial eficacitatea gestiunii entității. Recomandările IMA au fost elaborate la sfârșitul anilor '70 și actualmente includ 60 de dispoziții (Standarde).

Deși lipsește o reglementare strictă privind definirea clară a instrumentelor contabile, susnumitele dispoziții ale IMA utilizează frecvent noțiunea de instrument, precum și denumirea mai multor instrucțiuni (*Statemens on Management Accounting*) [4], prezentate în Tabelul 2.

Tabelul 2

Dispozițiile contabilității manageriale ale institutului contabililor manageriali al SUA ce folosesc noțiunea de *instrument*

Standardele contabilității manageriale	Statemens on Management Accounting	Descrierea conținutului
4EE "Instrumente și tehnici de punere în aplicare ABC/ABM" (1998)	4EE "Tools and Techniques for Implementing ABC/ ABM" (1998)	Conține expunerea beneficiilor aduse de implementarea metodei ABC, analizele și concluziile efectuate.
4GG "Instrumente și tehnici de punere în aplicare Target Costing" (1998)	4GG "Tools and Techniques for Implementing Target Costing" (1998)	Introducerea gestiunii costului-țintă în procesul luării deciziilor pe termen lung, avantajele implementării.
4DD "Instrumente și tehnici de punere în aplicare integrată a Sistemelor de Management al Performanței" (1998).	4DD "Tools and Techniques for Implementing Integrated Performance Management Systems" (1998)	Recomandări privind metodele de implementare a sistemului indicatorilor efectivi de bază. Exemple de indicatori de bază utili sistemului de management al performanței.
4JJ "Instrumente și tehnici de punere în aplicare integrată a Managementului Lanțului de Aprovizionare" (1999)	4JJ "Tools and Techniques for Implementing Integrated Supply Chain Management" (1999)	Descrierea instrumentelor și metodelor de implementare a Managementului Lanțului de Aprovizionare (SCM), precum și beneficiile aduse.
4Z "Instrumente și tehnici de mediu de contabilitate pentru deciziile de afaceri" (1996)	4Z "Tools and Techniques of Environmental Accounting for Business Decisions" (1996)	Recomandări privind strategiile de furnizare de diferite instrumente și tehnici de mediu utilizate de entități în deciziile de management.
5F "Instrumente și tehnici pentru reproiectarea Funcțiilor Financiare" (1999)	5F "Tools and Techniques for Redesigning the Finance Function" (1999)	Conțin recomandări privind aplicarea anumitelor instrumente de realizare și control al rezultatelor activității entității.

Sursa: Elaborat de autor

În anul 2001, au fost întreprinse unele încercări de a elabora un analog al IMA în Rusia, însă fără succes. Totodată, în anul 2002 *Comisia consultativ-experimentală privind contabilitatea managerială, creată pe lângă Ministerul Economiei și Dezvoltării al Rusiei (Минэкономразвития России)*, a elaborat și a propus întreprinderilor un set de "Recomandări metodice privind organizarea și ținerea contabilității de gestiune"(în continuare - Recomandări) [5].

Respectivele Recomandări evidențiază importanța și utilitatea instrumentelor contabile prin asigurarea și realizarea celor mai importante scopuri ale sistemului de gestiune a entității comerciale/producătoare, cum sunt:

1. evidența resurselor întreprinderii;
2. controlul și analiza activității administrativ-financiare;
3. planificarea;
4. prognozarea și evaluarea prognozelor [5].

În literatura de specialitate definirea și importanța aferentă a instrumentelor contabile sunt abordate în mod diferit. Astfel, economistul francez B. Colasse definește și tratează instrumentul contabil prin prisma fundamentării deciziilor manageriale, examinează contabilitatea ca instrument de deservire și modelare a activității, punctând trei aspecte esențiale ale acesteia:

- contabilitatea ca instrument de control;
- contabilitatea ca instrument de luare a deciziilor;
- contabilitatea ca instrument de reglare socială [6 p. 22].

În opinia economiștilor C. Perochon și L. Dubrulle "contabilitatea este un instrument creat de om, cu scopuri determinate, pentru a răspunde unor necesități precise. La acest nivel ea este administrată conform unor principii de finalitate, adică prin toate instrumentele sale, contabilitatea fiind o tehnică de informare esențială" [7, p. 13].

Savanții din România N. Albu și C. Albu abordează contabilitatea de gestiune și controlul de gestiune ca parte importantă a instrumentelor care asigură managementul performanței, menționând că "orice sistem de control conține instrumente care îndeplinesc două funcții: de informare și de influențare [8, p. 82]. Astfel, "este de la sine înțeleasă, în zilele noastre, importanța organizațiilor și în special a întreprinderilor ce elaborează instrumente de gestiune și contribuie la punerea lor în practică" [1, p. 7], or, "instrumentele de gestiune reprezintă un mijloc important prin care se poate gestiona performanța" [1, p. 11].

Savantul T. Paterson accentuează: "Cunoașterea instrumentelor, cum sunt contabilitatea, tehnicile de producție sau științele umane este necesară, de fapt, pentru tragerea concluziilor și adoptarea deciziilor necesare conducerii" [9, p. 14].

Cercetătorul român M. Minu afirmă că "contabilitatea de gestiune este un instrument de gestiune și de control la dispoziția conducerii întreprinderii, care permite: calculul costurilor și prețurilor pe produs, activități și unități organizaționale, precum și determinarea diferitelor marje și rezultate analitice" [6, p. 23].

Conform cunoșcărilor savanți americani B.E. Nedlees, H.R. Anderson, J. Caldwell, "instrumentele contabile utilizate în analiza deciziilor sunt: calculația costurilor variabile și analiza marginală. Fiecare dintre aceste tehnici contribuie la identificarea informațiilor relevante pentru o anumită decizie și oferă un format special de rapoarte pentru procesul decizional" [10, p. 1133].

Un grup de profesori moldoveni sub conducerea savantului A. Nederiță tratează analiza corelației între cost, volumul producției și profit ca "un instrument puternic de gestiune, care permite managerilor să ia repede și ușor decizii argumentate privind planificarea și să efectu-

eze din punct de vedere economic controlul comportamentului consumurilor și cheltuielilor în decursul unei perioade scurte de timp” [11, p. 95].

Analogic, cercetătorul rus A. Șeremet menționează că relația cost-volum-profit este un instrument al planificării și controlului managerial [11, p. 46], evidențiind și sistemul standard-cost ca instrument de gestiune pentru planificarea consumurilor și de control asupra lor [12, p. 106].

În opinia renumitului savant K. Drury “analiza relației cost-volum-profit servește drept un instrument puternic în procesul luării deciziilor”, scopul relației constă în „a stabili ce se va întâmpla cu rezultatele financiare dacă se va modifica capacitatea sau volumul de producere” [13, p. 239].

După cercetătorul T. Korbort, un instrument puternic în procesul decizional este utilizarea analizei marginale bazate pe Teoria Constrângerii, adoptată de E. Goldrat [14, p. 20].

Renumiții savanți J.C. Caldwell, T. Hongren și G. Foster afirmă: ”Punând accentul pe conceptele de bază, pe analize, pe aplicații și pe proceduri, punem de fapt în valoare contabilitatea costurilor ca instrument managerial esențial pentru elaborarea și implementarea strategiilor în afaceri” [15, p. xix].

Specialiștii români I. Ionașcu, A. Tiberiu și S. Mihai menționează: ”Costul, ca instrument al controlului de gestiune, vizează informarea factorilor de decizie (a managerilor). El permite acestora să formeze o opinie de ansamblu asupra întreprinderii și, totodată, să gestioneze relațiile cu clienții prin intermediul prețurilor. Combinată cu alte instrumente (bugetele, standardele etc.), informația privitoare la cost devine un instrument puternic al controlului de gestiune. Sursa unui astfel de instrument se regăsește în contabilitatea de gestiune ” [16, p. 37].

Cercetătorii din Republica Moldova V. Țurcanu și E. Bajerean tratează calculația drept ”un instrument important de evaluare, deoarece cu ajutorul acesteia se poate determina suma consumurilor efectuate la procurarea patrimoniului și producția fabricată, precum și a cheltuielilor de vânzare a mărfurilor”. ”Metoda principală de evaluare a mijloacelor economice este costul efectiv, însă pentru determinarea acestuia sunt necesare un șir de procedee care poartă denumirea de calculație”, menționează cercetătorii [17 p. 153].

Economiștii din România M. Epuran, V. Băbăiță și C. Grosu accentuează că ”pentru a fi un instrument de gestiune util, costul trebuie construit din rațiuni pur economice, iar responsabilul intern are această libertate de a ”decodifica” informațiile privind cheltuielile și de a reda cea mai bună expresie economică a costurilor în care acestea se încorporează” [18, p. 24].

În opinia renumiților savanți K. Ebbeken, L. Possler și M. Ristea, „calculația costurilor, orientată spre control și decizie, devine una dintre componentele de bază ale mecanismului de conducere profitabilă a întreprinderii. Ca instrument informațional, calculația „produce” și oferă informația privind costurile și profitul, iar ca instrument de conducere reprezintă o tehnică de decizie privind maximizarea rentabilității” [19, p. 9].

Renumiții savanți în domeniul contabilității manageriale, americanii H.T. Jonson și R.S. Kaplan, adepți ai metodei ABC, declară că ”aproape toate instrumentele contabilității manage-

riale au apărut până în anul 1925: urmărirea costului manoperei, materialelor și cheltuielilor de regie; bugetul trezoreriei, veniturilor, investițiilor; bugetele flexibile, previziunile vânzărilor, analiza abaterilor; prețurile de cesiune internă și instrumentele pentru aprecierea performanțelor, departamentelor etc.” [20 p. 21].

Prezentând acest spectru larg de opinii ale cercetătorilor străini, remarcăm faptul că, totuși, cadrul normativ de reglementare a contabilității și literatura autohtonă de specialitate nu definește în mod explicit noțiunea de instrument contabil.

Astfel, generalizând afirmațiile de mai sus, deducem că *un instrument care permite managerului să adopte decizii bazate pe o raționalitate „procedurală”, adică un instrument care permite gestionarului să-și construiască un ansamblu de opțiuni, se folosește pentru a îndeplini o acțiune, a atinge un scop și a alege o soluție optimă, în funcție de anumite condiții care reprezintă instrumentul contabil utilizat în procesul fundamentării deciziilor manageriale.*

Prin urmare, ajungem la definirea instrumentelor contabile utilizate în procesul decizional: **tehnici, proceduri, metode, utilizarea cărora va atinge un scop, va îndeplini o acțiune, va construi variante optime necesare unui proces decizional rațional.**

De menționat faptul că prin definiția de instrument financiar nu subînțelegem orice cambie, creanță, datorie etc., ci *un contract, o relație, un angajament sau o acțiune cu cambia, creanțele, datoriile etc.* În acest context, *instrumentul contabil utilizat în procesul decizional definește anumite tehnici, proceduri, metode, utilizarea cărora va atinge un scop, pentru a îndeplini o acțiune, a construi variante optime, necesare unui proces decizional optimal.* Deci, acesta nu definește, pur și simplu, costul, prețul, profitul etc., indicatori relevanți ce influențează tot mai mult comportamentul utilizatorilor în procesul de fundamentare a deciziilor.

Concluzionăm că instrumentele esențiale necesare procesului decizional sunt: *calculația costului, formarea prețurilor și analiza cost-volum-profit.* Instrumentele contabile au o mare importanță pentru soluționarea mai multor chestiuni. De exemplu, ce cost al producției urmează să fie calculat (costul complet sau costul parțial?), cum să se procedeze la repartizarea consumurilor indirecte de producție (pe toate tipurile de produse proporțional cu o bază anumită sau numai pe cele mai rentabile?), ce anume trebuie să se ia în considerație la stabilirea politicii de formare a prețurilor? etc.

Astfel, în condițiile existente de activitate concurențială sarcina instrumentelor contabile constă în gestionarea sistematică a mai multor metode de calculație a costului, formare a prețului, analiză, asigurând rezultatele dorite. Utilizarea instrumentelor contabile poate contribui la soluționarea diferitelor probleme de gestiune, cum sunt:

- optimizarea asortimentului producției fabricate;
- determinarea raționalității de acceptare a comenzii suplimentare la prețuri mai mici ca de obicei;
- fabricarea pieselor de asamblare cu mijloacele proprii sau procurarea acestora din exterior;
- alegerea sau substituirea utilajului etc.

În concluzie, menționăm că utilizarea instrumentelor contabile este necesară pentru calcularea anumitor indicatori, precum și pentru conducerea entității în vederea atingerii unui anumit scop, realizării unui proiect, construirii de variante optime pentru fundamentarea deciziilor manageriale.

Bibliografie

1. ALBU, C., ALBU, N. *Soluții practice de eficientizare a activităților și de creștere a performanței organizaționale*. București, Editura CECCAR, 2005. – 247 p.
2. DEX, *Dicționar Explicativ al Limbii Române*, www.dex.online.ro
3. *Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRSTM) inclusiv Standardele Internaționale de Contabilitate (IAS™) și Interpretări la 1 ianuarie 2007*. – București, Editura CECCAR, 2007. -2598 p.
4. *Institute of Management Accounting* // www.imanet.org
5. *Экспертно-консультативный совет по вопросам управленческого учета при Минэкономразвития России* // www.cma.org.ru
6. MINU, M. *Contabilitatea ca instrument de putere*. București, Editura Economică, 2002. – 384 p.
7. PEROCHON, C., DUBRULLE, L., *Contabilitatea financiară*. București, Editura Economică, 2002.-624p.
8. ALBU, C., ALBU, N. *Instrumente de management al performanței*. Vol. I. Contabilitatea de gestiune. București, Editura Economică, 2002. – 288 p.
9. JABA, O. *Gestiunea producției și operațiilor*. București, Editura Economică, 2002, - 407p.
10. NEDLEES, B., ANDERSON, H., CALDWELL, J. *Principiile de bază ale contabilității*. Ediția a cincia. Traducere din limba engleză. – Chișinău: ARC, 2000. – 1240 p.
11. *Contabilitatea managerială: ghid practico-didactic* / Colectiv de autori: coordonator – Al. Nederiță. – Chișinău; ACAP, 2000. – 264 p.
12. *Управленческий учет: Учебное пособие* / Под редакцией А.Д. Шеремета. -Москва: Изд. ФБК ПРЕСС, 2000. – 512 С
13. ДРУРИ, К. *Управленческий и производственный учет*: пер. с англ.; Учебник. - Москва: Изд. ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 1071 с.
14. КОРБЕРТТ, Е. *Управленческий учет по ТОС*, - Вильнюс: Изд. Rgrupe, 2007. – 239 с.
15. HORNGREN, T.CH., DATAR, M.S., FOSTER, G. *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială*, Ediția a XI-a. Traducere din limba engleză. Chișinău, Editura ARC, 2006.- 939 p.
16. IONAȘCU, I., TIBERIU, A., STERE, M., *Control de gestiune*. București, Editura Economică, 2003. - 263 p.
17. ȚURCANU, V., BAJEREAN, E. *Bazele contabilității*. Chișinău, Editura F.E.P. "Tipografia Centrală", 2004. – 268 p.
18. EPURAN, M., BĂBĂIȚĂ, V., GROSU, C. *Contabilitate și controlul de gestiune*. București, Editura Economică, 1999. – 407 p.

19. EBBEKEN, K., POSSLER, L., RISTEA, M.. *Calculația și managementul costurilor*. București, Editura Teora, 2002. – 390 p.

20. DIACONU, P., ALBU, C., ALBU, N., MIHAI, S., GUINEA, F. *Contabilitate managerială aprofundată*. București, Editura Economică, 2003. – 326 p.

REZUMAT

Scopul acestui articol este de a defini noțiunea de instrument contabil și de a pune în evidență importanța instrumentelor contabile utilizate în procesul fundamentării deciziilor manageriale. Utilizarea instrumentelor contabile, care sunt cea mai importantă sursă de prelucrare, acumulare și sistematizare a informației financiare și nefinanciare, favorizează desfășurarea unei activități eficiente în condițiile actuale de concurență.

ABSTRACT

The focus of this article is to define the concept and mention importance of accounting tools used in the grounding of management decisions. Using accounting tools that are indispensable largest source of processing, storage and systematization of financial and non-financial information, favors an efficient deployment in these days of competition.

РЕФЕРАТ

В центре внимания этой статьи находится определение концепции и значение учета средств, использованных в обосновании управленческих решений. Использование инструментов учета, которые являются важным источником обработки, хранения и систематизации финансовой и нефинансовой информации, благоприятствует развертыванию эффективной деятельности в условиях астуальной конкурентности.

METODĂ DE DETERMINARE A PARAMETRILOR SISTEMULUI FRIGORIFIC ELECTRIFICAT FĂRĂ FREON PENTRU RĂCIREA LAPTELUI

competitor Victor CREȚU,
Universitatea Agrară de Stat din Moldova

Sistemul frigorific electrificat fără freon pentru răcirea laptelui prevede utilizarea atât a frigului natural, cât și a frigului artificial. În timpul rece al anului, laptele se răcește cu ajutorul acumulatorului de frig natural. În timpul cald al anului, laptele se răcește în prealabil cu apă subterană până la temperatura de 15...17°C, iar răcirea finală se efectuează cu ajutorul instalației cu vid până la 6°C.

La elaborarea modelului matematic al procesului de răcire a laptelui, se introduc următoarele cerințe și restricții tehnologice:

1. Temperatura finală a laptelui la ieșirea din schimbătorul de căldură după răcire t_{12} diferă de temperatura apei la intrarea în schimbătorul de căldură în flux t_{a1} cu 2°C:

$$t_{12} = t_{a1} + 2 \quad (1)$$

2. Din condiția de funcționare a schimbătorului de căldură (răcitorului) în flux, urmează

$$\frac{q_f}{q_l} = 3 \quad (2)$$

unde: q_l – debitul pompei pentru lapte, m³/h; q_f – debitul pompei pentru agent frigorific, m³/h.

3. Temperatura laptelui răcit t_{12} nu trebuie să depășească +6°C [3]: $t_{12} \leq 6^{\circ}C$ (3)

4. Timpul de răcire a laptelui τ intrat la prelucrare nu trebuie să depășească 2 h conform SM 104 [3]: $\tau = 2h$ (4)

5. Laptele se răcește în prealabil până la temperatura de +15...17 °C

$$t_{11} = 17^{\circ}C \quad (5)$$

6. Pierderile de căldură le vom ignora, $\Delta Q = 0$.

7. Temperatura inițială a agentului frigorific în acumulatorul de frig natural t_{at} se ia ca fiind echivalentă cu temperatura mediului ambiant t_o , în cazul când $0 < t_o \leq 5^\circ \text{C}$

$$t = t_o, 0 \leq t_o \leq 5^\circ \text{C}; \quad (6)$$

8. vom accepta $c_i = c_a$,

unde: c_i și c_a – respectiv căldura specifică a laptelui și a apei.

Pentru determinarea parametrilor tehnici și energetici ai sistemului frigorific electrificat fără freon de răcire a laptelui este propusă următoarea metodă.

1. Se determină cantitatea de frig necesară pentru răcirea volumului maximal de lapte obținut de la o singură mulsoare.

$$Q = mc(t_{i1} - t_{i2}); \quad (7)$$

unde: $m=V$ (deoarece $C_i = 1$) – volumul maximal de lapte de la o singură mulsoare, m^3 ; t_{i1} , t_{i2} – temperatura laptelui până la și, respectiv, după răcire, $^\circ\text{C}$, c_i – căldura specifică a laptelui.

2. Se determină productivitatea frigorifică a instalației frigorifice, necesară pentru răcirea laptelui în timpul mulsorii (răcirii) Q_r .

$$Q_r = \frac{Q}{\tau}; \quad (8)$$

3. Se determină rapiditatea acțiunii principalei pompe de vacuum S , după formula:

$$S = \frac{Q}{\lambda_r \rho''}; \quad (9)$$

în care: λ - coeficientul de evacuare a aerului cu ajutorul pompei de vacuum ($\lambda=0,6\dots 0,8$); r_{med} – căldura medie latentă a vaporizării; ρ''_{med} – densitatea medie a vaporilor substanței de lucru.

4. Alegem tipul și puterea pompelor de vacuum.

5. Se determină raportul dintre productivitatea frigorifică a instalației de evaporare în vid și puterea motorului electric al principalei pompe de vid:

$$K_{IVE} = \frac{Q_{IVE}}{P_{IVE}}; \quad (10)$$

6. Se determină raportul dintre cantitatea de apă (din acumulatorul de frig) și cantitatea de lapte destinată răcirii:

$$K = 3 \times K_f; \quad (11)$$

unde: K_f – coeficientul utilizării eficiente a rezervei de frig pentru răcirea laptelui.

7. Productivitatea și puterea pompelor pentru lapte și apă se aleg la fel ca și la liniile tehnologice-tip de prelucrare a laptelui.

8. Se determină consumul specific de energie electrică timp de 24 de ore $W_{specific}$ (kWh/t);

$$W_{specific} = \frac{W_r}{m} \quad (12)$$

unde: W_r - consumul de energie electrică la răcirea laptelui, kWh .

Instalațiile de vacuum-evaporare vor funcționa doar în timpul cald și cel de tranziție al anului, adică circa 7 luni pe an pentru Republica Moldova.

În scopul determinării cantității necesare de agent frigorific pentru răcirea unei tone de lapte până la temperatura de +6°C, în răcitorul în flux, vom utiliza formula balanței energetice pentru schimbătorul de căldură al laptelui:

$$q_l \cdot c_l \cdot (t_{l1} - t_{l2}) = q_a \cdot c_a \cdot (t_{a2} - t_{a1}) \quad (13)$$

în care: q_l – productivitatea pompei pentru lapte (m³/h);
 q_a – productivitatea pompei pentru agentul frigorific (m³/h);
 c_l, c_a – căldura specifică a laptelui și, respectiv, a apei kG/(m³·°C);
 t_{l1} – temperatura inițială a laptelui, până la răcire, °C;
 t_{l2} – temperatura finală a laptelui după răcire, °C.

Ținând cont de parametrii tehnici ai schimbătorului de căldură, expresia matematică (13) va fi următoarea: $(t_{l1} - t_{l2}) = 3 \cdot (t_{a2} - t_{a1})$ sau $t_{a2} = \frac{t_{l1} + 2t_{a1} - 2}{3}$ (14)

Formula balanței energetice pentru acumulatorul de frig este următoarea:

$$q_a \cdot (t_{a2} - t_{a1}) \cdot d\tau_o = V \cdot dt_{a1} \quad (15)$$

Expresiile (14) și (15) permit determinarea dependenței $t_{l2} = f(K_a)$

și $t_{a2} = f(K_a)$ unde $K_a = \frac{V}{m_l}$

$$\left. \begin{aligned} t_{a2} &= \frac{t_{l1} + 2t_{a1} - 2}{3} \\ q_a \cdot (t_{a2} - t_{a1}) \cdot d\tau_o &= V \cdot dt_{a1} \end{aligned} \right\} \quad (16)$$

După substituire în (15) și transformări, vom obține un sistem de ecuații, ce permite determinarea cantității necesare de apă (agent frigorific) V, care asigură răcirea laptelui până la temperatura adecvată t_{m2} , în condițiile inițiale cunoscute t_{m1}, t_0, m_l :

$$\left. \begin{aligned} t_{a1} &= t_{l1} - 2 - (t_{l1} - t_i - 2) \cdot e^{-\tau} \\ t_{a2} &= \frac{t_{l1} + 2t_{a1} - 2}{3} \\ t_{l2} &= t_{a1} + 2 \end{aligned} \right\} \quad (17)$$

Procesul eficient de răcire a laptelui poate să continue până la $t_{l2} = 6^\circ\text{C}$, în acest caz $t_{a1} = +2...5^\circ\text{C}$. În continuare, fracționăm cantitatea agentului frigorific la cantitatea laptelui K_a supus răcirii prin t_{l1}, t_0, t_{a1} :

$$K_a = \left[\ln \left(\frac{t_{l1} - t_i - 2}{t_{l1} - t_{a1} - 2} \right) \right]^{-1} = \left[\ln \left(\frac{t_{l1} - t_i - 2}{t_{l1} - 6} \right) \right]^{-1} \quad (18)$$

Concluzie

Expresiile (17) și (18) prezintă în sine modelul matematic al procesului de răcire a laptelui în schimbătorul de căldură în flux cu apă din acumulatorul de frig natural. Din punct de vedere matematic, se determină dependențele temperaturii agentului frigorific în acumulatorul de frig natural de temperatura laptelui supus răcirii și divizibilitatea K_a a cantității agentului frigorific V la cantitatea laptelui supus răcirii m_p , în funcție de temperatura inițială a agentului frigorific t_{a1} , în acumulatorul de frig natural.

Bibliografie

1. ВОЛКОНОВИЧ, Л., КРЕЦУ, В. и др. *Автоматизация ресурсосберегающих технологических процессов в сельском хозяйстве*. Monografie, Chișinău, 2007, 340 p.
2. VOLCONOVICI, L., CREȚU, V. *Răcirea laptelui cu aplicarea frigului natural și artificial*. Monografie, Chișinău, 2009, 245 p.
3. BÎTCA, D.L. și alții. *Produse comestibile de origine animală și vegetală. Hotărârea de aprobare a standardului, SM 104 (nr. 168-ST a Departamentului „Moldovastandard”)*, 21 p.

REZUMAT

Sistemul ecologic cu frig natural și vid constă din acumuloare cu frig natural și instalații cu vid ce exclud utilizarea diferitelor tipuri de freon. Metoda elaborată permite de a determina parametrii constructiv-tehnologici ai acumuloarelor de frig, ce se utilizează pentru răcirea laptelui în perioada rece a anului și a instalațiilor cu vid pentru răcirea laptelui în perioada caldă.

Cuvinte-cheie: *Utilizare de energie, sistem ecologic cu frig natural și vid, instalație cu vid, parametrii constructiv-tehnologici, proces de răcire a laptelui, acumulator de frig natural, răcire prin vid, model matematic, parametrii mediului ambiant.*

ABSTRACT

Ecological system with natural cold and vacuum consists of water batteries and vacuum equipment which exclude the use of various types of Freon. Developed method allows determining parameters of the battery construction, water technology, which is used for milk cooling in the cold season and with vacuum installations in the hot season.

Keywords: *Use of energy, ecological system with natural cold and vacuum, vacuum installation, construction-technological parameters, milk cooling process, ecology, natural cold battery, vacuum cooling, mathematical model, environmental parameters.*

РЕФЕРАТ

Экологические системы с естественным холодом и вакуумом состоят из аккумуляторов естественным холодом и вакуумных установок, с целью исключения использования различных типов фреона. Разработанная методика позволяет определить параметры конструктивно-технологических аккумуляторов холода, которые используются для охлаждения молока в холодное время года и вакуумных установок для охлаждения молока в теплый период.

Ключевые слова: *Экологические системы с естественным холодом и вакуумом, аккумуляторы естественного холода, вакуумная установка, конструктивно-технологические параметры, утилизация энергии, процесс охлаждения молока, экология, вакуумное охлаждение, математическая модель, параметры окружающей среды.*

PRACTICA JUDICIARĂ ÎN DOMENIUL PI

Revista noastră continuă publicarea unor hotărâri ale instanțelor judecătorești naționale pe cauze din domeniul proprietății intelectuale. Textele publicate constituie variante liber expuse ale litigiilor respective și nu au statut oficial. Orice trimitere la prezenta sursă urmează a fi însoțită, în mod obligatoriu, de mențiunea privind statutul său neoficial.

Baza de date AGEPI „Practica judiciară” (http://www.agepi.md/md/decizii_judecata/) se completează cu hotărâri ale instanțelor judecătorești, emise pe cauze din domeniul proprietății intelectuale începând cu 1 ianuarie 2007.

Cauze din domeniul mărcilor pentru produse farmaceutice

Piața farmaceutică din Republica Moldova a înregistrat, pe parcursul anilor, o evoluție semnificativă. Actualmente există un sistem de farmacii dezvoltat și o rețea de distribuție competitivă. Producătorii, atât locali, cât și din alte țări, asigură o ofertă impunătoare.

În domeniul medicamentelor sunt înregistrați circa 400 de operatori, principalele activități fiind importul și exportul produselor farmaceutice, para-farmaceutice și cosmetice. Dintre aceștia, doar 21 sunt producători locali, capacitatea de producție fiind limitată de materia primă și de liniile tehnologice costisitoare. Cel mai mare producător local de medicamente este “Farmaco” SA.

Piața de produse farmaceutice din Republica Moldova este asigurată în proporție de 90% de produse importate din peste 50 de țări ale lumii.

(După Magazin economic „ECONOMIST”, nr. 260 din 10 martie 2010).

I. Curtea de Apel Chișinău

La 3 noiembrie 2006 Întreprinderea cu Capital Străin „Sedico Moldova” SRL și intervenientul accesoriu South Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt, au depus la Curtea de Apel Chișinău o cerere de chemare în judecată împotriva „Orientfarm” SRL, a Companiei turcești „Bilim Pharmaceuticals” și AGEPI, în calitate de intervenient accesoriu.

Întreprinderea cu Capital Străin „Sedico Moldova” a formulat inițial următoarele cerințe:

1. recunoașterea acțiunii de depunere a cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” nr. depozit 017447 drept un act de concurență neloială;
2. declararea nulității contractului de cesiune încheiat între „Orientfarm” SRL și „Bilim Pharmaceuticals”, considerându-l drept un acord anticoncurență.

Ulterior, reclamantul și-a concretizat cerințele, solicitând și recunoașterea poziției dominante pe piața de medicamente din Republica Moldova a Companiei turcești „Bilim Pharmaceuticals” în privința medicamentului „Flucoral”.

În motivarea acțiunii sale, reclamantul „Sedico Moldova” a motivat următoarele:

ÎCS „Sedico Moldova” este o companie-fiică a cunoscutului producător de medicamente South Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt, care produce medicamentul „Flucoral” încă din anul 1995, acesta fiind înregistrat în calitate de marcă în foarte multe țări. Fiind reprezenta-

tu companiei „Sedico Pharmaceutical Co.”, ÎCS „Sedico Moldova” importă și comercializează preparatul menționat pe teritoriul țării noastre, fiind înregistrat la Agenția Națională a Medicamentului.

Reprezentantul reclamantului a indicat că în anul 2005 „Orientfarm”, fiind rezident al Republicii Moldova, a depus la AGEPI cererea de înregistrare a mărcii comerciale „Flucoral” pentru produsele clasei 05 a Clasificării Internaționale a Produselor și Serviciilor (CIPS) (produse farmaceutice și veterinare; produse igienice de uz medical; substanțe dietetice de uz medical, alimente pentru sugari; plasturi, material pentru pansamente; materiale pentru plombarea dinților și pentru mulaje dentare; dezinfectante; produse pentru distrugerea animalelor dăunătoare, fungicide) și serviciile clasei 35 (publicitate; gestionarea afacerilor comerciale; administrare comercială; lucrări de birou), fără a avea însă calitatea de producător al preparatului în cauză.

Deoarece o perioadă îndelungată „Orientfarm” a procurat în bază de contract de la „Sedico Moldova” diverse medicamente, inclusiv „Flucoral”, reclamantul considera că „Orientfarm” știa cu certitudine că compania „Sedico Moldova” este unul dintre producătorii preparatului „Flucoral” și-l comercializează legal pe teritoriul Republicii Moldova.

În acțiunea sa reclamantul ÎCS „Sedico Moldova” SRL considera că depunerea cererii de înregistrare a mărcii comerciale „Flucoral” de către pârâtul „Orientfarm” constituie un act de concurență neloială, realizat cu scopul de a deveni unicul furnizor al acestui medicament în Republica Moldova, excluzând astfel posibilitatea altor companii, inclusiv a unuia dintre producătorii preparatului, de a comercializa produsul respectiv. Totodată, reclamantul susținea că există dovezi că cererea de înregistrare a mărcii „Flucoral” depusă de către „Orientfarm” urmărește obținerea de beneficii și avantaje neîntemeiate în activitatea de întreprinzător, care prejudiciază alți agenți economici și care, potrivit prevederilor art. 2 al Legii nr. 1103/2000 cu privire la protecția concurenței, reprezintă o concurență neloială.

Reprezentantul „Sedico Moldova” mai menționa că depunerea cererii de înregistrare a mărcii comerciale „Flucoral” pe numele „Orientfarm” ar induce în eroare consumatorul în privința produsului nominalizat și a producătorului acestuia, precum și în privința caracterului, modului și locului fabricării, ceea ce, potrivit art. 8 al Legii cu privire la protecția concurenței, reprezintă iarăși un act de concurență neloială.

La fel, reclamantul „Sedico Moldova” menționa că „Orientfarm” a depus cu rea-credință cererea de înregistrare a mărcii „FLUCORAL” pe numele său, în scopul de a exclude posibilitatea comercializării preparatului „Flucoral” de către „Sedico Moldova”.

Faptul depunerii cu rea-credință a cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral”, în opinia reclamantului, se demonstrează și prin contractul de cesiune a drepturilor asupra cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” înregistrat la AGEPI (nr. 942 din 03.08.2006). Conform contractului de cesiune, drepturile au fost transmise pe numele celui de al doilea pârât – Compania turcească „Bilim Pharmaceuticals”, care este și el producător al preparatului medicinal „Flucoral”.

Reprezentantul „Sedico Moldova” considera că contractul de cesiune este lovit de nulitate absolută, deoarece cererea de înregistrare a mărcii „Flucoral” urma să fie respinsă de AGEPI, din motiv că art. 7 alin. 2, lit. a) al Legii privind mărcile și denumirile de origine a produselor nr. 588/1995 (în

vigoare la momentul examinării litigiului) (în continuare - Legea) nu mai poate fi aplicat Companiei turcești „Bilim Pharmaceuticals”, fiind și ea producător al preparatului medicamentos „Flucoral”.

În ședința de judecată, reprezentantul părților („Orientfarm” și „Bilim Pharmaceuticals”) a susținut că cererea de înregistrare a mărcii „Flucoral” pe numele „Orientfarm” a fost depusă la AGEPI în mod regulamentar, fiindu-i acordată prioritatea din 25.07.2005. Deci, „Sedico Moldova” nu are nici un temei juridic de a contesta înregistrarea mărcii „Flucoral” pe numele „Bilim Pharmaceuticals”, iar acțiunile părților nu constituie acte de concurență neloială.

Reprezentantul AGEPI a susținut în instanță argumentele aduse de către reprezentanții părților. Referitor la obiectul acțiunii a menționat următoarele:

La examinarea cererii de înregistrare a mărcii, AGEPI nu verifică faptul utilizării mărcii până la data depunerii cererii spre înregistrare, deoarece înregistrarea mărcii nu este condiționată de acest fapt. Legea nu impune careva restricții referitoare la calitatea solicitantului sau titularului: orice persoană fizică sau juridică poate solicita înregistrarea și poate fi titular al uneia sau mai multor mărci (art. 4 și art. 8 ale Legii). În aceste condiții, este neîntemeiată afirmația recurentului precum că depunerea cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” pentru produsele din clasa 05 a CIPS nu putea fi efectuată fără a avea calitatea de producător.

La fel, constatarea faptului concurenței neloiale nu ține de competența AGEPI și nu este o condiție aplicabilă procedurii de examinare a cererilor de înregistrare a mărcilor sau contestațiilor.

Referitor la contractul de cesiune și declararea nulității acestuia, reprezentantul AGEPI a menționat că contractul prezentat pentru înregistrare a întrunit condițiile de formă și cele legale, respectiv AGEPI a aplicat corect art. 24(1) din Lege și a emis decizia de înregistrare a contractului de cesiune a drepturilor asupra cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral”.

Reprezentantul AGEPI a remarcat, de asemenea, faptul că însuși recurentul nu a contestat acțiunile AGEPI - nici pe cale extrajudiciară, nici prin cererea de chemare în judecată, acțiunea fiind îndreptată exclusiv împotriva reclamatului „Orientfarm”.

În acest context, toate acțiunile AGEPI în procesul de examinare a cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” pe numele „Orientfarm” sunt conforme cu cadrul legal aplicabil procedurii vizate.

Conform hotărârii Curții de Apel Chișinău din 25.10.2007, cererea de chemare în judecată cu referire la marca „Flucoral”, depusă de către ÎCS „Sedico Moldova” împotriva părților, „Orientfarm” SRL și „Bilim Pharmaceuticals”, și AGEPI, în calitate de intervenient accesoriu, a fost respinsă.

II. Curtea Supremă de Justiție

ICS „Sedico Moldova” a declarat recurs împotriva hotărârii Curții de Apel Chișinău din 25.10.2007, solicitând admiterea acestuia, casarea hotărârii primei instanțe cu restituirea pricinii spre rejudecare.

În motivarea recursului, „Sedico Moldova” a invocat faptul că hotărârea primei instanțe este contrară prevederilor Legii, la examinarea pricinii nu au fost constatate și elucidate pe deplin circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinii în fond, nu au fost dovedite circumstanțele considerate de prima instanță ca fiind stabilite, iar concluziile primei instanțe vin în contradicție cu circumstanțele pricinii.

De asemenea, recurentul susținea că prima instanța s-a expus și asupra respingerii cerinței cu privire la anularea mărcii, cerință care nu a fost înaintată de către reclamantul, astfel fiind încălcate prevederile procedurale, mai mult, o astfel de hotărâre poate avea efecte grave pentru recurent pe viitor.

Recurentul mai semnala că atât în partea introductivă a hotărârii, cât și în dispozitiv, AGEPI figura ca pârât, deși în proces a participat ca intervenient accesoriu. Prima instanță nu s-a expus în hotărâre nici într-un mod asupra cerinței suplimentare înaintate în cadrul dezbaterilor judiciare privind constatarea situației dominante pe piața de medicamente a companiei „Bilim Pharmaceuticals”.

În ședința instanței de recurs, reprezentantul „Orientfarm” și „Bilim Pharmaceuticals” a solicitat respingerea recursului și menținerea hotărârii primei instanțe.

Și reprezentantul AGEPI a solicitat, în ședința instanței de recurs, respingerea recursului și menținerea hotărârii primei instanțe, indicând totodată asupra omisiunilor procedurale la adoptarea hotărârii.

Audiind participanții la proces și studiind materialele dosarului, Colegiul Civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, conform Deciziei sale din 16 aprilie 2008, a considerat recursul ca fiind întemeiat, urmând să fie admis cu casarea integrală a hotărârii primei instanțe și restituirea pricinii spre rejudecare în prima instanță în alt complet de judecată.

III. Curtea de Apel Chișinău (reexaminarea dosarului)

Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 21 noiembrie 2008 și în conformitate cu prevederile art. 67 CPC, la cererea reclamantului „Sedico Moldova” Colegiul civil al Curții de Apel Chișinău a atras în proces AGEPI și Agenția Națională pentru Protecția Concurenței (ANPC), în calitate de intervenienți accesorii, alături de cei doi pârâți „Orientfarm” și „Bilim Pharmaceuticals”, iar de partea reclamantului, în calitate de intervenient accesoriu, a fost atrasă Sourh Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt.

În ianuarie 2009, reprezentantul reclamantului „Sedico Moldova” a mai depus o cerere de chemare în judecată împotriva ANPC, solicitând să fie anulată hotărârea ANPC nr. DCF-59/139 din 04.12.2008 prin care s-a decis încetarea examinării cazului dat în legătură cu lipsa obiectului încălcării legislației cu privire la protecția concurenței.

Instanța de judecată a conexasă, într-un singur proces, 1) **cererea de chemare în judecată** a companiei ÎCS „Sedico Moldova” SRL privind recunoașterea acțiunii de depunere a cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” de către „Orientfarm” drept un act de concurență neloială, declararea nulă a contractului de cesiune încheiat între „Orientfarm” și „Bilim Pharmaceuticals” cu privire la cesiunea drepturilor ce decurg din depunerea cererii de înregistrare a mărcii comerciale „Flucoral”, recunoașterea situației dominante a Companiei turcești „Bilim Pharmaceuticals” pe piața de medicamente din Republica Moldova în privința medicamentului „Flucoral” și 2) **cererea de chemare în judecată** a ÎCS „Sedico Moldova” SRL împotriva ANPC.

La reexaminarea cauzei, reprezentantul pârâților („Orientfarm” și „Bilim Pharmaceuticals”) a solicitat respingerea ambelor cereri.

Reprezentantul AGEPI a solicitat respingerea integrală a cerințelor reclamantului, considerându-le neîntemeiate din motivele ce urmează.

■ **Referitor la recunoașterea acțiunii de depunere a cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” drept act de concurență neloială.**

AGEPI consideră drept eronată afirmația reclamantului „Sedico Moldova” care consideră că depunerea cererii de înregistrare a mărcii comerciale „Flucoral” de către pârâtul „Orientfarm” constituie un act de concurență neloială, realizat cu scopul de a deveni unicul furnizor al acestui medicament în Republica Moldova. În conformitate cu prevederile art. 10 bis al Convenției de la Paris pentru protecția proprietății industriale (1883), precum și ale Legii cu privire la protecția concurenței, depunerea cererii de înregistrare a unei mărci nu constituie un obiect al actelor de concurență neloială.

Art. 2 din Regulamentul-tip al OMPI cu privire la protecția împotriva concurenței neloiale menționează că printr-un act de concurență neloială se creează confuzie în privința întreprinderii unei persoane, precum și în privința activității acesteia.

Art. 8(1) d) al Legii cu privire la protecția concurenței definește actul de concurență neloială drept o folosire neautorizată, integrală sau parțială, a mărcii comerciale, a emblemei de deservire, a altor obiecte ale proprietății industriale, a firmei unui alt agent economic, copierea formei, ambalajului și aspectului exterior al mărfii unui alt agent economic.

În opinia AGEPI, reclamantul este în drept să depună o cerere întemeiată pe concurență neloială dacă obiectele de proprietate intelectuală pe care le deține sunt protejate în Republica Moldova și dacă consideră că acțiunile concurentului sunt de natură a submina autoritatea ÎCS „Sedico Moldova” SRL prin crearea unei confuzii în rândul consumatorilor.

În afară de un simplu enunț privind faptul că „depunerea cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” este în stare să inducă în eroare consumatorul”, reclamantul nu a prezentat careva probe relevante în acest sens, precum este un sondaj sociologic sau o expertiză calificată.

De menționat faptul că actul de concurență neloială rezultă din acțiunile ilicite ale concurentului, iar înregistrarea mărcii poate fi doar o motivare a comiterii acțiunilor respective. În cazul în care actul de concurență neloială nu poate fi contracarat decât prin anularea mărcii, instanța poate dispune acest lucru.

■ **Nu poate fi reținută nici poziția recurentului referitoare la faptul că „cererea de înregistrare a mărcii „Flucoral” a fost depusă fără a avea calitatea de producător și fără a avea intenția de a produce”, deoarece înregistrarea mărcii nu este condiționată de acest fapt.**

Legislația în domeniul mărcilor nu impune condiția desfășurării activității de producție, de comerț sau de prestare a serviciilor la data depunerii cererii de înregistrare a mărcii. De asemenea, AGEPI nu este în drept să ceară solicitantului prezentarea informației referitoare la activitatea acestuia, la scopul înregistrării etc., toate acțiunile solicitantului fiind admise reieșind din principiile bunei-credințe (art. 9 al Codului Civil al Republicii Moldova).

În art. 3 alin. 4 din Tratatul de la Singapore privind dreptul mărcilor (adoptat la Geneva în martie 2006), la care Republica Moldova a aderat prin Legea nr. 214-XVI din 23 octombrie 2008, se spune:

„Nici o parte contractantă nu poate cere ca alte condiții decât cele care sunt enunțate la alin. (1) și (3) și la art. (8) să fie îndeplinite în ceea ce privește cererea. În mod special, condițiile următoare nu pot fi pretinse atâta timp cât cererea este în curs de soluționare:

- ...

- indicația conform căreia solicitantul exercită o activitate industrială sau comercială, cât și prezentarea dovezii corespunzătoare:

- indicația că solicitantul exercită o activitate care corespunde produselor sau serviciilor enumerate în cerere, cât și prezentarea dovezii corespunzătoare”.

Dacă reclamantul consideră că prin înregistrarea mărcii „Flucoral” sunt lezate drepturile sale, acesta este în drept să depună o cerere de nulitate a înregistrării, conform prevederilor art. 21 al Legii.

■ **Referitor la contractul de cesiune și declararea nulității acestuia, de menționat că specificul transmiterii drepturilor asupra obiectelor de proprietate intelectuală este reglementat de legile speciale din domeniu, reieșind din principiul bunei-credințe din partea solicitanților.**

Legislația în domeniul proprietății intelectuale, în special Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, Tratatul de la Singapore privind dreptul mărcilor, Tratatul privind legislația în domeniul mărcilor (TLT), Legea nr. 588/1995 din 22.09.1995 privind mărcile și denumirile de origine a produselor (în vigoare la momentul apariției litigiului), prevăd condiții minime față de cererea de înregistrare a contractului și documentele anexate cererii.

Principiul libertății contractului este prevăzut în articolul 667 (1) al Codului Civil, și anume, părțile contractante pot încheia în mod liber, în limitele normelor imperative de drept, contracte și pot stabili conținutul lor.

Astfel, contractul prezentat pentru înregistrare la AGEPI a întrunit condițiile de formă și cele legale, respectiv AGEPI a aplicat corect art. 24(1) din Lege și a emis decizia de înregistrare a contractului de cesiune a drepturilor asupra cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral”.

AGEPI consideră că toate acțiunile sale, atât la etapa examinării cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” pe numele Companiei turcești „Orientfarm” SRL, cât și în procedura înregistrării contractului de cesiune, au fost conforme cadrului legal aplicabil procedurii vizate.

Reprezentantul ANPC a solicitat respingerea acțiunii inițiate de „Sedico Moldova” și de intervenientul accesoriu South Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt. Ulterior, însă, ANPC a invocat faptul că a anulat hotărârea sa nr. DCF-59/139 din 04.12.2008 și a decis să continue investigațiile pe marginea acestui caz, solicitând să fie lăsată la decizia instanței respingerea sau admiterea acțiunilor reclamantului „Sedico-Moldova” și a intervenientului accesoriu South Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt.

Audiind argumentele părților, Colegiul Civil al Curții de Apel Chișinău a emis hotărârea din 26.06.2009 prin care a respins cele două cereri de chemare în judecată înaintate de „Sedico Moldova”.

Din materialele dosarului, instanța de judecată a reținut că „Sedico-Moldova” a depus o cerere la ANPC, solicitând recunoașterea situației dominante a Companiei turcești „Bilim Pharmaceuticals” pe piața Republicii Moldova în privința medicamentului „Flucoral”.

Instanța de judecată a considerat neîntemeiat argumentul reclamantului „Sedico-Moldova” și a intervenientului accesoriu South Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt, precum că ANPC a determinat volumul vânzărilor preparatului „Flucoral” doar în temeiul informației prezentate de către pârâți - „Orientfarm” și „Bilim Pharmaceuticals”, fără a face o interpelare în acest sens la Agenția Medicamentului. Însă, din probele anexate la materialele dosarului, instanța a conchis că, la cererea ANPC, Agenția Națională a Medicamentului a comunicat că agenții economici „Bilim Pharmaceuticals” și „Sedico Pharmaceutical Co.”, Egipt, posedă Certificate de înregistrare a medicamentului cu denumirea „Flucoral” pe teritoriul Republicii Moldova. Conform informației prezentate de Agenția Națională a Medicamentului, preparatul „Flucoral” 150 mg capsule nr. 1 a fost înregistrat de către pârâțul „Bilim Pharmaceuticals” la 03.10.2002 (reînregistrat ulterior în corespundere cu legislația în vigoare la 02.05.2007), certificatul de înregistrare fiind valabil pe un termen de 5 ani, iar preparatul „Flucoral” 150 mg capsule nr. 2 a fost înregistrat de către reclamantul „Sedico Pharmaceutical Co” (Egipt) doar la 19.01.2006.

Instanța a considerat nelegitim și neîntemeiat argumentul reclamantului „Sedico Moldova” și al intervenientului accesoriu South Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt, precum că „Sedico Moldova” este producătorul preparatului „Flucoral” și depunerea cererii de înregistrare a mărcii cu acest nume de către „Orientfarm” i-a afectat interesele. Conform răspunsului primit de la Agenția Națională a Medicamentului, „Sedico Moldova” este doar o întreprindere farmaceutică importatoare de medicamente și nu producător de medicamente.

Atât din materialele dosarului, cât și din prevederile legislației în vigoare rezultă că una din condițiile obligatorii pentru *stabilirea poziției dominante a unui agent economic pe piață* este conturarea limitelor acestei piețe și că medicamentul „Flucoral”, în calitate de produs comercializat pe piața farmaceutică, nu poate fi separat din aceasta, întrucât denumirea sa generică este „FLUCONAZOL”, un bistriazol cu potență antimicotică. Pe piața Republicii Moldova există un număr impunător de produse analogice, cu aceeași valoare de consum, care doar împreună cu alte 28 de preparate formează o piață de mărfuri în sensul stabilirii pozițiilor agenților economici pe această piață, definită de art. 2 al Legii cu privire la protecția concurenței, a menționat în referința sa ANPC.

De asemenea, instanța a considerat neîntemeiat și argumentul reclamantului „Sedico Moldova” precum că pârâțul „Orientfarm” a procurat timp îndelungat acest preparat de la el încă până la depunerea cererii privind înregistrarea mărcii „Flucoral” la AGEPI și că știa cu certitudine că anume „Sedico Moldova” produce și comercializează medicamentul cu denumirea „Flucoral” pe teritoriul Republicii Moldova. În realitate, „Orientfarm” a depus cererea sa la AGEPI pentru a înregistra marca „Flucoral” la 25.07.2005, iar „Sedico Moldova” a înregistrat preparatul cu același nume la Agenția Națională a Medicamentului și a obținut astfel dreptul de a-l importa în Republica Moldova din ianuarie 2006, adică doar peste o jumătate de an. La rândul său, „Bilim Pharmaceutical” a înregistrat produsul medicamentos „Flucoral” la Agenția Națională a Medicamentului în octombrie 2002, adică cu 3 ani și jumătate mai înainte decât „Sedico Pharmaceutical Co.”.

Din probele anexate la materialele dosarului instanța a stabilit că depunerea de către pârâțul „Orientfarm” a cererii de înregistrare a mărcii „Flucoral” la data de 25 iulie 2005 nu

poate fi considerată drept un act de concurență neloială, deoarece reclamantul „Sedico Moldova” a obținut dreptul de a importa și comercializa preparatul „Flucoral” pe piața Republicii Moldova doar în ianuarie 2006.

De asemenea, instanța de judecată consideră nelegitim și neîntemeiat argumentul reclamantului „Sedico Moldova” și al intervenientului accesoriu South Egypt Drug Industries Co. (Sedico), Egipt, precum că, neavând șanse reale de a înregistra marca „Flucoral”, pârâtul „Orientfarm” a cesionat drepturile asupra cererii sale către „Bilim Pharmaceutical”. Totodată, a remarcat faptul că, în conformitate cu prevederile art. 24 (1) al Legii, drepturile care decurg din depunerea cererii sau din înregistrarea mărcii pot fi transmise integral sau parțial.

Conform prevederilor art. 8, Legea cu privire la protecția concurenței enumără și interzice următoarele acte de concurență neloială: răspândirea informațiilor false sau neautentice, care pot cauza daune unui alt agent economic și(sau) pot prejudicia reputația lui; inducerea în eroare a cumpărătorului privind caracterul, modul și locul fabricării, proprietățile de consum, utilitatea consumului, cantitatea și calitatea mărfurilor; compararea neloială a mărfurilor produse sau comercializate cu mărfurile altor agenți economici; folosirea neautorizată, integrală sau parțială, a mărcii comerciale, emblemei de deservire a altor obiecte ale proprietății industriale, firmei unui alt agent economic, copierea formei, ambalajului și aspectului exterior al mărfii unui alt agent economic; obținerea nelegitimă a informațiilor ce constituie secret comercial al unui alt agent economic, folosirea sau divulgarea lor.

În afară de aceasta, instanța de judecată a reținut faptul că reclamantul „Sedico Moldova” nu a prezentat probe care ar demonstra că pârâtul „Orientfarm” a folosit neautorizat marca comercială a unui alt agent economic sau a întreprins alte acțiuni interzise de art. 8 al Legii cu privire la protecția concurenței, astfel în acțiunile pârâților nu a fost întemeiată și probată prezența actelor de concurență neloială.

Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 26.06.2009 a fost atacată iarăși în Curtea Supremă de Justiție. Prin decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 09.12.2009, recursul declarat de ÎCS „Sedico Moldova” SRL a fost respins, iar hotărârea Curții de Apel Chișinău din 26.06.2009 a fost menținută în vigoare, decizia fiind irevocabilă de la pronunțare.

**Patricia BONDARESCO,
șef Secție contencios și gestionare statut juridic**

**Ana ZAVALISTÎI,
șef Secție „Intellectus” și mass-media,
AGEPI**

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

INDEXUL ALFABETIC AL AUTORILOR ARTICOLELOR PUBLICATE ÎN „INTELLECTUS” NR. 1-4/2009

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
1.	ANDRIEVSCHI Sergiu , dr., conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei	Metoda grafo-analitică de calcul a instala- țiilor de aspirație locală activată	2/2009	105
2.	ANDRONIC Larisa , dr., consultant, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare	Pregătirea și atestarea cadrelor științifice în domeniile biologiei, chimiei, geografiei, agriculturii: constatări retrospective și su- gestii de viitor	2/2009	78
3.	ANDRONIC Olesea , drd., Universitatea Tehnică a Moldovei	Cinetica procesului de uscare a rădăcini- lor de hrean cu aplicarea microundelor	2/2009	72
4.	ANGHELICI Tatiana , expert, Secția mărci internaționale, AGEPI	Poziții subiective și obiective în procesul examinării mărcilor	2/2009	37
5.	BADÎR Iurie , dr. în economie, conf. univ., șef Direcție Economie și Finanțe, AGEPI	Integrarea activelor nemateriale în bunu- rile corporative	1/2009	59
6.	BALMUȘ Mariana , drd., Academia de Studii Economice	Motivațiile băncilor de a utiliza produse financiare noi	4/2009	109
7.	BEICO Octavian , șef Secție sisteme informaționale, AGEPI	Depunerea cererilor de protecție a OPI în format electronic	3/2009	5
8.	BOTEZ Ilie , dr. ing., Universitatea Tehnică a Moldovei	Utilizarea roboților în procesele automati- zate de producție	2/2009	66
		Dialectica dezvoltării: om-mașină-produc- tivitate	4/2009	88
9.	BOTEZ Alexei , dr. ing., Universitatea Tehnică a Moldovei	Utilizarea roboților în procesele automati- zate de producție	2/2009	66
		Dialectica dezvoltării: om-mașină-produc- tivitate	4/2009	88
10.	BRÎNZĂ Liuba , drd. Catedra drept procesual penal și criminalistică, USM	Repararea prejudiciului moral cauzat au- torului (coautorului) operei prin acțiunile ilicite ale organelor judiciare	1/2009	49
11.	BUZA Maxim , Ph. D. student, Financial Analyst, Efes Vitanta Moldo- va Brewery	Backgrounds and Perspectives of Cove- red Bonds Market	3/2009	50

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
12.	CĂINĂREANU Olesea , specialist coordonator, Secția înregistrare și expertiză, AGEPI	Protecția expresiilor folclorice și a obiectelor patrimoniului cultural prin prisma legislației din Republica Azerbaidjan	3/2009	43
13.	CANȚER Valeriu , acad., președinte al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare	Evaluarea și acreditarea – instrumente în sporirea eficienței și calității cercetării. Constatări retrospective	1/2009	91
		Pregătirea și atestarea cadrelor științifice în domeniile biologiei, chimiei, geografiei, agriculturii: constatări retrospective și sugestii de viitor	2/2009	78
		Doctoratul și reproducerea potențialului de cercetare. 1. Secvențe din experiența mondială	3/2009	75
		Doctoratul și reproducerea potențialului de cercetare. 1. Secvențe din experiența mondială (2)	4/2009	59
14.	CARAULEAN Nadejda , specialist coordonator, Secția înregistrare și expertiză, AGEPI	Opera orfană – undă verde pentru utilizare sau valorificare interzisă?	2/2009	16
15.	CHORSAC M. , dr. hab., prof. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei	Sisteme cu consum redus de energie pentru răcirea laptelui și păstrarea fructelor și legumelor	4/2009	93
16.	CHIROȘCA Dorian , dr. în drept, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova	Evoluțiile sistemului național de proprietate intelectuală în anul 2008	1/2009	5
		<i>Le Jour des Marques dans la République de Moldova (Chisinau, le 3 juin 2009)</i> Conferința de afaceri „Ziua mărcilor” în Republica Moldova (Chișinău, 3 iunie 2009)	2/2009	21
17.	CHIROȘCA Igor , dr., lector univ., Catedra Dreptul antreprenoriatului, Universitatea de Stat din Moldova	Unele considerații privind geneza și evoluția relațiilor ce țin de operele de artă plastică	4/2009	11
18.	CIUHRII Veaceslav , competitor, Institutul de Microbiologie și Biotehnologie al AȘM	Activitatea antiradicalică și antioxidantă a extractelor din biomasa de <i>Lymantria dispar</i>	3/2009	109
19.	COCINDĂU Sanda Cireșica , S.C.UZINSIDER Engineering S.A. Galați, România	Microduritatea straturilor compozite cu matrice de zinc și fază dispersă - fibre ceramice	3/2009	103
20.	COLDA Iolanda , prof. univ., dr., Universitatea Tehnică de Construcții din București	Metoda grafo-analitică de calcul a instalațiilor de aspirație locală activată	2/2009	105

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
21.	CRAVCENCO Raisa , dr., colaborator științific superior, evaluator PI, Secția strategii și evaluare, AGEPI	Integrarea activelor nemateriale în bunurile corporative	1/2009	59
22.	CUCIUREANU Gheorghe , dr., Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM	Producția științifică a Republicii Moldova în context mondial și regional	2/2009	84
23.	CUMPANICI Andrei , dr., conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei	„SmartFresh” – tehnologie inovativă pentru păstrarea calității native a fructelor	2/2009	60
24.	DINESCU Ovidiu , Serviciul analize și sinteze documentare, OSIM, România	Proprietatea intelectuală - factor esențial pentru promovarea transferului tehnologic	4/2009	53
25.	DULGHERU Valeriu , dr. hab., prof. univ., șef catedră, Universitatea Tehnică a Moldovei	Informarea studenților și masteranzilor UTM în domeniul proprietății intelectuale	4/2009	60
26.	FALA Alexandru , drd., Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM	Societatea cunoașterii – noua paradigmă economică	3/2009	86
27.	GOGHIE Camelia , examinator OSIM, România	Consumatorul mediu și analiza riscului de confuzie și asociere în procedurile de examinare și de opoziție	2/2009	40
28.	GUȚUL Vera , lector superior, Universitatea Tehnică a Moldovei	Metoda grafo-analitică de calcul a instalațiilor de aspirație locală activată	2/2009	105
		Aprecierea economică a instalațiilor de ventilare industrială	3/2009	114
29.	HARJEVSCHI Mariana , coordonator, Direcția Proprietate Intelectuală a Fundației Bibliotecii și Informații Electronice	Gratuitatea împrumutului în cadrul bibliotecilor – o excepție vis-à-vis de aplicarea dreptului de autor	4/2009	16
30.	HOLBAN Ion , dr., șef Direcție generală de pregătire a cadrelor științifice de înaltă calificare, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare	Doctoratul și reproducerea potențialului de cercetare. 1. Secvențe din experiența mondială	3/2009	75
		Legea Conservării Copilăriei în opera lui Grigore VIERU (1)	3/2009	90
		Doctoratul și reproducerea potențialului de cercetare. 1. Secvențe din experiența mondială (2)	4/2009	59
		Legea Conservării Copilăriei în opera lui Grigore VIERU (2)	4/2009	80
31.	IORGA Gheorghe , ing., S.C. UZINSIDER Engineering S.A. Galati, Romania	The numerical approximation of the solidifying shell in the continuous casting process	2/2009	100

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
32.	JUC Victor , ing., Universitatea Tehnică a Moldovei	Utilizarea roboților în procesele automatizate de producție	2/2009	66
33.	LEAHU Viorel , expert în marketing, Proiectul de Dezvoltare a Businessului Agricol	„SmartFresh” – tehnologie inovativă pentru păstrarea calității native a fructelor	2/2009	60
34.	LEVCOVICI Svetlana , Universitatea “Dunărea de Jos” Galați, România	Microduritatea straturilor compozite cu matrice de zinc și fază dispersă - fibre ceramice	3/2009	103
35.	LUCHIAN Ivan , dr., Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM	Atragerea capitalului de risc în scopul promovării procesului inovațional în Republica Moldova	3/2009	55
36.	LUNGU Valeriu , ing., Universitatea Tehnică a Moldovei	Determinarea momentului rezistent al malaxorului cu acționare continuă și organe de lucru în formă de bare	1/2009	86
37.	LUPAN Aurelia , dr., specialist principal, Secție marketing, servicii, AGEPI	Un procedeu ecologic dat uitării	2/2009	111
38.	MAN Aureliana , competitor, Academia de Studii Economice a Moldovei	Politica anti-offshore a Republicii Moldova și a României în contextul recomandărilor organizațiilor internaționale	4/2009	36
39.	MELNIC Iurie , dr., conf. univ., Universitatea Agrară de Stat din Moldova	Calculul parametrilor constructivi ai paletei pentru creșterea răsadului	1/2009	108
40.	MELNIC Angela , asist. univ., Universitatea Agrară de Stat din Moldova	Calculul parametrilor constructivi ai paletei pentru creșterea răsadului	1/2009	108
41.	MIRGHIȘ Elisabeta , dr., șef Serviciu analize și sinteze documentare, OSIM, România	Proprietatea intelectuală - factor esențial pentru promovarea transferului tehnologic	4/2009	53
42.	MINCIUNĂ Vitalie , dr. hab., șef al Direcției Generale de Evaluare și Acreditare, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare	Evaluarea și acreditarea – instrumente în sporirea eficienței și calității cercetării. Constatări retrospective	1/2009	91
43.	MOISEI Andrei , director Departament Juridic, AGEPI	Rolul și locul proprietății intelectuale în lupta concurențială	1/2009	22
44.	MOCANU Liuba , dr., șef Secție științe umanistice, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare	Evaluarea și acreditarea – instrumente în sporirea eficienței și calității cercetării. Constatări retrospective	1/2009	91

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
45.	MOROȘANU Costică , dr., conf. univ., "Al. I. Cuza" University, Faculty of Mathematics, Iasi, Romania	The numerical approximation of the solidifying shell in the continuous casting process	2/2009	100
46.	MUNTEANU Svetlana , dr., conf. univ., consilier al Directorului general AGEPI	<i>Le Jour des Marques dans la République de Moldova (Chisinau, le 3 juin 2009)</i> Conferința de afaceri „Ziua mărcilor” în Re- publica Moldova (Chișinău, 3 iunie 2009)	2/2009	21
		Protecția indicațiilor geografice în Republica Moldova	3/2009	15
47.	NETREBA Natalia drd., Universitatea Tehnică a Moldovei	Studierea procesului de rehidratare a strugurilor uscați de soiuri apirene	3/2009	99
48.	OPREA D. , lect. asist., Universitatea Tehnică a Moldovei	Sisteme cu consum redus de energie pentru răcirea laptelui și păstrarea fructelor și legumelor	4/2009	93
49.	PASCAL Rodica , expert principal, Secția mărci internaționale, AGEPI	Aspecte ale protecției mărcilor în domeniul farmaceutic	3/2009	31
50.	PERJU Veaceslav , dr. hab, vicepreședinte al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare	Pregătirea și atestarea cadrelor științifice în domeniile biologiei, chimiei, geografiei, agriculturii: constatări retrospective și sugestii de viitor	2/2009	78
51.	ROMIȚAN Ciprian Raul , dr., vicepreședinte al Asociației Științifice de Dreptul Proprietății Intelectuale, redactor-șef al Revistei Române de Dreptul Proprietății Intelectuale	Drepturile morale de autor în România (2)	1/2009	10
52.	ROTARU Sergiu , magistru în drept, șef Secție control și respectarea legislației, AGEPI	Regimul juridic al succesiunii în drepturile de autor	3/2009	10
53.	ROȘCA Gheorghe , drd., Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM	Societatea cunoașterii – noua paradigmă economică	3/2009	86
54.	ROTARI V. , lect. asist., Universitatea Agrară de Stat din Moldova	Sisteme cu consum redus de energie pentru răcirea laptelui și păstrarea fructe- lor și legumelor	4/2009	93
55.	RUSANOVSCI Vitalie , dr., director Departament Informatică și Regie, AGEPI	Depunerea cererilor de protecție a OPI în format electronic	3/2009	5
56.	RUSANOVSCI Maricica , expert, Secția mărci interna- ționale, AGEPI	Încălcarea dreptului exclusiv asupra mărcii	4/2009	21

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
57.	RUSU Ion , Universitatea Tehnică a Moldovei	Microduritatea straturilor compozite cu matrice de zinc și fază dispersă - fibre ce- ramice	3/2009	103
58.	SADURSCHI Ludmila , drd, conf. univ., Universitatea de Stat „B.P. Hașdeu”, Cahul	Creșterea potențialul inovațional al țărilor CSI și politicile de stimulare a inovării	1/2009	80
59.	SANDU Ion , dr., prof. univ., Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași	Factori generatori ai procesului creativ	4/2009	73
60.	SÂRBU Florin , dr., Universitatea de Stat din Moldova	Prescripția răspunderii penale în cazul în- călcării drepturilor de autor și a drepturilor conexe în România	3/2009	39
61.	SIBOV Liviu , jurist principal, Secția Legislație, AGEPI	Practica judiciară în domeniul PI. Cauze din domeniul protecției desenelor/mode- lelor industriale	4/2009	114
62.	SLIPENCHI V. , student, Universitatea Agrară de Stat din Moldova	Sisteme cu consum redus de energie pentru răcirea laptelui și păstrarea fructe- lor și legumelor	4/2009	93
63	SOFRONI Ana , dr., conf. univ., bibliograf CID PI, AGEPI	Realizări și obiective în activitatea institu- țiilor informațional-culturale	1/2009	104
64.	SOSNOVSCHI Victor , dr. ing., specialist principal, Secția marketing, servicii, AGEPI	Portofoliul de brevete – sursă informațio- nală pentru evaluarea preliminară a pro- iectelor inovaționale	1/2009	38
65.	SUHOVICI Ana , conf. univ., dr., Academia de Studii Economice a Moldovei	Politica anti-offshore a Republicii Moldova și a României în contextul recomandărilor organizațiilor internaționale	4/2009	36
66.	STICI Diana , șef Secție legislație, AGEPI	Rolul și locul proprietății intelectuale în lupta concurențială	1/2009	22
67.	ȘAITAN Alexandru , expert principal, Secția modele și desene industriale, AGEPI	Crearea designului unei mărci	1/2009	45
68.	ȘAITAN Viorica , lector univesitar, Institutul de Management Internațional	Crearea designului unei mărci	1/2009	45
69.	ȘCERBANIUC Sergiu , director, Compania de Proprietate Intelectuală „INTELSTART”	Poziții subiective și obiective în procesul examinării mărcilor	2/2009	37
70.	ȘUȘU-ȚURCAN Aurelia , dr., conf. univ., AȘM	Fundamente teoretice privind riscul inova- țional în economia bazată pe cunoaștere	1/2009	65
71.	ȚĂRUȘ Didina , dr., Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM	Sincronizarea ajustărilor structurale cu emergența economiei bazate pe cunoaș- tere	3/2009	64

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
72.	ȚULEANU Constantin , dr., conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei	Metoda grafo-analitică de calcul a instalațiilor de aspirație locală activată	2/2009	105
73.	TOFAN Ion , ing. ARCELORMITTAL Galati, Romania	The numerical approximation of the solidifying shell in the continuous casting process	2/2009	100
74.	TOMA Simion , acad., vicepreședinte al Consiliului Național pentru Accreditare și Atestare	Evaluarea și acreditarea – instrumente în sporirea eficienței și calității cercetării. Constatări retrospective	1/2009	91
		Un procedeu ecologic dat uitării	2/2009	111
75.	TOPALĂ Ștefan , dr. hab., prof., Grădina Botanică (Institut) a Aca- demiei de Științe a Moldovei	Un nou tip de sterilizare a gametofitelor la hibridii distanți F3 de viță-de-vie	4/2009	100
76.	TURCUMAN Lilia , cercet. șt., AȘM	Sisteme cu consum redus de energie pentru răcirea laptelui și păstrarea fructelor și legumelor	4/2009	93
77.	USTROI Liubovi , conf. univ., dr., Universitatea Tehnică a Moldovei	Aprecierea economică a instalațiilor de ventilare industrială	3/2009	114
78.	VENGHER Dumitru , lector. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei	Utilizarea roboților în procesele automatizate de producție	2/2009	66
79.	VOLCONOVICI Liviu , dr. hab., prof. univ., Universitatea Agrară de Stat din Moldova	Sisteme cu consum redus de energie pentru răcirea laptelui și păstrarea fructelor și legumelor	4/2009	93
80.	VOLCONOVICI A. , drd., AȘM	Sisteme cu consum redus de energie pentru răcirea laptelui și păstrarea fructelor și legumelor	4/2009	93
81.	ZAVALISTÎI Ana , șef Secție redacția „Intellectus” și mass-media, AGEPI	Practica judiciară în domeniul PI. Cauze din domeniul protecției mărcilor	1/2009	54
		„Protecția soiurilor de plante conform Convenției UPOV” – seminar regional de rezonanță	2/2009	5
		Practica judiciară în domeniul PI. Cauze din domeniul protecției mărcilor	2/2009	49
		Practica judiciară în domeniul PI. Cauze din domeniul protecției mărcilor	3/2009	46
82.	АБДУЛЛАЕВ Ф.Ф. , дисертант, Азербайджанская Государственная Нефтяная Академия	Риски в инвестиционных проектах и механизмы для управления ими	3/2009	70
83.	БЕЖЕНАРЬ В. В. , Институт генетики и физиологии растений АНМ	Использование сложного фона в пыльцевой селекции на засухоустойчивость томата	2/2009	92

INDEX ALFABETIC ANUAL AUTORI/ARTICOLE

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
84.	ЖАКОТЭ А. Г. , акад., Институт генетики и физиологии растений АНМ	Использование сложного фона в пыльцевой селекции на засухоустойчивость томата	2/2009	92
85.	КИТАЙСКИЙ В.Е. , канд. тех. наук, доцент, заведующий кафедрой Российского государственного института интеллектуальной собственности (РГИИС)	Регистрация объектов патентного права в соответствии с Гражданским кодексом Российской Федерации	4/2009	40
86.	КОРОЛЕВА Е.В. , к.э.н., декан факультета экономики и менеджмента Российского государственного института интеллектуальной собственности (РГИИС)	Анализ инновационной деятельности предприятия	1/2009	71
87.	КРАВЧЕНКО Раиса , д-р, ст. н.с., оценщик интеллектуальной собственности, AGEPI	Оценка интеллектуального капитала как инструмент коммерциализации инноваций	2/2009	54
88.	КРАВЧЕНКО А. Н. , д-р хаб., Институт генетики и физиологии растений АНМ	Использование сложного фона в пыльцевой селекции на засухоустойчивость томата	2/2009	92
89.	КЯЗИМОВ С.Ч. , аспирант, Азербайджанская Государственная Нефтяная Академия	Риски в инвестиционных проектах и механизмы для управления ими	3/2009	70
90.	МАКИДОН Михаил , Председатель Государственной комиссии по испытанию сортов растений Республики Молдова (CSTSP)	Тестирование на условия патентоспособности сортов растений (ООС) в Республике Молдова	2/2009	10
91.	РОТАРУ Серджиу , начальник Отдела контроль и правоприменение, AGEPI	Охрана авторских и смежных прав в Республике Молдова. Факты и перспективы	4/2009	25
92.	САЛТАНОВИЧ Т. И. , д-р, Институт генетики и физиологии растений АНМ	Использование сложного фона в пыльцевой селекции на засухоустойчивость томата	2/2009	92
93.	ТИМОНИН Александр , главный эксперт Отдела химии, биологии и медицины, AGEPI	Из истории развития изобретательского дела в Республике Молдова (1940-1991) (1)	1/2009	28
Из истории развития изобретательского дела в Республике Молдова (1940-1991) (2)		2/2009	28	
Из истории развития изобретательского дела в Республике Молдова (1940-1991) (3)		3/2009	25	

Consiliul științific:

dr. L. BOLOCAN (**președinte**), acad. Gh. DUCA, acad. V. CANȚER, acad. B. GAINA, acad. V. RUDIC, membru cor. C. GAINDRIC, dr. hab. I. BLIZNETZ (Federația Rusă), prof., dr. Emil BURZO (România), dr. hab. E. COJOCARU, dr. hab. V. DULGHERU, dr. hab. V. DOROGAN, dr. hab. A. BURIAN, prof., dr. hab. Maciej KOLWAS (Polonia), dr. hab. C. SPÂNU, prof., dr. Hubert SCHERRER (Franța), dr. hab. N. TARAN, dr. D. CHIROȘCA, dr. V. COJOCARU, dr. Gh. CHIBAC, dr. I. HOLBAN, dr. V. ROȘ (România), dr. I.G. SANDU (România), dr. V. VOLCINSCHI.

Colegiul de redacție:

Președinte – dr. L. BOLOCAN

Membri:

Drept de autor și drepturi conexe – responsabilă O. BELEI

Proprietate industrială – responsabili I. DANILIUC, dr. Sv. MUNTEANU, T. JOVMIR

Apărarea drepturilor de PI, Jurisprudența – responsabili A. MOISEI, P. BONDARESCO

Economia PI – responsabil dr. Iu. BADÎR

Inovarea și transferul tehnologic – responsabili dr. Iu. BADÎR, T. JOVMIR

Tehnologii informaționale și PI – responsabil dr. V. RUSANOVSKI

Comunicări științifice – responsabili dr. Sv. MUNTEANU, dr. M. ROJNEVSKI

Proces editorial – responsabili A. ZAVALISTÎI, I. DIVIZA

Tehnoredactare – R. ȚURCANU

Opiniile exprimate în revistă aparțin autorilor articolelor respective și nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al editorului. Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Adresa redacției:

Republica Moldova, MD-2024, mun. Chișinău, str. Andrei Doga 24/1,
Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI). Redacția revistei "Intellectus".

Tel. (37322) 400-588, 400-586.

E-mail: press@agepi.md sau Ion.Diviza@agepi.md
sau Ana.Zavalistai@agepi.md